

Hrstić, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

University of Split, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy / Sveučilište u Splitu, Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:123:868271>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[FCEAG Repository - Repository of the Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy, University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

POJE +

Naslov diplomskog rada:

POJE +

Lokacija:

Brijesta, Pelješac

Tema mentorskog rada: **interpretacijski park**

Tema komentorskog rada: **novi tipovi kulturnih ustanova - interpretacijski centri**

studentica: **Dora Hršćić**

mentor: **doc. art. Jakša Kalajžić**

komentor: **doc. dr. sc. Hrvoje Bartulović**

konzultant za konstrukciju: **dr. sc. Alen Harapin**

FGAG / Diplomski studij Arhitekture i urbanizma

ak. god. **2023./24.**

Komentorski rad

Komentor: **doc. dr. sc. Hrvoje Bartulović**

Tema komentorskog rada:

**NOVI TIPOVI KULTURNIH USTANOVA
– interpretacijski centri**

Sadržaj

01 Uvod.....	3
02 Pelješac.....	4
2.1 Kulturna baština Pelješca	5
2.1 Prirodna baština Pelješca	9
2.1 Gospodarstvo Pelješca	13
03 Važnost „doživljaja” u arhitekturi 21. stoljeća	16
04 Transformacija parkovne arhitekture	22
05 Novi tipovi kulturnih ustanova – interpretacijski centri	26
06 Zaključak	29
07 Izvori.....	30

Pogled na Pelješac sa Sv. Ilije; Foto: Dalmatien online (1)

UVOD

Sve do nedavno Pelješac je pripadao prostoru Republike Hrvatske kojeg je od kopnenog dijela ostatka zemlje dijelio teritorij susjedne Bosne i Hercegovine. Nerazvijena prometna infrastruktura imala je negativan utjecaj na demografski i gospodarski rast i razvoj pelješkog kraja, dok je istovremeno upravo ona najviše pridonijela da Pelješac XXI stoljeće dočeka u punom sjaju svoje sačuvane, netaknute, pomalo divlje prirodne ljepote.

Skraćivanjem vremena putovanja izgradnjom mosta, Pelješac postaje nova tek otkrivena turistička destinacija, a Pelješki most nezaobilazna turistička atrakcija ovog kraja.

Gradnja privremene betonare za vrijeme trajanja izgradnje mosta, ostavila je trajnu posljedicu na vizuru ovog kraja. Pored mosta, ikone ponosa ne samo Pelješca već i čitave Hrvatske, ostalo je devastirano, napušteno područje. Suprotnosti lijep/ružan, uređen/devastiran, ponos/sram sudar su utjecaja čovjeka na prirodu ovog područja.

Misao vodilja bila je arhitekturom oplemeniti devastirano područje, stvarajući mjesto koje jednostavnošću simbolizira život i prirodu poluotoka, istovremeno pružajući svu ljepotu iskustva osjećaja dobrodošlice i ljepote života poluotoka.

U skladu sa temom diplomskog rada „Interpretacijski centar na Pelješcu” cilj komentorskog rada bio je istražiti kulturnu i gospodarsku tradiciju pelješkog kraja, te na suvremenim konceptima interpretacije pronaći adekvatno rješenje za revitalizaciju devastirane površine u svrhu turističke ponude Pelješca.

"Arhitektura je priča koju čitamo, iskustvo koje živimo i sjećanje koje stvaramo.,," - Paul Goldberger [8]

Autor: Josip Kocet PC

Pelješki most; Foto:LIDER media (3)

Zemljopisni položaj

Između Splita i Dubrovnika, gravitacijskih središta Srednje i Južne Dalmacije, smjestio se poluotok Pelješac. Od kopna ga dijele Neretvanski i Malostonski zaljev te Malo more, od Mljeta je Pelješac razdvojen Mljetskim kanalom a od Korčule ga dijeli Pelješki kanal. [30]

Površinom od 356,5 km² i dužinom od 71,1 km, prosječne širine od 3 do 9 km najveći je poluotok južnoga Jadrana. [22] Od kopna ga dijeli tzv. Stonska prevlaka široka 1,2 km nastala taloženjem nanosa i nasipanjem močvarnih predjela. Prevlaka razdvaja Malostonski i Stonski kanal, dva zaljeva duboko usječena u kopno.

Pelješac, predstavlja tipični bezvodni krški prostor Dinarida [29] Njegovim krajolikom dominiraju šume, mediteranska makija i krški kamenjar, uz oskudne pašnjake i nekoliko većih i manjih plodnih površina. Najveći dio obale mu je stjenovit, a šljunčane i pjeskovite plaže formirane su na krajevima uvala i jaruga. [4]

Klima

Pelješac karakterizira jadranski tip mediteranske klime. Osnovna obilježja ove klime su vruća, topla, suha i duga ljeta dok su zime blage i kišovite. Temperature zraka visoke su tijekom cijele godine, a samo u siječnju i veljači, kada bura donosi najhladnije vrijeme, iste padaju ispod 10 °C. Broj sunčanih sati na Pelješcu penje se i preko 2500 na pojedinim mjestima, što ga svrstava među najsunčanija područja u Hrvatskoj. [30]

Administrativna podjela

Prema teritorijalno-administrativnoj podijeli Republike Hrvatske Pelješac pripada Dubrovačko-neretvanskoj županiji, dok se prema istoj podijeli poluotok dijeli na četiri općine nazvane po svojim sjedištima [10]: Ston – 2.605 stanovnika, Janjina – 593 stanovnika, Trpanj – 871 stanovnik i Orebić – 4.165 stanovnika.

Prometna povezanost

Sredinom Pelješca od Zatona Doli do Orebića proteže se Jadranska magistrala (D414), dok je poluotok sa sjevernim dijelom Hrvatske povezan preko Pelješkog mosta državnom cestom D-8 koja se kod Zatona Doli spaja s Jadranskom magistralom. Trajektne linije iz Trpnja, Orebića i Prapratnog spajaju poluotok s Pločama na kopnu i otocima Korčula i Mljet. Dugo očekivani san svih Pelješčana (prvi put spominjan 1997. godine) ostvaren je 26. srpnja 2022. godine otvorenjem Pelješkog mosta – strateški značajne čvrste cestovne veze između dva odvojena dijela Hrvatske, istovremeno od iznimno strateške važnosti za revitalizaciju ne samo Pelješca već cijele južne Dalmacije.[15]

2.1 KULTURNA BAŠTINA PELJEŠCA

“Ako kulturna baština koju smo naslijedili priča priču, priča o kulturnim znamenitostima na Pelješcu je beskrajna.”

Peljesac Holiday. (n.d.). Heritage and culture[20]

Zahvaljujući položaju između raznih civilizacija na Mediteranu, njihovim kulturološkim i civilizacijskim utjecajima, a posebno velikom utjecaju Dubrovačke republike na rast i razvoj poluotoka, Pelješac ima bogatu kulturnu, materijalnu i prirodnu baštinu.

Urbana i ruralna registrirana ili preventivno zaštićena kulturna dobra poluotoka čini 10 urbanih, 2 poluurbane i 3 ruralne cjeline uz 70 sela i zaseoka evidentiranih kao kulturno dobro, od kojih su najpoznatiji Veliki i Mali Ston povezani zidinama, Stonska solana i stara jezgra Orebića s kapetanskim vilama. Sakralna baština obuhvaća 5 samostana s pripadajućim crkvama, uz oko 97 crkava, crkvica i zavjetnih kapelica. Uz navedeno diljem poluotoka nalaze se ostaci ilirskih gomila, od kojih je najpoznatije nalazište na lokalitetu Zakotarac gdje su uz ostale razne nalaze pronađene očuvane dvije grčko-ilirske kacige koje datiraju iz 4.st.pr.Kr.

Kulturna Baština - URBANE I RURALNE POVIJESNE CJELINE [10]**Registrirana kulturna dobra**

Urbana cjelina Stona – primjer planski izgrađenog grada, po uzoru na Dubrovnik

Urbana cjelina Malog Stona

Gradske zidine i utvrde – s 5,5 km zidina, to je najveći obrambeni zid u Europi, izgrađen 1330-tih, prvenstveno kako bi obranio izuzetno vrijednu solanu

STON Preventivno zaštićena Solana sa skladištima soli**Evidentirana kulturna dobra:**

Sela i zaseoci: Boljenovići i Lučići (Boljenovići); Brijesta, Baldasan, Donje selo, Gornje selo, Bogičevići, Žuronja (Brijesa); Broce, Bižanj, Hrasno, Kobaš, Pešev do, Pržina (Broce); Česvinica, Indija, Krešići, Kuta, Perovići (Česvinica); Dančanje, Prčevići, Šatare, Bautovići, Radetići (Dančanje); Duba Stonska; Donja Dubrava, Gornja Dubrava, Luka, Blaževo, Pjestara, Kabo (Dubrava); Hodilje, Malo selo (Hodilje); Metohija, Gornje selo, Radovini (Metohija); Putnikovići, Balanovići, Đuračići, Prisoje, Zaradeže, Koraći (Putnikovići); Sparagovići, Krstići, Kvestići, Ledinići, Vodopije, Marići (Sparagovići); Vukotići, Ivušići (Tomislavovac); Zabrdje, Dedovići, Peškure, Pinčevići, Radići (Zabrdje); Zaton Doli, Donji Zaton, Gornji Zaton, Drpić, Konštari, Mali Voz, Šeralije, Zamaslina (Zaton Doli); Žuljana, Kraj, Jeići, Korta, Kurtele, Pirčići, Pozirine, Račići (Žuljana)

Polu urbana sredina Janjine – Gornje Selo

Ruralna cjelina zaselka Škrabalići (istočni dio naselja Popova Luka)

JANJINA Ruralna cjelina zaselka Zabrežje (desetak kamenih jednokatnica s gospodarskim objektima)

Ruralna cjelina zaselka Jurkovići (spaljen u II sv. ratu te raseljen)

Polurbana cjelina naselja Trpanj (Naselje, Dekovići, Žalo)

TRPANJ Zaselci Kračinići i Novačići (Gornja Vručica)

Zaselci Ženjevka, Veli Vrh, Donje Selo, Šeputi (Donja Vručica)

Župne crkve

Crkva Gospe Pomoćnice Kršćana u Orebiću; Crkva uznesenja Marijina u Kuni; crkva Sv. Mihovila u Vignju

Samostani

Svetište Velike Gospe (Gospe od Anđela) sa samostanom franjevacu na Podgorju kraj Orebića (sklop nastao krajem 15. stoljeća) i Svetište Gospe Delorite sa samostanom franjevacu u Kuni

OREBIĆ Registrirana kulturna dobra

Povijesna jezgra Orebića

Povijesna jezgra Vignja

Povijesna jezgra Kućišta – Donje Selo

Povijesna jezgra Potomja

Ston; Foto: Depositphotos (4)

Samostan Franjevacu u Orebiću; Foto: Visit Orebić (5)

Crkva sv. Mihajla kod Stona – Pročelje; Foto: Nemanja Todorović Štiplija (6)

Svetište Gospe Delorite u Kuni; Foto: Tom Dubravec/Cropix (7)

Kulturna Baština - SAKRALNA BAŠTINA [10]

Registrirana kulturna dobra

Samostan i crkva Sv. Nikole (Ston); crkva Gospe od Lužana (Stonsko polje), ostaci crkvi Sv. Ivana, Sv. Petra

Preventivno zaštićena

Crkva Sv. Vlaha i Crkva Sv. Liberana (Ston), crkva Sv. Mihajla (na Glavici, Ston), u stonskom polju crkve Sv. Trojice, Navještenja, ostaci crkve Sv. Andrije i crkve Sv. Matije; podno Humca u Stonu kompleks samostana Sv. Kuzme i Damjana s grobljem te gospe od Zamirja; u Brocama kompleks Dominikanskog samostana, crkva Svih Svetih s grobljem, Crkva Sv. Tome (Hrasno), crkva Sv. Antuna (Kobaš), crkva Sv. Nikole s grobljem u Dubi Stonskoj, crkva Sv. Ivana Krstitelja u Hodiljama, u Malom Stonu crkva Sv. Antuna Opata, U Metohiji crkva Gospe od Davida poviše naselja i crva Sv. Filipa i Jakova s gropljem (Gornje selo); Župna crkva Sv. Ivana Krstitelja i crkva Sv. Nikole i crkva Sv. Đurđa u Sparagovićima; u područja Zatona Doli crkva sv Petra i Pavla s grobljem, crkva Svih Svetih (Mali Voz)

Evidentirana kulturna dobra

Crkva Sv. Petra u Boljenovićima; crkva Sv. Liberana s grobljem u Brijesti; crkva Sv. Jeronima (Broce); crkva Sv. Mihovila s grobljem u Dubravi; crkva Sv. Vida s grobljem i crkva Sv. Marije (Luka); crkva Sv. Ane s grobljem u Malom Stonu; crkve Sv. Marije Magdalene i Gospe od Rozarija s grobljem u Putnikovićima

STON

JANJINA

Župna crkva Sv. Vlaha s mramornim oltarima (Janjina); grobišna crkva Sv. stjepana (jugozapadni kraj Janjinskog polja); crkva Male Gospe (Sreser); crkva Sv. Trojstva (Popova Luka); crkva Sv. Roka (Drače); crkva Gospe od zdravlja (Osobjava)

Župna crkva Sv. Petra i Pavla Crkva Gospe od Karmena u Trpnju; kapelica Gospe Milosrđa iznad Trpnja; zavjetna crkvice Sv. Nikole zaštitnika pomoraca, crkvice Sv. Roka (zaštitnika od kuge); crkva Sv. Križa s grobljem, kapela Sv.

TRPANJ Antuna; crkva Sv. Spasa (brdo Spasovo kod Gornje Vručice), crkva Sv. Paškala (sjeverno od Gornje Vručice); crva Sv. Jurja (Gornja Vručica); crkva Gospe od Milosrđa (zapadno od Gornje Vručice), crkva Sv. Kuzme i Damjana; crkve Sv. Margarete i Sv. Antuna (Duba Trpanjska)

Župne crkve

Crkva Gospe Pomoćnice Kršćana u Orebiću; Crkva uznesenja Marijina u Kuni

Samostani

sa samostanom franjevac na Podgorju kraj Orebića (sklop nastao krajem 15. stoljeća) i Svetište Gospe Delorite sa samostanom franjevac u Kuni

OREBIČ Manje crkve

Crkvice Male Gospe (Nakovana); crkvice Sv. Ivana na istoimenom rtu; crkva Sv. Srca marijina u Lovištu; crkvice Sv. Liberana na istoimenom rtu, crkva Sv. Trojstva, crkvice Sv. Luke na groblju i Sv. Luncijate u Kučišću te crkvice; Sv. Antuna u Gornjem selu (Kučišće); crkva Sv. Lovrijenca u Žukovicma; i Sv. Roka ponad Orebića

Kulturna Baština - ARHEOLOŠKE ZONE I LOKALITETI [10]

Pregled na dio gomile u Zakotorcu; Foto: Dubrovački arheološki muzej (8)

Grčko-ilirska kaciga; Foto: Dubrovački muzej (9)

Brončana igla u Zakotorcu; Foto: Dubrovački arheološki muzej (10)

STON

Preventivno zaštićena su Metohija (niz gomila od Metohije do Sparagovića); otočić Lirica kod Žuljane (potonuli ratni brod)

Evidentirana su: Limitacija stonskog polja, kasnoantička osmatračnica na brdu sv. Ilije, Gradina Humac, Gradina Grada, nekropola iz željeznog doba u Privlaci (Ston); u području Brijesa villa rustica kod crkve sv. Liberana, gomile na brežuljku Jegulja, lokalitetima Straža i Nagrac, neolitsko nalazište spilja Gudnja, gradina i gomile Porače, Brežine, Točila i Kuta u Česvinici; gomile Mali i Veliki Gradasi u Dančanjima, ostaci sakralnog objekta Crkvine u Malom Stonu, gomile u Metohiji, Sparagovićima, Tomislavovcu i Zabrdju, Zatonu Doli te Žuljani, ruževine kasnoantičkog zida u Zatonu Doli, ville rustice Ilijin potok i Korta u Žuljani te kasnoantički hidroarheološki lokalitet na otočiću Lirica u Žuljani

JANJINA

Ilirske kamene gomile sjeveroistočno od Janjine, u zaravni Vardišta, Grad nad Sutvidom; antičke villae rusticae – Mirine (Popova Luka), Rat (Sreser), Pod starinama (Osobjava); srednjovjekovni lokaliteti na Glavici sv. Jurja (svetište); ostaci srednjovjekovnih crkvi u uvali Sutvid (Drače) i sv. Martina istočno od Osobjave te groblje s ostacima ženskog samostana kod crkve sv. Stjepana

Ilirske gomile evidentirane u Gornjoj Vručici (predio Paškalov put) i Donjoj Vručici; grobne u predijelu Gomilice i Muškatiću te oko crkve sv. Kuzme i Damjana; strateško stražarske na Miloševici i Belečici; naseobinskog tipa na Gradcu, na gradini u Trpnju, Ostaci villae rusticae na lokalitetu Dionica (zapadno od luke Duba Donja), lokalitet Bare kod trpanjskog Žala; utvrda na Gradini iz kasne antike; ruševine crkve sv. Petra iz predromaničkog doba u Trpnju

TRPANJ

Preventivno zaštićena ili evidentirana: Područje Nakovana (ilirska kultura); ostaci zida građevine iz rimskog doba u Mircima (Lovišta) gomila i suhozid iz protopovijesnog doba tvore fortificiranu malu gradinu u uvali Bezdija; gomile u Raspuću (jugozapadno od Golubnice u Pelješkoj Župi); nalazište rimskih grobova u Košarni Dolu; ostaci srednjovjekovne crkvice sv. Vida u Viduhom (uz cestu Potomje – Pijavičino); gomile sjeverozapadno iznad Kune; naznake rimske villae rusticae u uvali Mala Prapatna (sjeverna obala iza Oskorušnog); arheološka zona Nakovane (gomile, neistražena spilja Kopinje); gomila na Gubavici (Viganj, uz cestu prema Lovištu); gomila na Stinama, zapadno od Orebića; Vižanjica kod Orebića (vjerojatno stražarnica korištena i u srednjem vijeku, u podnožju dvije manje spilje s naznakama prapovijesnog nastavanja); zidine ilirske gradine na Čelinjaku (iznad Podvlaštice); gomile na brijegu Konštar, kod Župe na sv. Jurju i Kotorcu, Grudama iznad Potomja i Pijavičinog; rimski lokaliteti Zamoše (pri dnu rta Perna) i Trstenica (iznad glavne plaže otkopana monumentalna rimska grobnica)

OREBIČ

2.2 PRIRODNA BAŠTINA PELJEŠCA

Cijelom svojom površinom Pelješac pripada zaštićenom pojasu ekološke mreže - Nature 2000 uspostavljenom s ciljem očuvanja ugroženih vrsta i stanišnih tipova na području Europske unije. U kontekstu navedenog područje Pelješca cijelom svojom površinom značajno je za očuvanje ptica (POP), dok je predio od Stona do središnjeg dijela značajan za očuvanje staništa rijetkih i ugroženih tipova i vrste životinja koje obitavaju na ovom području (POVS). [14]

Područje Malostonskog zaljeva i Malog mora od 1981. godine posebni je rezervat prirode u moru, međutim zbog važnosti očuvanja ovog područja, zaljev je potrebno promatrati kao cjelinu mora i kopnenog obalnog pojasa. Otpornost morskog ekosustava Malostonskog zaljeva leži u neraskidivoj povezanosti stanja okolnog kopna s prirodnim procesima u moru, u činjenici da je gotovo cijelo obalno područje obraslo makijom, koja služi kao buffer za nepovoljne utjecaje, a ujedno osigurava primarnu proizvodnju, sprječavajući eroziju i osiguravajući dotok hranjivih tvari. Ovi šumski ekosustavi zaštićeni su obuhvatom posebnog rezervata u moru. [19].

Industrijalizacija i tehnološki razvoj donijeli su napredak ovom kraju, ali zbog loše prometne infrastrukture Pelješac je ostao pošteđen negativnih utjecaja suvremenog doba. Netaknuta „divlja” priroda, bogata raznolikost biljnog i životinjskog svijeta sačuvani su do današnjih dana kao pomno čuvana ostavština budućim generacijama.

Janjina i Malo more; Foto: Miro Dežulović (11)

Park šuma "Čempresada pod Gospu"; Foto: Zaštita prirode (12)

PRIRODNA BAŠTINA [10]

Zaštićena prirodna baština

· Malostonski zaljev i Malo more – posebni rezervat u moru, zaštićen od 1983. On je smješten na završetku Neretvanskoga kanala, dugačak je 28 km, na najširem dijelu iznosi 6,1 km. Zbog izuzetnih oceanografskih i biocenoloških obilježja te specifičnog živog svijeta u moru, koje pogoduju uzgoju školjaka i razvoju marikulture tu je nastalo najveće uzgajalište školjki (dagnje, kamenice) s tradicijom iz antičkih vremena.

STON

- Uvala Prapatna (zaštićen od 1975. kao značajan krajobraz zbog prirodnoznastvene i estetske vrijednosti) sa 150 m pješčane plaže, maslinicima i vinogradima u pozadini plaže, te šumom makije i alepskog bora na padinama
- Uvala Žuljana s otočićem Komsačem (zaštićeno od 1975. kao značajan krajobraz) s dvije pješčane plaže (150 i 50 m), vinogradima i maslinicima na platou, te šumama alepskog bora na južnim obroncima
- Akvatorij stonskog kanala

Zaštićena prirodna baština

Malostonski zaljev i Malo more (posebni rezervat)

Vrijedni kulturni i prirodni krajobrazi (prepoznati općinskim prostornim planom)

More i morska obala - predjel od rta Rat preko uvale Stinjiva do uvale Osobjava, zajedno s otočićima ispred naselja Sreser, te na jugu padine južne obale predjela Dranče, padina Rote, Vinorodna polja oko Janjine, Popove Luke i Zabrežja koja se izmjenjuju s makijom i kamenjarom na sjevernim padinama Mataružnice i zapadno od zaselka Zabrežje, Šume i makija podno visova Mataružnice, Dubovca, Klačine, i Ljuta i Stražice prema Janjinskom i Popovom polju

Vrijedni kulturni i prirodni krajobrazi (prepoznati općinskim prostornim planom)

šuma "Glavice" u Trpnju (od gradine do uvale Blace), Visovi u pozadini naselja Trpanj i iznad doline Prosik, Područje Zabrđa (sjeverno od Donje Vrućice prema moru), padine visova Sv. Ilije (s dijelom u općini Orebić tvori cjelinu)

TRPANJ

Pojedinačne prirodne vrijednosti (prepoznati općinskim prostornim planom)

Skupina stoljetnih čempresa uz crkvu sv. Jurja (Gornja Vrućica), Skupina stoljetnih čempresa uz crkvu sv. Kuzme i Damjana (Donja Vrućica)

Zaštićena prirodna baština

Park šuma "Čempresada pod Gospu" (poseban rezervat šumske vegetacije, Orebić, pod zaštitom od 1974.) na površini od 46 ha, na 155 m n/v. Sa samostanom i crkvom čini prepoznatljivu povijesnu i krajobraznu ambijentalnu cjelinu Orebića

OREBIĆ

Drvored čempresa uz prilazni put do crkve Velike Gospe u Podgorju - stoljetni drvored s prvim stablima zasađenim početkom 19. stoljeća
Skupina čempresa uz crkvu Gospe od Karmela u Podgorju - orijaška stabla čempresa (do 2,5 m promjera) za koje se pretpostavlja da datiraju iz 1600-tih

Tršlja; Foto: Plantea (13)

Primorski žilj; Foto: Plantea (14)

Čvorasta morska resa; Foto: Adobe (15)

Prirodna baština - BILJNI SVIJET [10]

Šume: hrast česvina crnika (*Quercus ilex*), crni jasen (*Fraxinus ornus* L.), crni grab (*Ostrya carpinifolia* Scop.), Dalmatinski crni bor (*Pinus nigra* subsp. *dalmatica*), alepski bor (*Pinus halepensis*), pinijska (pinus pinea), čempresa (*Cypripedium*), rogač,

Makija: tršlja, somina, planika, vriješ, smrčika, grahorac, mirtom, lovor

KOPNO

Aromatično bilje: metvica, ružmarin, ljekovita kadulja (*Salvia officinalis*), lavanda, mažuran. kadulja (*Salvia officinalis*), Divlji koromač (*Portenschlagiella ramosissima*)

Cvjetnice: Primorski slak (*Calystegia soldanella*), Primorska ciklama (*Cyclamen repandum*), Dalmatinska perunika (*Iris pseudopallida*), Dubrovačka zečina (*Centaurea ragusina*), Modro lasinje (*Moltkea petraea*), Gola zečina (*Centaurea glaberrima*), Primorski žilj (*Pancratium maritimum*), Drvenasta mlječika (*Euphorbia dendroides*)

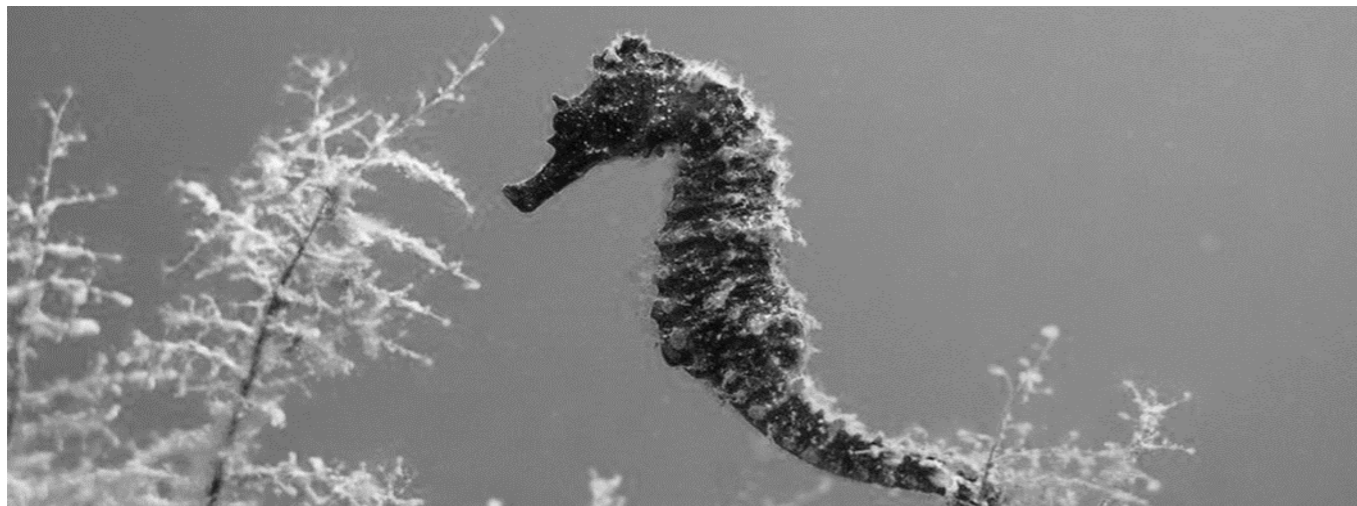
MORE

Alge: alge roda *Cystoseira* (*Cystoseira corniculata*, *Cystoseira crinitophylla*, *Cystoseira foeniculacea*, *Cystoseira spinosa*),

Morske cvjetnice: čvorasta morska resa- *Cymodocea nodosa* (stabište periske), posidonija – *Posidonia oceanica*, *Rytidophlaea tinctoria* i *Laurencia* spp.

Kornjača čančara; Foto: Zaštita prirode (16)

Morski konjić dugokljunić; Foto: eZadar (17)

Plemenita periskaljunić; Foto: eZadar (17)

Prirodna baština - ŽIVOTINJSKI SVIJET[10]

KOPNO

Divljač zec obični, mufloni, divlje svinje, zečevi, Čagalj (*canis aureus dalmaticus*), indijski mali mungos (*Herpestes javanicus*), kornjača čančara

Ptice: Jarebica kamenjarka (*Alectoris graeca*), Primorska trepteljka (*Anthus campestris*), Suri orao (*Aquila chrysaetos*), Ušara (*Bubo bubo*) Ševa krunica (*Lullula arborea*), patka divlja gluharka, fazan-gnjjetlovi, prepelica-pućpura, Sredozemni galeb (*Larus audouinii*), Morski vranac (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*)

Gmazovi

škrpun (*Scorpaena, porcus*), drhtulja (*Torpedo marmorata*), ražica modropjega (*Raja miraletus*), arbun (*Pagellus erythrinus*) špar (*Diplodus annularis*), ovčica (*Lithognathus mormyrus*), arbun (*Pagellus erythrinus*), cipal (*Mugil cephalus*), lubin (*Dicentrarchus labrax*), orada (*Sparus aurata*), srdela (*Sardina pilchardus*), inćun (*Engraulis encrasicolus*), papalina (*Spratus spratus*), konjić dugokljunić (*Hippocampus guttulatus*), dobri dupin (*Tursiops truncatus*) i glavata želva (*Caretta caretta*)

Glavonošci

lignja (*Loligo vulgaris*) i sipa (*Sepia officinalis*)

Rakovi

kozica (*Penaeus kerathurus*), račić (*Ligia italica*), ciripedni račić (*Chthamalus depressus*)

MORE

Školjke

kamenica (*Ostrea edulis*), bijela dagnja (*Modiolus barbatus*), kunjka (*Arca noae*), plemenite periske (*Pinna nobilis*), kamotočac (*Pholas dactylus*), prstac (*Litophaga lithophaga*) jakobova kapica (*Pecten jacobaeus*), mala kapica (*Chlamys varia*), kopito (*Spondylus gaederopus*), prnjavica (*Venus verrucosa*), puž (*Littorina neritoides*)

Beskralježnaci

spužve: (velika kremenjača – *Geodia cydonium*, morska naranča – *Tethya aurantium*, crna spužva – *Sarcotragus foetidus* i *Sarcotragus spinosulus*), trp *Holothuria tubulosa*

Koralji

lažni crni koralj/žuta Gerardia (*Savalia savaglia*)

Plankton

Fitoplankton

Legenda:
Strogo zaštićene vrste

2.3 GOSPODARSTVO PELJEŠCA

Na ovom poluotoku more i morska obala u potpunosti prožimaju život lokalnog stanovništva.

Ribarstvo, marikultura, proizvodnja soli, maslinarstvo i vinogradarstvo kroz stoljeća u prošlosti temelj su egzistencije domicilnog stanovništva, sve do dolaska turizma.

Osobitosti poluotoka i utjecaj dubrovačke gospodarske politike kroz povijest su određivali vrstu gospodarske aktivnosti pojedinih peljeških područja.

- Vinogradarstvo i vinarstvo uz maslinarstvo najvažnije su gospodarske djelatnosti kojima se uz ostale djelatnosti kroz povijest sve do današnjih dana bavila većina pelješkoga stanovništva
- Orebić i okolica se zbog nedostatka obradivih površina već od XV stoljeća okreću plovidbi i pomorstvu
- Kontinentalni dio na kojem je najviše plodne zemlje orijentiran je na poljoprivredu. Zbog reljefne specifičnosti uzgoj vinove loze i maslina odredio je ljudski i materijalni napredak ovog kraja.
- Malostonski zaljev i Malo more zbog svoje geološke građe i hidrologije samog područja egzistencijalno je stanište brojnim vrstama organizama pa se odavnina ovo područje veže za školjkarstvo, uzgoj kamenica i dagnja. [32]
- Stonska solana najstarija je u Europi. Nastala 2 tisućljeću prije Krista, procvat je doživjela kad je Ston potpao pod vlast Dubrovačke republike i opstala do današnjih dana proizvodeći sol istom tehnologijom koristeći samo more i sunce.
- Turizam se počinje razvijati od 1960-ih godina 20-og stoljeća, doživljava vrhunac u drugoj polovici 1980-tih, na kratko prekinut Domovinskim ratom, nastavlja se razvijati sve do današnjih dana, a zadnjih nekoliko godina njegov razvoj značajno je ubrzalo otvaranje Pelješkog mosta.

Vinogradarstvo

Prvi pisani dokumenti o uzgoju vinove loze na Pelješcu datiraju iz 15. stoljeća. Bolesti vinove loze (peronospora, pepelnica i filoksera) u 19. stoljeću, invazija filoksera, insekta koji napada korijenje vinove loze, uništila je vinograde na Pelješcu. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća zbog egzistencijalnih razloga uzrokovanim uništenim vinogradima Pelješčani iseljavaju u Ameriku, Australiju i druge zemlje, tražeći bolje prilike za život. Iseljavanje je imalo snažan utjecaj na demografske promjene u strukturi stanovništva poluotoka.

Kombiniranje tradicionalnih znanja i modernih tehnologija koje se očitovalo kroz suradnju vinogradara udruživanjem u zadruge putem kojih su zajedničkim sredstvima ulagali u tehnologiju, surađivali sa institucijama poput Agronomskog fakulteta rezultiralo je oporavkom peljeških vinograda u 20. stoljeću. [13] Križanje autohtone sorte vinove loze Plavca Malog i američkih sorta otpornih na filokseru, uz nove agronomске tehnike i mehanizaciju urodilo je povećanjem prinosa, a pelješko vinogradarstvo doživjelo je ponovni procvat

Nacionalna i svjetska prepoznatljivost Peljeških vina:

- Nacionalno naprepoznatljivija vina ovog područja su Dingač, Plavac mali i Postup.
- U Ženevi 1961. godine Dingač je dobio oznaku vrhunskog vina s kontroliranim podrijetlom kao prvo hrvatsko vinogorje koje je dobilo međunarodnu zaštitu naziva.
- Na popisu od 20. zaštićenih oznaka izvornosti hrvatskih vina na razini Europske unije nalazi se Vinogorje Pelješac kao sastavni dio vinogorja Južne i srednje Dalmacije, vinogorje Dingač i od veljače 2021 vinogorje Ponikve. [16]
- Na poluotoku je registrirano preko 40 vinarija, koje se sve više uključuju u ponudu jednodnevnih izleta turističkih agencija ili u okviru svoje djelatnosti posjeduju vinoteke otvorene tijekom ljetnih mjeseci

Školjkarstvo

Naselja Malostonskog kanala svoj prosperitet duguju uzgoju kamenica i dagnji, a tradicija seže još iz doba antike. Pronađene ljuštore kamenica u iskopinama ukazuju da je još u vrijeme Rimskog carstva Bistrina bila poznata po uzgoju kamenica. Arhivski zapis iz 1573. potvrđuje da je školjkarstvo kao gospodarska grana bilo uhodano još u XVI stoljeću za vrijeme Dubrovačke republike. Proizvodnja se odvijala na priprost način do 1988. godina, kada je Stjepo Bjelovučić u uvali Sutvid osnovao „Prvo racionalno uzgajalište kamenica” rabeći kombinaciju talijanskog i francuskog uzgoja što je u to doba predstavljalo značajan tehnološki napredak ove grane gospodarstva. [24]

Školjkarstvo je i danas jedna od najvažnijih gospodarskih aktivnosti Stona i Janjine [28]. Vizuirom malostonskog zaljeva dominiraju uzgajališta mušula (dagnji) i kamenica.

Vinogradi sorte Dingač; Foto: Dingač-Skaramuča (21)

Uzgajalište školjaka Ston; Foto: DNŽ (22)

SNAGE

Čisto, kristalo bistro plavo more i prelijepa plaža
 Pitoreskna obalna mjesta i naselja u zaleđu
 Međunarodna prepoznatljivost po vinu i marikulturi
 Lokalne gastronomske i enološke delicije
 Dalmatinski životni stil i svjetonazor
 Visoka ekološka očuvanost
 Bogatstvo slabo iskorištenog prostora
 UNESCO nominirana kulturna baština –poveznica s dubrovačkom republikom
 Zaštićeni prirodni lokalitet (Malostonski zaljev)
 Ugodna mediteranska klima

NEDOSTACI

Nedostatak inovativnih (novih) turističkih sadržaja
 Nedostatak sustava turističke interpretacije
 Neadekvatna valorizacija prirodnih resursa, kulture života i rada i uslužnih sadržaja na turistički atraktivnim lokacijama
 Nerazvijena trgovinska ponuda namijenjena turistima
 Nedostatak kulturno-zabavnih događanja
 Nedovoljna svijest o potrebi zaštite prirodne resursne osnove
 Nedovoljna orijentacija na tržište specijalnih interesa (cikloturizam, vino, ruralno okruženje, kulturni turizam)

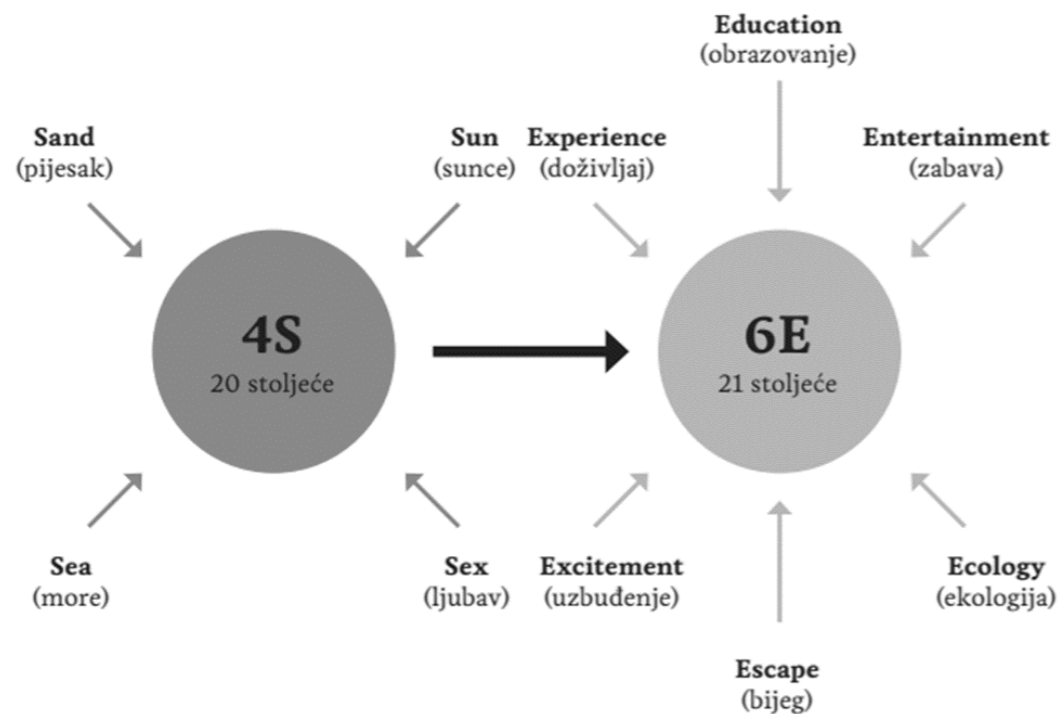
PRILIKE

Razvoj zajedničke marketing strategije Pelješca
 Diverzifikacija proizvoda / sustava doživljaja
 Unaprijeđenje u prezentaciji proizvoda / sustava doživljaja
 Rast potražnje za ekološki očuvanim destinacijama
 Razvoj turizma vina, autičkog turizma, 'soft adventure' turizma, turizma u ruralnim područjima i nautičkog turizma
 Rast potražnje u sferi 'specijalnih interesa

IZAZOVI

Ekološka degradacija prostora
 Nemogućnost zadovoljavanja očekivanja turističkog tržišta
 Smanjenje lojalnosti postojećih gostiju
 Neprimjereno izabrane turističke razvojne zone
 Prevelik naglasak na 'sunce i more' potrošače
 Imidž jeftine turističke destinacije

Sadržaj preuzet iz SWOT analize Turističke zajednice Pelješca

Tranzicija temeljnih odrednica turističkog doživljaja od načela 4 S do 6 E
 Izvor: Hrvatska turistička zajednica. (2016) Priručnik o doživljajima

Maslinarstvo

Godišnje se u prosjeku na poluotoku preradi oko 1.500 tona maslina. Osim zadružnih uljara, postoje i privatne uljare koje u okviru svoje ponude osim prodaje i degustacije ulja nude i berbu maslina. Iz godine u godinu sa sve većom tržišnom potražnjom raste i broj maslinika koji se ponovno obrađuju, a krajem XX stoljeća su bili zapušteni. Tome je doprinio i suvremeni holistički pristup zdravlju u okviru kojeg maslinovo ulje ima kulturni status.[10]

Proizvodnja soli

Stonske zidine sagrađene su kako bi obranile solanu i sol, u ondašnje vrijeme sol je bila izuzetno vrijedan i tražen proizvod. Prema nekim izvorima smatra se da solana potječe još iz ilirskog doba. U bazenima soli godišnje se ubere oko 530 tona soli. Po dolasku Napoleona (1808.), proizvodnja soli je unaprijeđena, da bi pod austrijskom vladavinom stagnirala. Nakon 2. svjetskog rata je je bivala sve zapuštenija. Tehnologija proizvodnje u solani nije se promijenila tijekom svih ovih stoljeća. Ipak, danas se u njoj još uvijek proizvodi sol, a istovremeno je i turistička atrakcija. [28]

Turizam

Maslinovo ulje, kamenice, mušule, vino, riba i sve što obilježava proizvodnju hrane i pića na Pelješcu ujedno je u obliku tradicionalnih jela kao lokalnih specijaliteta sastavni dio turističke ponude Peljeških restorana.

Brojne prirodne plaže još jedna su ključna atrakcija ovog kraja..

Zbog turističke ponude koja je diljem poluotoka samo u okviru ponude malih privatnih iznajmljivača, osim Orebića koji nudi i hotelski smještaj, Pelješac je idealna destinacija za bijeg od gužve i masovnog turizma.

Turistička ponuda upotpunjena je tradicionalnim ljetnim feštama, biciklističkim, planinarskim i tematskim stazama (vinski puti).

Zbog prekrasnog pogleda s okolnih vidikovaca i cesta Pelješki most postao je nova turistička atrakcija Pelješca.

Pelješac nudi prekrasne prirodne ljepote, more i sunce, dok turističke zajednice poluotoka prepoznaju važnost ponude "turističkog doživljaja" (SWOT analiza). Interpretacijski centar objedinio bi ponudu očuvane prirode, autohtonih proizvoda, Pelješkog mosta i osvještavanja posjetitelja o važnosti ekološke ravnoteže u Malostonskom zaljevu. Tako bi se u skladu s modernim trendovima, stvorio jedinstven "turistički doživljaj" (slika 4s6e) koji ostavlja trajna sjećanja

3. VAŽNOST „DOŽIVLJAJA” U ARHITEKTURI 21. STOLJEĆA

„Arhitektura je izravna projekcija društvenih, socijalnih, političkih i gospodarskih realiteta vremena u kojem nastaje”

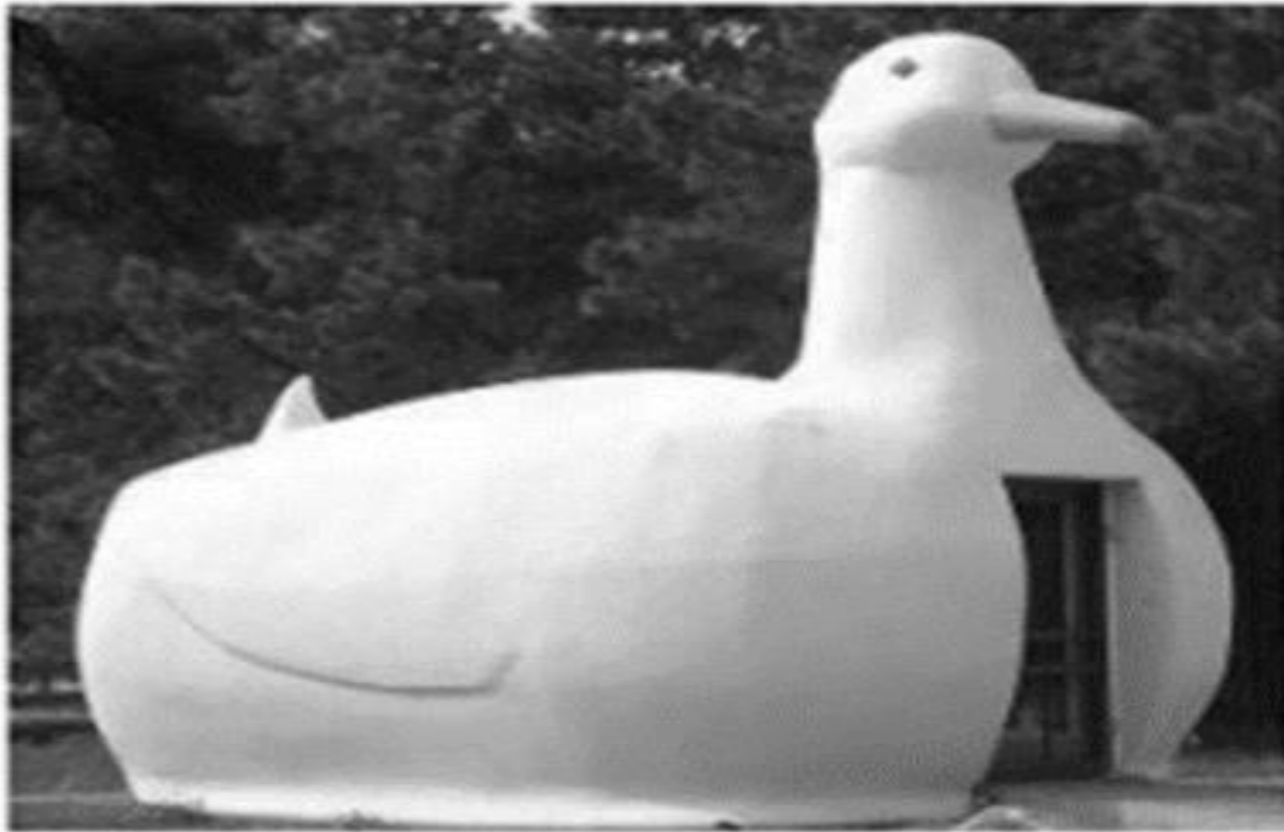
-Neven Šegvić

Kraj 20.-tog i 21. stoljeće obilježio je, kroz povijest čovječanstva, nezapamćen tehnološki razvoj koji je promijenio način arhitektonske realizacije. Generacije („Baby boomers”, „Generacija X”, „Millenials”, „iGeneracija”) obilježene vremenom u kojem su odrastale mijenjale su društvene stavove, preferencije i potrebe, te u kontekstu turbulentnog vremena stvorile potrebu za novim doživljajem arhitekture. Bombardirani informacijama koje internet pruža, doživljaj postaje važniji od informacije, a interpretacijski centar kao novi tip kulturne ustanove mjesto sudara arhitekture i doživljaja.

Razdoblje druge polovice 20.st obilježilo je kritičko poimanje apsolutnih istina iz razdoblja moderne. Osobito se u to doba isticao francuski filozof J. Derridaa dovodeći u pitanje pretpostavke zapadne filozofske tradicije i kulture. Doktrinu dekonstrukcije J. Derrida počeo je graditi od kraja 1960-ih godina, da bi 1980-ih godina, u sklopu postmodernizma, ona postala svojevrsni trend u mnogim znanstvenim disciplinama. Prvenstveno u lingvistici, književnosti, arhitekturi i umjetnosti Ranih 1980-ih na doktrini dekonstrukcije spojene s nazivom ruskog arhitektonskog pokreta „konstruktivizam” uvodi se u stil arhitekture pojam dekonstruktivizam. [9] Dekonstruktivizam je populariziran istoimenom izložbom MoMa 1988. na kojoj je sudjelovalo sedam arhitekata koji su bili ključni zagovornici pokreta: Peter Eisenman, Frank Gehry, Zaha Hadid, Rem Koolhaas, Daniel Libeskind, Bernard Tschumi i Wolf.

Pripovijedanje je oduvijek dio ljudske kulture koje nam omogućava da svoja uvjerenja, vrijednosti i iskustva izrazimo na snažan i privlačan način. Ono nije ograničeno samo na književnost i zabavu već je primjenjivo na mnoga druga područja. U arhitekturi ono predstavlja proces u kojem se u svrhu pričanja priče koja potiče emocije i prenosi poruku koriste elementi dizajna, a događaj nadilazi funkcionalne aspekte građevine.[4] Kroz oblik, materijale ili referencu na kulturu, arhitektura nam priča priču, a posao arhitekta je da napiše i izrazi priču, često poznatu kao narativ. [3] Parafrazirajući Paula Virilia cilj arhitekture ogleda se u stvaranju uvjeta u kojima iskustvo raspoređeno i organizirano arhitekturom postaje „iskustvo događaja”[7]

Ovi aspekti istraženi su kroz komentorski rad i implementirani u izradi diplomskog rada.

VS

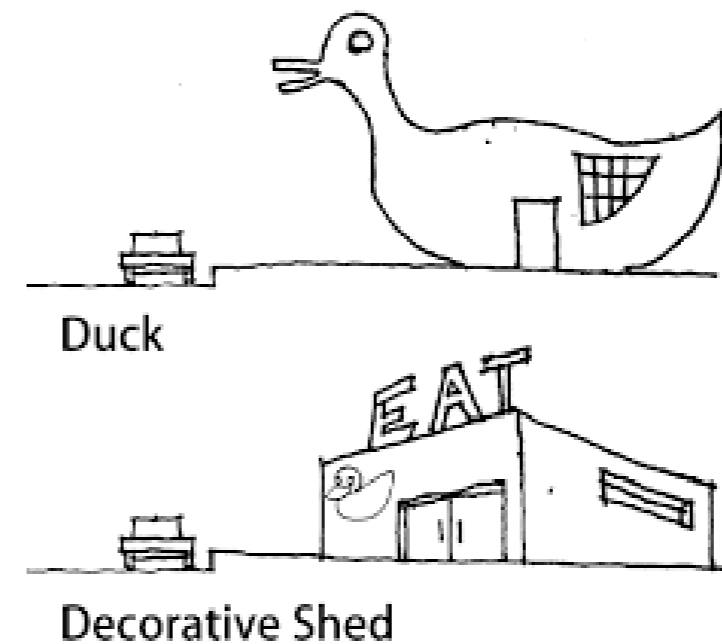
'decorated shed' vs. "duck" (1986)

Arhitekturom ispričati priču postalo je posebno aktualno u postmodernoj, u vrijeme okretanja lingvističkim konceptima i ispitivanju istih kroz arhitekturu. U svojoj knjizi "Learning from Las Vegas" Robert Venturi definira dva primarna, oprečna tipa odnosa arhitekture i simbola – "duck" i "decorated shed"

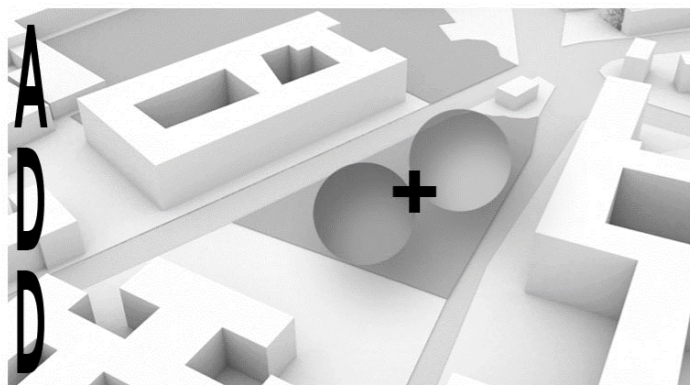
"Duck" –predstavlja tip zgrade izrazito skulpturalnog oblika čije oblikovanje doslovce govori o onome što se unutar iste nalazi. Naziv ovog tipa dolazi od trgovine čija je osnovna namjena prodaja patki i patkinih jaja. Zgrada je znak i sama je sebi reklama.

U kontrastu s gore navedenim, "Decorated Shed" predstavlja generički oblikovane zgrade koje dodanim znakovima, odnosno dekorom opisuju svoju funkciju. Koliba u nazivu predstavlja jednostavni objekt, a dekor sredstvo razlikovanja tih unificiranih građevina. Najjednostavniji primjer bila bi tipična zgrada hotela s reklamom na kojoj piše "hotel" ili tipičan europski outlet, formiran kao mali grad, u kojem dućane razlikujemo upravo zbog reklama.

Ova dva tipa zgrade, svaki na svoj način, spadaju u banalne primjere storytelling arhitekture.

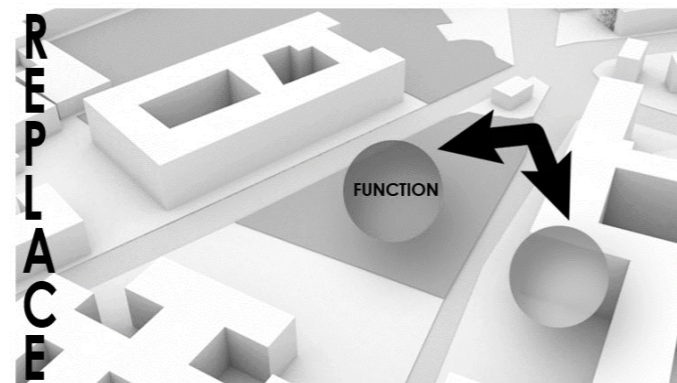

TRANS-PROGRAMMING

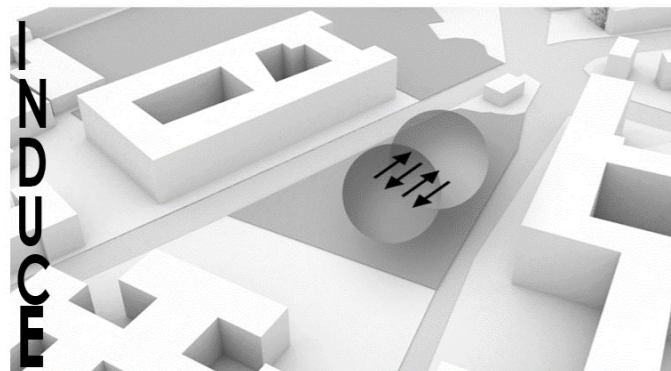
Places two programmes that are not normally associated with each other together

CROSS-PROGRAMMING

Gives an old building/space a new function or programme not intended for it

DIS-PROGRAMMING

The positioning of two functions together so that one can potentially undo/induce the other

Slike preuzete sa : <http://vhpark.hyperbody.nl/index.php/atom10:Analysis>

Arhitektura se oduvijek bavila ne samo samim prostorom, već i događajima unutar tog prostora. Povijesno gledano, zgrade su građene prema specifičnim namjenama koje arhitekti nazivaju "programom.

U suvremenoj arhitekturi, pojavljuje se nova heterotopija. U svijetu gdje željezničke postaje postaju muzeji, a crkve noćni klubovi arhitektura predstavlja sinergiju prostora, događaja i pokreta, bez hijerarhije među tim konceptima. [26]

Bernard Tschumi, jedan od istaknutih zagovornika heterotopije u arhitekturi, smatra da rušenjem tradicionalno uzročno-posljedične veze programa i strukture arhitekti trebaju dati doprinos osnaživanju/potenciranju sudara događaja i prostora. [11] Novi koncepti heterogenosti "unakrsno programiranje", "transprogramiranje" i "disprogramiranje", [27] došli su do izražaja u njegovom projektu Parc de la Villette.

Cross-programming - otac povezivanja neočekivanih sa, za građevine tradicionalnim, specifičnim „programima“, arhitekt Rem Koolhaas, revolucionirao je percepciju arhitekata o prostoru i programu. U knjizi 'Delirious New York' (1978.) prvi je predložio ideju "cross-programming" kroz primjer naveliko poznatog Downtown Athletic Club-a.. Prema Koolhaasu, ovo uključuje namjerno uvođenje neočekivanih vrsta programa unutar zgrada različitih tipologija

Trans-programming - transformacija forme, predstavlja put razvoja od matične-inicijalne do specifično oblikovane forme koja rezultira jedinstvenim, prepoznatljivim arhitektonskim djelima nastalim kao plod kreativnosti, mašte, iskustva i znanja arhitekta. Iako su arhitektonski krugovi prihvatili ovu novu teoriju, načini njene interpretacije su se razlikovali. Upravo ta neuhvatljiva vizualna logika, koju tražimo dok promatramo ove forme, činila se prikladnom prije tri desetljeća kada se pojavila. Prikazujući novu realnost, nemir i neizvjesnost kraja 20. stoljeća reflektiraju se u novim formama, stvarajući osobnu retoriku koja odgovara vremenu nesigurnosti i fragmentacije, pod utjecajem specifičnog kulturološkog okruženja.

Dis-programming - kod Tschumija disprogramiranje uključuje međusobno prožimanje programa kroz 'kontaminaciju', pri čemu prostorna konfiguracija jednog programa zagađuje (ometa) prostornu konfiguraciju drugog programa. Novi program B može se izdvojiti iz inherentnih proturječja sadržanih u programu A, a potrebna prostorna konfiguracija B može se primijeniti na A.

Arhitektura se više ne može svesti na jednostavnu kombinaciju prostora i događaja. [26] jer događaji nisu važni samo zbog svojih radnji, već i zbog misli i osjećaja koje izazivaju. [2]

Ideju da arhitektura svojom formom, materijalnošću i prostornim odnosom priča priču i na taj način prenosi poruku i nečemu na oko uobičajenom daje značaj vidimo u brojnim primjerima.

Simon Porte Jacquemus, (Revija jesen 2024.) - Na krovu impresivne građevine Casa Malaparte smještene na Capriju, modni dizajner proslavio je 15 godina svog rada kolekcijom za jesen 2024. godine. Na tragu Tschumijevoj ideji prostora kao pozornice za događaje, dizajner naglašava sinergiju između mode, arhitekture i prirode, stvarajući događaj nerazdvojan od lokacije..

Dizajner **Simon Porte Jacquemus**, u skladu s Tschumijevim konceptom crossprograminga otkriva snažnu sinergiju između arhitekture i mode u stvaranju nezaboravnih događaja. Modne piste pretvaraju se u kazalište, gdje su prostori i događaji nerazdvojivo povezani u svrhu stvaranja jedinstvenih, višeslojnih iskustava koja nadilaze tradicionalne granice mode (slika)

Berlinski spomenik holokaustu otvoren 2005. godine, Peter Eisenman

Peter Eisenman, njujorški arhitekt, dizajnirao je **Berlinski spomenik** holokaustu. Njegov spomenik nije namijenjen kao sveto mjesto, već kao prostor za svakodnevne interakcije. Eisenman smatra da je u redu da ljudi skaču po stupovima, sunčaju se i ručaju tamo, jer spomenik nije groblje i ispod njega nema mrtvih. Ističe da je važno da spomenici služe današnjim generacijama kako bi razvili svoj moralni kompas i razumjeli povijest. Također naglašava da spomenici poput njegovog nisu tu zbog prošlosti, već kako bi današnji ljudi razumjeli važnost povijesti i spriječili ponavljanje prošlih grešaka. (Slika)

Židovski muzej, Berlin

Vrt izgnanstva, Židovski muzej Berlin, Foto: Jens Ziehe

David Libeskin dizajnirao je **Židovski muzej** koji se ističe iskustvenim i narativnim dizajnom. Naglasak muzeja nije na izložbenom postavu, već na arhitekturi, doživljaju i priči koju ona priča kroz prepoznatljivi izlomljeni oblik

Uobičajeni vizualni dojam proširen je na sva osjetila. Unutrašnjost je pomno dizajnirana kako bi ispričala priču i izazvala emocije kod posjetitelja. Kroz šetnju muzejom posjetitelji nailaze na oštre kutove, duge, uske hodnike, neobične otvore i tamne, prazne prostorije, što budi razne emocije. Zvuk također igra važnu ulogu; primjerice, prostorija sa željeznim "glavama" na podu koje stvaraju glasnu buku kad se po njima hoda, budi osjećaj nesigurnosti i straha.

U Muzej se ulazi kroz podzemni prolaz iz povijesnog muzeja pored. Libeskind to objašnjava kao simboliku skrivene židovske povijesti, ali se može interpretirati i na druge načine, poput toga da nema izlaza iz židovskih logora ili da posjetitelji izlaze iz muzeja promijenjeni, baš kao što su nekada oni preživjeli iz njih izlazili kao drugačije osobe. Iako su neki kritizirali dizajn kao previše apstraktan, dezorijentirajuća priroda muzeja duboko utječe na posjetitelje, izazivajući duboka razmišljanja i emocionalne reakcije. [6]

Pripovijedanje igra značajnu ulogu u arhitektonskom dizajnu, omogućujući arhitektima da stvore građevine koje nisu samo funkcionalne, već i smislene i inspirativne. Uključivanjem elemenata pripovijedanja u proces projektiranja, arhitekti stvaraju građevine koje odražavaju kulturu, povijest i vrijednosti zajednice, te pružaju impresivnije i zanimljivije iskustvo korisniku..

4. TRANSFORMACIJA PARKOVNE ARHITEKTURE

Tijekom povijesti, vrtna i parkovna arhitektura izražavale su se kao umjetnička djela, arhitektonska ostvarenja određenih autora, kao jedinstveni, nedjeljivi prostor kuće i okoliša, te kao ključni urbanistički i oblikovni elementi urbanog prostora.

„Načela projektiranja, kreiranja i oblikovanja parkovne arhitekture slična su onima u arhitekturi i ostalim umjetnostima. Dosadašnji razvoj pokazao je tri modela

- *Tradicionalni model: Parkovna arhitektura kao umjetnost oblikovanja vanjskih prostora radi postizanja vizualnih doživljaja temeljenih na estetskim idealima.*
- *Moderna parkovna arhitektura 20. stoljeća: Ima interdisciplinarni karakter i rješava probleme uglavnom prostornim planiranjem, s naglaskom na funkcionalne aspekte, zakonima i propisima, znanstvenim analizama, te kvantitativnim kriterijima.*
- *Suvremeni model: Odražava arhitektonske, skulpturalne i slikarske ambicije, teži postizanju estetskih i vizualnih doživljaja bez oslanjanja na klasične estetske zakone”. [17]:*

Suvremena parkovna arhitektura načela oblikovanja ne shvaća kruto i dogmatski, nego potiče individualizam s ciljem postizanja originalnih umjetničkih djela.

Hadrijanova vila, Canopus, 123. god.p.K

Parkovi I Vrtovi Versailles (1663.-1715)

Park Güell, Barcelona, 1900-1914.

Jedan od najranijih i možda najpoznatijih primjera parkovne arhitekture u povijesti je aleksandrijski vrt u sklopu **Hadrijanove vile u Tivoliju**, čiji kompleksa od 30 zgrada i vrtova zapravo evocira dislocirane destinacije–Rimskog Carstva, uključujući Grčku i Egipat,–koje je rimski car Hadrijan posjetio tijekom svog života. Sukladno antičkom dobu vrtom se težila predstaviti slika raja kao mjesta zadovoljstva i uživanja. Iako ostvarenje intelektualnih i estetskih formi, vrtovi u to doba prvenstveno su služili kao proširenje kuće predstavljajući mjesto užitka. Na slici lijevo nalazi se najpoznatiji dijelovi Hadrijanove vile: dio kompleksa zvan "Canopus" – jezero/bazen koji predstavlja drevni egipatski kanal Canopus i njemu pripadajući hram Serapisa, u obalnom gradu pokraj Nila. Ta egipatska tema kanala okružena je rimskom temom – kolonadom korintskih stupova i grčkom temom u vidu klasičnih grčkih kipova. [25]

Vrtovi i park dvorca Versailles, djelo André Le Nôtre smatraju se remek djelom krajobrazne arhitekture. Kompleks vrtova i parkova na temu Sunca osmišljen je da veliča „Kralja Sunca“, inspirirano nadimkom Luja XIV.

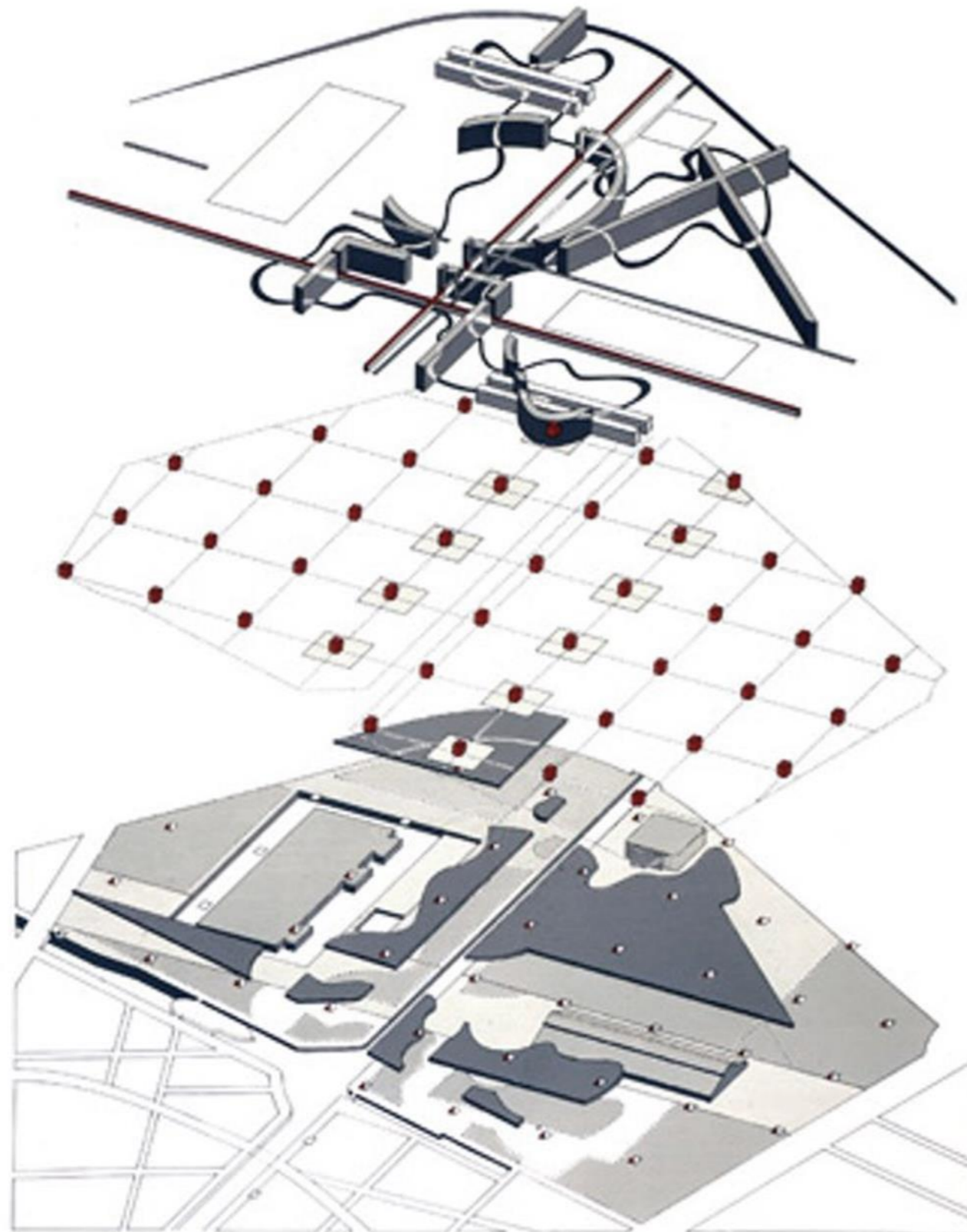
Park Güell, propali projekt vrtog grada, arhitekta **Antonia Gaudija** pod pokroviteljstvom industrijalca i političara Eusebija Güella, prekinut je 1914. nakon izgradnje dvije od 60 planiranih vila. Kao općinski park otvoren je 1926. godine

Rušenje hijerarhija, promjena načina život i trendovi u arhitekturi imali su jak utjecaj i na promjenu parkovne arhitekture od kraja 19. stoljeća do danas

U XIX. st. tisućljetni elitizam vrtne umjetnosti popustio je pred građanskim zahtjevima. Vrtovi i parkovi tog vremena više nisu bili samo za uživanje aristokracije uz njihove rezidencije, dvorce i palače. Počeli su se uređivati javni gradski parkovi kako bi zadovoljili potrebe za rekreacijom i obrazovanjem građana.

Moderna europska arhitektura nije posvećivala značajnu pažnju parkovnom oblikovanju. Dijelom je to i zbog utjecaja Bauhauasa, koji ju je isključio iz svojih teorijskih rasprava, smatrajući pejzaž manje važnim oblikom umjetnosti. Zbog toga su arhitekti rijetko cijenili i bavili se parkovnom arhitekturom, što je rezultiralo time da moderna arhitektura nije proizvela značajna djela u pejzažnoj arhitekturi u usporedbi s prethodnim povijesnim razdobljima.

Tijekom osamdesetih i devedesetih godina XX. stoljeća, parkovna arhitektura je tražila novi identitet, izraze i mogućnosti, nastojeći ponovno uspostaviti kontinuitet koji je bio prekinut, ali je kroz stoljeća bio prisutan u umjetnosti. U suvremenoj parkovnoj arhitekturi dominirale dvije ključne koncepcije, umjetnička i ekološka. Dok je ekološki pristup pejzažnom planiranju postojao već desetljećima, umjetnički je pristup parkovnoj arhitekturi jače izronio tijekom osamdesetih godina.

Parc de la Villette, koncept

Svjedočeći tom vremenu **Bernard Tschumi** odbacuje konvencionalno poimanje arhitekture kao statične forme, ističući važnost integracije tijela i društvenih aktivnosti u arhitektonski prostor, i naglašava da arhitektura ne može biti odvojena od događaja koji se u njoj odvijaju, te da njezin izražaj zahtijeva konceptualni pristup. [5]

U svoj rad uvodi poststrukturalističku misao i discipline poput vizualnih umjetnosti, književnosti i filma. Inspiriran dekonstrukcijom, Tschumi je težio analizi i narušavanju utvrđenih konvencija, vjerujući da ne postoji jednoznačno tumačenje oblika ili značenja. Njegov pristup karakterizira dvosmislenost, što je naglašeno izjavom: *"Ne zanima me forma. Napadam sustav značenja. Ja sam za ideju strukture i sintakse, ali ne i značenje."* [9]

Parc de la Villette u Parizu je jedno od najpoznatijih i najutjecajnijih primjera dekonstruktivističke arhitekture koje je osmislio Bernard Tschumi. Smješten na 70 hektara zemlje na prostoru bivše pariške klaonice i nacionalnog tržišta mesa, zamišljen je kao kompleks zabavnih i kulturnih sadržaja, više nalik kulturnom objektu nego prirodnoj kreaciji. [17]

Dizajn i Koncept

Park je osmišljen kao mjesto gdje se prirodni i umjetni elementi spajaju u stalnom procesu rekonstrukcije i otkrivanja. Dizajn parka temelji se na tri osnovna principa: točkama, linijama i površinama. Točke su predstavljene nizom crvenih arhitektonskih struktura, poznatih kao "folies", koje su raspoređene u mreži od 120 x 120 metara. Ove strukture, iako različite po obliku, pružaju referentne točke unutar parka, stvarajući osjećaj kohezije i orijentacije za posjetitelje.

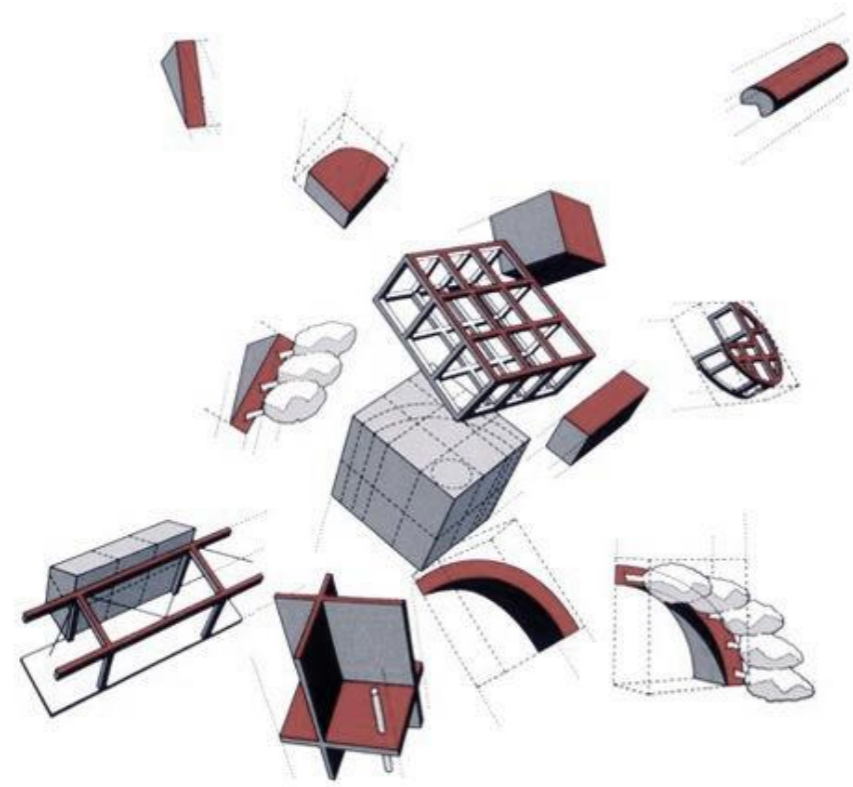
Inovativna Upotreba Prostora

Park je zamišljen kao dinamičan prostor koji potiče interakciju i angažman. Za razliku od tradicionalnih slikovitih parkova, Parc de la Villette je labirint otvorenih prostora koji poziva posjetitelje na istraživanje i otkrivanje. Tschumi je osmislio deset tematskih vrtova, svaki s jedinstvenim karakteristikama poput ogledala, bambusa, vjetra i zmajeva, koji pružaju različite doživljaje posjetiteljima.

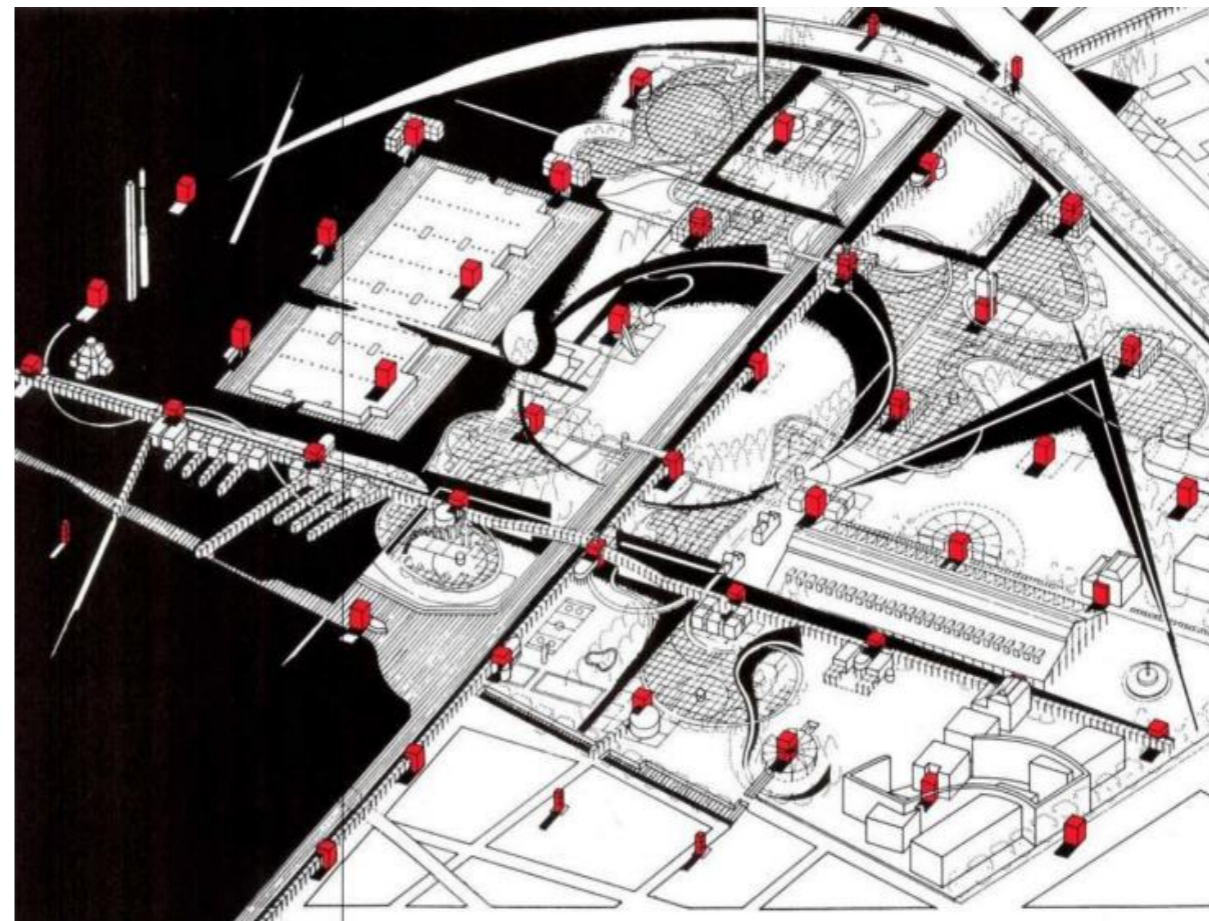
Utjecaj i naslijeđe

Park predstavlja radikalno odstupanje od konvencionalnog dizajna parkova, postavši primjer dekonstruktivističkog pristupa arhitekturi. Iako je projekt često kritiziran zbog svoje veličine i nedostatka interakcije s povijesnim kontekstom, imao je značajan utjecaj na suvremeno urbano planiranje i arhitekturu diljem svijeta. Tschumi je ovim projektom pokazao kako arhitektura može generirati aktivnosti i promicati nove oblike urbanog života, ostavljajući trajan trag u svijetu arhitekture. [23]

Projekt ovog parka u arhitektonskim krugovima potaknuo je ponovno zanimanje za parkovnu arhitekturu [66], vrativši joj sva obilježja zaboravljena tijekom 20. stoljeća, stavljajući je ponovo u kontekst umjetničkog djela. [31] Park je međunarodno priznat kao prostor koji redefinira koncept urbanog parka 21. stoljeća.

Bernard Tschumi - Parc de la Villette, 1987.god

Park Kalkriese, Paviljon „Gledanja”, 2000. god

Park Kalkriese, Paviljon „Slušanja”, 2000. god

Muzejski park Kalkriese, čiju su arhitekturu i krajobrazni dizajn razvili **Mike Guyer i Annette Gigon** prostire se na površini od oko 20 ha zemlje kod mjesta Kalkriesea koje se zbog brojnih arheoloških nalaza smatra mjestom poznate bitke između Rimljana i germanskih plemena u Teutoburškoj šumi 9. godine poslije Krista.

Dizajn i Koncept

Park je osmišljen da posjetiteljima pruži uzbudljivu pozadinu u kojoj mogu razvijati vlastite misli o spomenutoj bitci, a da pri tom povijesna mjesta i događaji nisu arhitektonski rekonstruirani. Položaji povlačenja i staze germanskih trupa prikazane su stazama popločenim korom drveta, Staze od nasumično razbacanih željeznih ploča predstavljaju položaje rimskih trupa Mreža pješačkih staza, reproducira stvarnu podjelu poljoprivrednih posjeda U park su smještene tri paviljona. Paviljon „gledanja” ne prikazuje slike bitke, paviljon „slušanja” ne pruža zvukove iz prošlosti, paviljon „pitanja” ne nudi nikakve odgovore. Paviljoni su zamišljeni kao mjesta koja izoštravaju percepciju posjetitelja, pozivajući ih da se na senzualnoj razini poistovjete s onim što se ovdje dogodilo. Zamišljeni kao mjesta koja bude maštu kroz pitanja: „Koji su zvukovi odjekivali krajolikom, što se i kako i zašto dogodilo prije 2000 godina, zašto ratovi još uvijek postoje?”

Inovativna Upotreba Prostora

Djelomičnom "rekonstrukcijom" nekadašnjeg krajolika krčenjem ili pošumljavanjem s tri sustava staza, vizualizacijom pretpostavljenog toka bedema uz tri tematska paviljona stvoren je jedinstveni prostor za razmišljanje usred krajolika u blizini brda Kalkriese.

Kompleksu uz park Kalkriese pripada muzejska zgrada s vidikovcem visine 40 m i centar za posjetitelje s dječjim muzejom, trgovinom, restoranom i uredima, smještenom u prenamijenjenim prostorijama bivše farma.

Utjecaj i Naslijeđe

Godine 2004. Muzej i Park Kalkriese bio je prvi arheološki muzej koji je nagrađen nagradom Europa Nostra kao mjesto europske baštine. Ovaj muzej/park primjer je novog tipa kulturnih ustanova.

5. NOVI TIPOVI KULTURNIH USTANOVA – INTERPRETACIJSKI CENTRI

(lat. Interpretatio- tumačenje i izlaganje).

Prema definiciji interpretacija je "tumačenje, objašnjenje, shvaćanje; misaoni postupak, odnosno izlaganje, izjava kojom se utvrđuje smisao ili značenje neke pojave, teksta i dr." U filozofiji ista označuje "umijeće tumačenja".

Zahtjevi današnjih posjetitelja /turista sve su veći. Isti ne kupuju određeni proizvod već očekivanja, stoga tržišta ponude i potražnje turizma određuje kreiranje niza aktivnosti, detalja i ideja s ciljem da se isporuči autentični „turistički doživljaj“.

Mogućnost postojanja ekomuzeja prema Zakonu o muzejima koji je na snazi od 2018. godine otvorila je vrata otvaranju Interpretacijskih centara kao novog vida kulturnih ustanova. Neprecizno definiran pojam „interpretacijski centar“ razlog je tomu da se često i u okviru muzejske struke zamjenjuje terminom „muzej“. [21]

Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za osnivanje i određivanje vrste muzeja NN150/203 definira da: „Muzej zajednice, ekomuzej i samostalna zbirka jesu modeli održivog upravljanja prirodnom i kulturnom baštinom koji koriste mehanizme partnerstva, umrežavanja i/ili baštinskog aktivizma u svrhu cjelovitog pristupa očuvanju, interpretaciji i prezentaciji baštine na određenom području, a mogu biti opći i specijalizirani ovisno o vrsti baštine koju čuvaju, interpretiraju i prezentiraju.“, a da ti pri tom pojmovno određenje interpretacijskog centra nije jasno i precizno definirano.“

Victoria and Albert Museum, London, UK, 1852.

Romanički interpretacijski centar, Lousada, Portugal, 2018.

Interpretacijski centri novi su oblik turističke infrastrukture koja nastoji ispuniti sve složenije zahtjeve tržišta. Oni su svojevrsni muzeji modernog doba, „medij“ u kojem doživljaj postaje važniji od informacije, onaj koji ostavlja trajna sjećanja na iskustvo stjecanja novih spoznaja, a istovremeno služi društvu i njegovom razvoju. Njihova primarna zadaća i krajnji cilj jest educirati posjetitelje o određenoj temi, stoga su najčešće smješteni u direktnoj ili indirektnoj vezi s promatranim lokalitetima, bilo kulturnim, povijesnim ili prirodnim.

Tradicionalan muzej, kakav nam je svima poznat bavi se najčešće poviješću kroz razne teme, stoga njegov postav najčešće sadržava povijesno važne predmete, tekstove, fotografije s fokusom na pojedinu specifičnu temu.

Za razliku od potonjih, interpretacijski centri najčešće nemaju za cilj prikupljanje, konzerviranje i proučavanje; već komuniciranje značaja i važnosti baštine, oni rade na obrazovanju i podizanju svijesti, a ne samo na prezentaciji iste.

Takav pristup odabranoj temi za prezentaciju, odnosno interakcija između posjetitelja i prezentiranog sadržaja, ključ je uspješnosti ovog novog tipa kulturnih ustanova koji postaju žarišta interesa turista, početna ili krajnja točka njihovih posjeta.

Specifični za lokaciju na kojoj se nalaze, održivo su rješenje za efikasnu komunikaciju informacija o baštini, posebice u općinama i ruralnim područjima gdje ista može biti važan čimbenik za razvoj turizma, ali i za gospodarstvo s obzirom na to da pojava trgovine specijaliziranih, lokalnih proizvoda u ovakvim centrima nije rijetkost, posebice kada je riječ o lokalnom interpretacijskom centru.

Na gornjoj slici prikazan je **Victoria and Albert muzej u Londonu**, tipičan romanički muzej sa stalnim postavom eksponata toga doba.

Donja slika prikazuje **Romanički interpretacijski centar (CIR)**, otvoren 2018. godine u selu **Lousada, Porto**. Smješten je na izložbenoj površini od oko 300 četvornih metara podijeljenih na šest prostorija različitih tematskih područja: Teritorij i nastanak Portugala; srednjovjekovno društvo; romanika; graditelji; simbolika i boja; spomenici kroz vrijeme.

Interpretacijski centar nudi posjetiteljima mogućnost upoznavanja vremenskog, društvenog i kulturnog konteksta romaničke umjetnosti, ističući važnost klesara i kipara u njezinoj materijalizaciji. Posjet centru svojevrsno je putovanje u srednji vijek s ciljem otkrivanja umjetnosti i simbolizma koji su stoljećima karakterizirali Portugal i Europu.

Interpretacijsko centar „Crna roda –Osekovo”, Lonjsko polje

Interpretacijsko edukacijski centar Grpašćak, Dugi otok

Centar podzemne baštine- Speleon, Rakovica.

Interpretacijski centar maritimne baštine DUBoak, Malinska

I u Hrvatskoj se posljednjih godina otvorio značajan broj takvih centara, a pažnju javnosti i nedavno je privukao **Posjetiteljski centar „Crna roda-Osekovo”**, djelo arhitekata **Mie Roth i Tonča Čerina**, sagrađen u sklopu projekta „Povećanje privlačnosti i obrazovnog kapaciteta Parka prirode Lonjsko polje”. Smješten u selu Osekovo sastoji se od info-centra, multimedijalne dvorane, galerijskog prostora, edukativnog parka, suvenirnice i pješačke staze koja vodi do tri atraktivne promatračnice. Moderan i suvremeno osmišljeni prostor na zabavan i interaktivan način pruža edukaciju o zaštićenom području otkrivajući sve tajne Lonjskoga polja. Promatračnice su uvrštene među 40 od nominiranih 362 najbolja arhitektonska projekta u 38 europskih zemalja, nastalih u razdoblju od dvije godine, za nagradu EUmies Awards za 2024. godinu

Danas su interpretacijski centri koji se bave temom prirode najčešći dio posjetiteljske infrastrukture Nacionalnih parkova i svih drugih zaštićenih dijelova prirode ili ekološki važnih područja i kao takvi usredotočeni su na informiranje posjetitelja o prirodnim obilježjima i ekološkim aspektima tog područja. Potiču svijest o očuvanju prirode tako što se bave ekološkom edukacijom i promicanjem očuvanja okoliša, što uključuje edukaciju o flori i fauni, geologiji, ekološkim izazovima i dr..

Osim što prezentiraju prirodu, Interpretacijski centri bave se i drugim temama, primjerice:

Kulturni centri istražuju tradiciju, povijest, kulturu i umjetnost određenog područja, često su povezani s muzejima i posvećeni izlaganju artefakata, umjetničkih djela, arheoloških nalaza i drugih kulturnih predmeta. Oni pomažu posjetiteljima da bolje razumiju povijest, umjetnost i kulturno nasljeđe. Najčešće se nalaze na povijesno značajnim mjestima ili strateškim lokacijama i posvećeni su očuvanju i interpretaciji povijesne baštine.

Turistički centri često se nalaze na lokacijama s velikim brojem turista i najčešće ova tema ne stoji sama za sebe već dolazi u kombinaciji s kulturom ili prirodom. Njihova svrha je pružiti informacije o proizvodima nekog mjesta, turističkim atrakcijama i aktivnostima koje su dostupne posjetiteljima.

Centri za interpretaciju znanosti i tehnologije bave se raznim znanstvenim disciplinama, uključujući fiziku, astronomiju, inženjerstvo i inovacije.

Interpretacijski centri „pričaju priču” kroz kreativno i interaktivno pripovijedanje. Na odabir pristupa interpretacije utječu ciljevi, ciljna publika i tema koja se predstavlja. Neki centri uključuju više pristupa kako bi zadovoljili različite preferencije posjetitelja, ali ključnu ulogu u interpretaciji ima ”storytelling”, koji pojačava doživljaj i postiže autentičnost. Korištenjem priča i narativa, posjetiteljima se pruža dublje razumijevanje i emocionalna povezanost s temama koje centar predstavlja. Time se ne samo informira, već i inspirira posjetitelje, stvarajući trajna sjećanja i potičući ih na daljnje istraživanje i očuvanje baštine.[12]

6. ZAKLJUČAK

Svrha interpretacijskog centra bilo da je smješten u zgradi ili na otvorenom je da se u njemu posjetitelji na autentičan način upoznaju sa sadržajima lokalne/regionalne zajednice i nije nužno da se materijalna baština koje prezentira nalaze u njemu. [21]

„Dobro ispričana priča oduvijek je bila temelj dobrog marketinga i poslovanja, odnosno »prodaje«, proizvoda i odredišta”. [21]

Iako u arhitekturi, ali i drugim poljima poput filmske industrije, marketinga, politike itd., nije novost, “storytelling” relativno je novo sredstvo u razvoju turističkih destinacija.

U užem smislu “storytelling” odnosi se na pripovijedanje, dok se u širem smislu koriste razne tehnike kako bi se postigao željeni cilj i pojačao dojam. Interpretacija u ovom smislu jest ponovna kreacija, recikliranje prošlosti ali s nove točke gledišta s ciljem da promatrani sadržaj izazove interes [1], stvori višeslojno iskustvo [11]

probudi emocije gradeći svoju konkurentnu prednost između ostalog na pozitivnoj usmenoj predaji na sve zahtjevnijem tržištu turističke ponude.

Turističke zajednice poluotoka Pelješca prepoznale su važnost udruživanja u kreiranju zajedničke turističke ponude u skladu sa suvremenim trendovima u turizmu. Za osiguranje opstanka lokalnog stanovništva od velike je važnosti očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti na području poluotoka. Interpretacijski centar s ciljem istovrsne edukacije u sklopu povećanja turističke ponude i promidžbe u skladu je s razvojnom strategijom turizma Poluotoka Pelješca.

Lokacija koja je do otvaranja Pelješkog mosta bila zabačena, teško dostupan predio poluotoka, sada predstavlja simbol povezivanja poluotoka s kopnenim dijelom Hrvatske. Izgradnjom Interpretacijskog centra istoimena lokacija simbolizirala bi i mjesto povezivanja 4 turističke zajednice u zajedničku regionalnu turističku ponudu.

U razdoblju kojeg obilježava tzv. „ekonomija doživljaja”, u kojem je turistički doživljaj predstavlja skup povezanih isprepletenih emotivnih sastavnica, bogata baština poluotoka ispričana autentičnom pričom na atraktivnoj lokaciji pored Pelješkog mosta, u skladu sa strateškim ciljevima razvoja poluotoka donijela bi dodanu vrijednost turističkoj ponudi i istovremeno imala pozitivan odjek na ostale povezane grane gospodarstva Pelješca.

Cilj komentorskog rada bio je istražiti kulturnu i gospodarsku tradiciju pelješkog kraja, te na suvremenim konceptima interpretacije, a parkovnim pristupom projektiranju, pronaći adekvatno rješenje za revitalizaciju devastirane površine u svrhu edukacije i promocije turističke ponude Pelješca. Stoga odabir teme i lokacije doprinosi svemu gore navedenom.

7. Izvori

1. Anderson, P. (2007). Trenton Bath House.
2. Arhitektonski fakultet Univerziteta u Sarajevu, 2018, Nina Ugljen-Ademović; Arhitektura i osnove arhitektonskog projektiranja
3. Bakyalakshmi, M. R. (2023). Building narratives: How storytelling shapes design
4. BUTULA, S. (2009). Vrijednosne predodžbe javnosti o identitetu krajobraza – slučaj riječnih krajobraza u Hrvatskoj. Društvena istraživanja, 18 (3 (101)), 479-501
5. Chinese-Architects. (2016). Bernard Tschumi/Architecture: Concept & Notation
6. Conrad, N. (2015, May 7). In Berlin, honoring a memorial. Deutsche Welle
7. Dražin-Trbuljak, Lada(2023). Informatica Museologica Vo.No 54
8. Goldberger, P. (2009). Why Architecture Matters. Yale University Press
9. Hopkins O. (2022). Deconstructivist architecture: An introduction. Preuzeto s <https://www.dezeen.com/2022/05/03/deconstructivist-architecture-introduction/>
10. Institut za turizam. (2011). Plan razvoja turizma Pelješca. Preuzeto s https://www.ston.hr/Plan_razvoja_turizma_peljesca.pdf
11. Karzen, Mirna; Demonja, Damir. (2020). Važnost pripovijedanja. Kako stvoriti kulturnu baštinu koja traje?. Nova prisutnost Vol. XVIII, No. 3, 2020, 653-668
12. Madžar, Danijela; Šantić, Marko; Čečura, Magdalena.(2022) POSSIBILITIES OF BRANDING A TOURIST DESTINATION BASED ON THE PRINCIPLES OF STORYTELLING. South Eastern European Journal of Communication Vol. 4, No. 2, 2022
13. Maslek, J. (2018). Razvoj zadrugarstva na poluotoku Pelješcu u prvoj polovini XX. stoljeća. Časopis za suvremenu povijest, 50(2), 391-420. <https://doi.org/10.22586/csp.v50i2.87>
14. Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja Republike Hrvatske. (2023). Ekološka mreža Natura 2000 u Republici Hrvatskoj. Preuzeto s <https://mingo.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug-4925/zastitaprirode/ekoloska-mreza-natura-2000/ekoloska-mreza-natura-2000-u-republicihrvatskoj/1211>
15. Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture Republike Hrvatske. (2022). Otvorenje Pelješčkog mosta. Preuzeto s <https://www.mmpi.hr>
16. Ministarstvo poljoprivrede Republike Hrvatske. (2023). Oznake izvornosti vina. Preuzeto s <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/hrana-111/oznake-kvalitete/oznake-izvornosti-vina/229>
17. Obad Šćitaroci, M., & Bojanić Obad Šćitaroci, B. (1997). Vrtovi, perivoji i parkovi. U D. Štefanović (Ur.), Tehnička enciklopedija (str. [stranice]). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
18. Obad Šćitaroci, M., & Bojanić Obad Šćitaroci, B. (1996) .Parkovna arhitektura kao element slike grada, Prostor. Vol. 4, No. 1(11), 1996
19. Općina Ston. (2023). Prostorni plan uređenja Općine Ston - izmjene i dopune 2023
20. Peljesac Holiday. (n.d.). Heritage and culture. Preuzeto 8. lipnja 2024. s <https://www.peljesac.holiday/heritage-and-culture?lang=en>
21. Perinčić, Tea (2022). Muzeji versus interpretacijski centri. Informatica museologica Vol. , No. 53, 2022
22. Rusković, I.(1984).Prirodno-geografske osobine poluotoka Pelješca.Društva Pelješčana u Zagrebu i Dubrovniku.(1984) Pelješki zbornik 1984.31.
23. Suoza, E. AD Classics: Parc de la Villette / Bernard Tschumi Architects. ArchDaily. Preuzeto s <https://www.archdaily.com/92321/ad-classics-parc-de-la-villette-bernard-tschumi>
24. Tomšić, S., & Lovrić, J. (2004). Povijesni pregled uzgoja školjkarstva u malostonskom zaljevu. Naše more: znanstveni časopis za more i pomorstvo, 51(1-2), 17-23.
25. Tóth, K., Silla, I., Jakopčić, L., (2020). Pro-youth intelektualni rezultat 3: priručnik. Zaklada Znanje na djelu.11-18 Preuzeto s https://znanjenadjelu.hr/wp-content/uploads/2021/03/PROYOUTH-priru%c4%8dnik-dio-2-od-ideje-do-realizacije-snaslovom_compressed2.pdf
26. Tschumi, B. (1996). Six Concepts, Excerpt from Architecture and Disjunction. Preuzeto s <https://giorgiomagnanensi.com/wp-content/uploads/6concepts.pdf>
27. Tschumi, B. (1999). Arhitektura događaja. Život umjetnosti, 61/62 (1), 127-131. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/266664>
28. Turistička zajednica općine Ston & Institut za turizam (2017). Strateški marketinški plan Stona i Malog Stona kao turističkog odredišta za razdoblje 2017. do 2022.. Preuzeto s https://www.ston.hr/Srateski_marketinski_plan_Stona_2017-2022
29. Zavod za prostorno uređenje Dubrovačko-neretvanske županije. (2008). Rudarsko-geološka studija. Preuzeto s https://www.zzpudnz.hr/Rudarsko-geoloska_studija.2008
30. Zavod za zaštitu okoliša i prirode. (2021). Područje obuhvaćeno planom upravljanja 7014 srednjodalmatinski otoci i Pelješac. Preuzeto s https://www.mingo.gov.hr/Plan_upravljanja_7014_srednjodalmatinski_otoci_i_Peljesac
31. "Obad Šćitaroci, M., & Bojanić Obad Šćitaroci, B. (1996). Prilog istraživanju međusobnog isprepletanja kultura istoka i zapada u vrtnoj umjetnosti. Prostor. Vol. 3(1995), No. 2(10)"
32. Meštrov, M. i Požar - Domac, A., 1981. Bitna svojstva ekosistema Malostonskog zaljeva i zaštita. Zbornik radova Savjetovanja „Malostonski zaljev prirodna podloga i društveno valoriziranje“, Dubrovnik, 370-376.

Mentorski rad

Mentor: **doc. art. Jakša Kalajžić**

Tema mentorskog rada:

**interpretacijski park
POJE+**

SADRŽAJ

- 00 uvod
- 01 prostorno planska dokumentacija
- 02 analize
- 03 koncept

- 04 situacija 1/2000
- 05 uža situacija 1/500
- 06 urbanistički presjek
- 07 segment parka, tlocrt i presjek 1/200
- 08 tlocrt, presjek i fasade prodajnog paviljona 1/50
- 09 konstrukcija prodajnog paviljona
- 10 segment pročelja prodajnog paviljona 1/20
- 11 tlocrt, presjek i fasade sanitarnog paviljona 1/50
- 12 tlocrt, presjek i fasade caffe bar paviljona 1/50
- 13 tlocrt, presjek i fasade natkrivenog paviljona 1/50
- 14 tlocrt, presjek i fasade sanitarnog paviljona za invalide i djecu 1/50
- 15 tlocrt, presjek i fasade info point paviljona 1/50
- 16 tlocrt i presjek terase 1/100
- 17 tlocrt i presjek calisthenics parka 1/100
- 18 tlocrt i presjek dječjeg igrališta 1/100
- 19 tlocrt i presjek amfiteatra 1/100
- 20 detalji 1/5
- 21 3D prikazi
- 22 tehnički opis
- 23 površine

Na južnom dijelu Hrvatske obale, između Neretvanskog i Pelješkog kanala, uz samu granicu s Bosnom i Hercegovinom, smjestio se drugi najveći poluotok u Hrvatskoj - Pelješac. Van svake rute, oduvijek je bio krajolik kojem se većina divjela samo iz daleka s obzirom da je glavna cesta, ne tako davno, isti samo tangirala na putu ka ostatku Hrvatske. Mjesto je to gdje nepca uživaju u gastronomiji, duša pronalazi mir u netakutoj prirodi i kristalno bistrom moru, ali kad se pojede posljednja kamenica s tanjura, put se nastavlja u suprotnom smjeru od žljenog. Šteta, jer upravo sami položaj otoka, omogućio mu je raznoliki krajobraz, time i prirodne resurse, a gdje ima resursa, ima i povijesti. To je omogućilo Pelješcu da u kolektivnoj memoriji svih nas bude zapamćen kao otok vina, pomorstva i gastronomije. Potencijal se prepoznao odavno, ali je nedostajala ispravna infrastruktura i strateški plan koji će privući ljude da posjete cijeli otok, u njegovoj punoj dužini koja pruža 77 km prirodne ljepote, povijesti i kulture.

26.srpnja 2022.godine, otvoren je Pelješki most kao jedan od najznačajnijih infrastrukturnih zahvata u Hrvatskoj. Most je izgrađen kako bi povezoao odsječeni jug Hrvatske s ostatkom zemlje, zaobilazeći tako teritorij Bosne i Hercegovine kod Neuma. Prije izgradnje mosta, jedini način putovanja između dvije strane hrvatskog kopna, bio je prelazak granice kod Neuma. Gradnjom mosta, omogućio se neprekidan cestovni promet između juga i sjevera zemlje, čime se smanjilo vrijeme putovanja i olakšao transport. S obzirom na to da su gotovo uvijek bili odsječeni od ostatka zemlje, stanovnici Pelješca morali su sami sebi stvoriti povoljan samodostatan okoliš, te je uz karakteristični otočki način života bilo istaknuto i obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo. Životni ritam bio je vezan uz sezonske poljoprivredne aktivnosti poput berbe grožđa, maslina i drugog voća te ribolova i općenito marikulture. Stanovnici Pelješca oslanjali su se na lokalne resurse za prehranu i svakodnevni život, stoga je oduvijek postojala snažna svijest o očuvanju prirodnog okoliša. Takav način života, i infrastrukturna nepovezanost sačuvala je Pelješac od urbanog razvitka i u 21. stoljeće donijela komadić netakutog raja koji željno iščekuje da ga se istraži. Oblikovao se tako i specifičan duh mjesta samog otoka, koji možemo podijeliti na materijalne (mjesta, građevine, krajobraz) i nematerijalne elemente (običaji, tradicija, naracije, mirisi, okusi). Nematerijalni elementi, najčešće su ono što privlači turiste da posjete Pelješac.

U posljednjih 10 godina, primijećen je znatan rast turizma, ali osim porasta privatnih smještaja uslijed povećanog prometa i ljudi, kao posljedica izgradnje mosta, ništa se bitno nije promijenilo. Sezonalnost poljoprivredne proizvodnje i turizma dovela je do nesigurnih prihoda za cijelu godinu, što godinama već rezultira demografskim problemom iseljavanja mladih u potrazi za boljim prilikama u urbanijim sredinama, čime se smanjio broj radno sposobnih ljudi na poluotoku. Iako novoizgrađeni most i njegove pristupne ceste po statističkim podacima obećavaju svjetliju budućnost ovom mjestu, za sobom su ostavile oku ne tako ugodan trag - uništenja prirodnih staništa i krajobraza.

Stoga je ideja ovog projekta, nenametljivim pristupom oblikovanju, revitalizirati opustošeno područje neposredno uz sami most, te stvoriti prostor prirodnog ambijenta, koji bi uz popratnu infrastrukturu omogućio što bolju prezentaciju samog otoka, njegove tradicije, kulture i gospodarstva.

<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/peljeski-most-spreman-za-otvorenje-ali-nedostaje-jos-sedam-kilometara-ceste-foto-20220725>

<https://brantelji.gov.hr/vijesti/peljeski-most-spaja-hrvatsku/4151>

2. Pelješki most

2.1 Teritorijalni značaj

Pod utjecajem geopolitički okolnosti u povijesti Republike Hrvatske Sjeverna i Južna Hrvatska ostale su podijeljeni teritorij. [34] Pelješki most jedan je od najznačajnijih projekata za Republiku Hrvatsku jer predstavlja dugu povijest čežnje za spajanjem svoga teritorija. Realizacijom istog ostvaren je kontinuitet teritorija Republike Hrvatske.

Most premošćuje Malostonski zaljev između Komarne na kopnu i Brijeste na Pelješcu. [4]

2.2 Lokacija

Lokacija mosta izložena je djelovanju jakih vjetrova, a nalazi se i u zoni znatne seizmičke aktivnosti.

Most se nalazi u ekološkom području Malostonskog zaljeva, 1983. proglašenog rezervatom prirode u moru, a taj potez ujedno je zaštićen i ekološkom mrežom Natura 2000. [29]

2.3 Pelješki most i prometna infrastruktura

Ideja o gradnji mosta prvi put objavljena je 1997. godine. Most je 2000. godine dodan u prostorni plan županije. 2013. godine Hrvatska pristupa Europskoj uniji i time se otvara mogućnost sufinanciranja izgradnje. 2018. godine natječaj dobiva kineska tvrtka China Road and Bridge Corporation. Most je za promet otvoren 26. srpnja 2022.

Most je ukupne duljine 2404 m, visine 55m, prema dizajnu Marjana Pipenbahera iz slovenske tvrtke Ponting. Dubina mora pod mostom iznosi 27 metara. [40]

Promet se odvija u oba smjera, voznim trakama širine 3,5 m uz koje se nalaze 2,5 m široke zaustavne trake. Most nema nogostup za pješake ni biciklističke trake. [40]

U godinu dana nakon otvorenja Pelješkim mostom prošlo je 2.305.537 vozila. Značaj mosta primjetan je i na GP Klek i GP Zaton Doli gdje je promet smanjen za 67%.

U planu je izgradnja državne ceste, prometnice od obilaznice Orebića do čvora Brijesta, ukupne dužine 34,10 km. (slika). Planirana cesta osigurala bi kvalitetniju povezanost poluotoka Pelješca s Korčulom, kao i njihovu zajedničku povezanost s transeuropskim prometnim koridorima.

Uz postojeću, planirana infrastruktura značajno će utjecati na povećanje prometa preko Pelješkog mosta, a samim tim i na dostupnost „projekta parka” većem broju korisnika.

<https://www.index.hr/vijesti/clanak/foto-pogledajte-kako-danas-izgleda-peljesci-most-iz-zraka/2300501.aspx>

<https://www.index.hr/vijesti/clanak/foto-pogledajte-kako-danas-izgleda-peljesci-most-iz-zraka/2300501.aspx>

3. Odabrana lokacija

Odabrana lokacija nalazi se pokraj naselja Brijesta, neposredno pored Pelješčkog mosta.

Prema PPUO Ston iz 2019. godine (Sl.4.) lokacija je bila naznačena kao "Šume-gospodarske, zaštitne i šume posebne namjene".

Za potrebe gradilišta "Most kopno-Pelješac s pristupnim cestama na D8 i D414", odabrana lokacija zapadno od mosta korištena je kao privremeno kontejnersko naselje u obliku kampa i gradilišta. Zahvat je obuhvaćao dijelove katastarskih čestica 1120/1, 1057/9 k.o. Brijesta, ukupne površine otprilike 2560 m², a zahvata površine cca 456 m².

S obzirom na to da odabrano područje nije građevno, naselje je organizirano u obliku kampa. Korišteni su mobilni objekti, predgotovljeni proizvodi, stoga nije bilo potrebno ishoditi građevinsku dozvolu. Kontejnerske jedinice sastavljene su od jednog ili više modula, a raspoređene su po blokovima ovisno o namjeni- laboratorij u kojem su se vršili postupci ispitivanja građevinskih materijala te uredski i pomoćni prostori. Njih sveukupno 19 izvedeno je tipski, sa zadovoljenim temeljnim zahtjevima obzirom na namjenu.

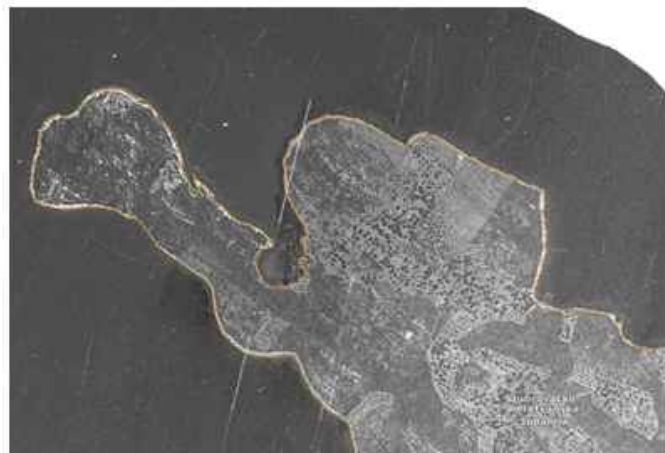
Projekt je uz već spomenute jednostavne objekte uključivao i izgradnju potrebne infrastrukture (voda, kanalizacija, elektro opskrba), pratećih sadržaja- igralište za rekreaciju, kao i internih prometnica. Pješački i kolni prilaz izveden je s južne strane, sa postojeće prometnice koja se spaja na most. Na lokaciji je također probijen i tunel koji spaja istočnu i zapadnu stranu mosta, kao i pješačka trasa uz obalni pojas s prolaskom direktno ispod spomenutog. [41]

Van projekta kampa na lokaciji su bili smješteni betonara, kranovi, spremišta materijala i druge jedinice lagane konstrukcije, a sve u svrhu gradnje mosta.

Nekadašnja šuma, za potrebe gradnje pokrčena je. S lokacije su nakon završetka gradnje mosta uklonjene sve građevine i strojevi, a tako devastirana, danas stoji kao rana u prostoru. „Tabula rasa“ okružena morem i šumom. Oku neugodan podsjetnik na veliki građevinski i teritorijalni pothvat.

Trag u vremenu kojeg bi trebao ostaviti samo most, danas ostavlja i ta bjelina, uništeni komad zaštićenog dijela prirode, prva točka ulaska na Pelješac, prva vizura pri pristupanju istom, a plana sanacije nema, unatoč težnji i zakonu da se zaštićena područja obnove.

ODABRANA LOKACIJA – stanje kroz godine

< 2014

2019-2020

2024

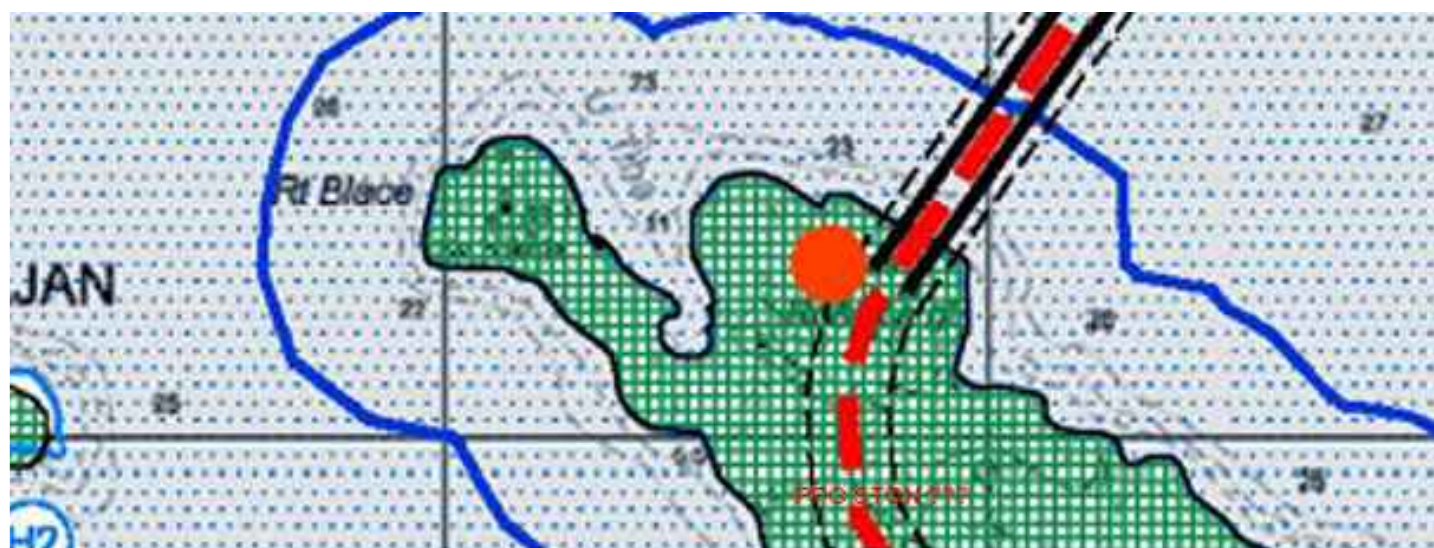

2014-2015

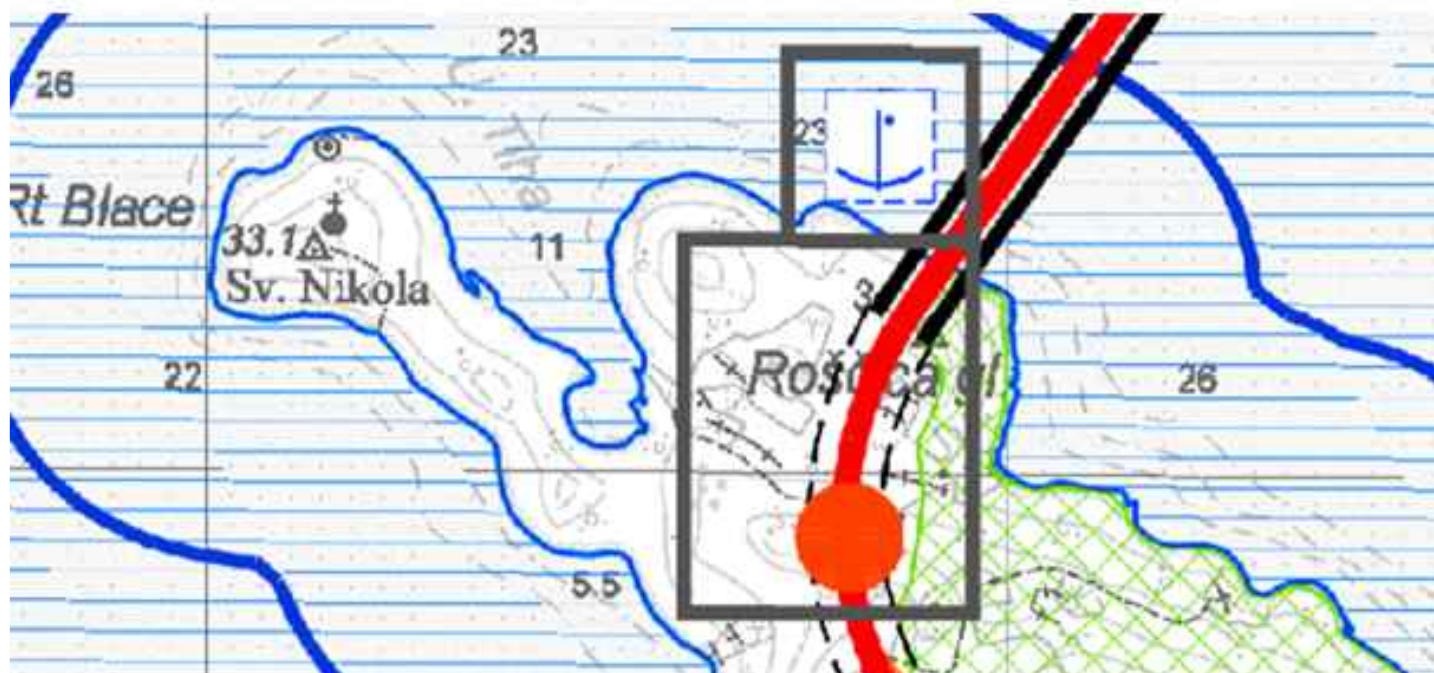
2020-2022

- Šume gospodarske, zaštitne i šume posebne namjene
- Prateći uslužni objekt uz brzu cestu
- Prostor ograničenja zaštićenog obalnog pojasa (ZOP)
- Ostalo poljoprivredno tlo, šumsko zemljište te kamenjari i goletsi, PŠ

itjenje i namjena površina/ prostor i površine za razvoj i uređenja

- Predmet izmjena i dopuna

	PPŽ – Dubrovačko-neretvanske županije	PPUO – Ston
Područje posebnih uvjeta korištenja – prirodna baština		
Zaštićeni dijelovi prirode	posebni rezervat -orinotološki, šumske vegetacije posebni rezervat u moru	Posebni rezervat prirode u moru (podmorje) Malostonskog zaljeva (1981. god) prostor ograničenja zaštićenog obalnog pojasa (ZOP) ekološka mreža – područje prema direktivi o pticama
Krajobraz	osobito vrijedan predjel – prirodni krajolik	osobito vrijedan predjel – Malostonski zaljev
Ekološka mreža	EKOLOŠKA MREŽA NATURA 2000 – Područja očuvanja značajna za ptice	EKOLOŠKA MREŽA NATURA 2000 ¹ područja očuvanja značajna za ptice (POP) područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove - POVS
Područje posebnih ograničenja korištenja – prirodna baština		
Vode i more	zaštićeno podmorje	
Područje primjene posebnih mjera ograničenja uređenja i zaštite		
Uređenje zemljišta	područje 100m od obale u kojem je evidentirana gradnja	devastirana obala gradnjom
Zaštita posebnih vrijednosti i obilježja – sanacije		devastirana obala gradnjom
Obveza izrade prostornih planova	obuhvat obaveze izrade prostornog plana područja posebnih obilježja	devastirana obala gradnjom ne spada pod područje primjene planskih mjera zaštite odnosno pod obuhvat urbanističkog plana uređenja

4. Prostorno planska dokumentacija

Izmjenama i dopunama Prostornog plana Općine Ston namjena korištenja prostora obuhvata izmijenjena je s „Šume gospodarske, zaštitne i šume posebne namjene (Slika), na „Ostalo poljoprivredno tlo, šumsko zemljište te kamenjari i goleti, PŠ. (slika)“ [36]

Prostor obuhvata prema Zakon o prostornom uređenju i Zakonu o zaštiti prirode, koji određuju kategorije osobito vrijednih područja za Republiku Hrvatsku, pripada:

- prostoru ograničenja zaštićenog obalnog područja mora (ZOP)
- značajnom krajobrazu
- posebnom rezervatu - Malostonski zaljev i Malo more [37]

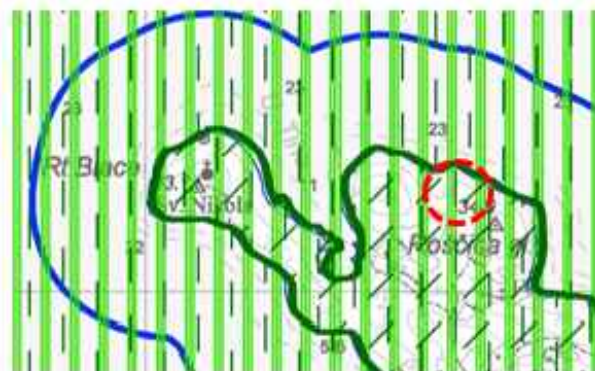
Zakon o prostornom uređenju definira Zaštićeno obalno područje od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku takozvani „prostor ograničenja“ kao pojas kopna i otoka u širini od 1000 m od obalne crte i pojas mora u širini od 300 m od obalne crte (Članak 45) [19]

Značajni krajobraz je prirodni ili kultivirani predjel velike krajobrazne vrijednosti i bioraznolikosti i/ili georaznolikosti ili krajobraz očuvanih jedinstvenih obilježja karakterističnih za pojedino područje. U značajnom krajobrazu dopušteni su zahvati i djelatnosti koje ne narušavaju obilježja zbog kojih je proglašen. (ZZP, Članak 118) [15]

Slika 1. Područje obuhvata projekta– uvjeti korištenja, uređenja i namjene prostora.

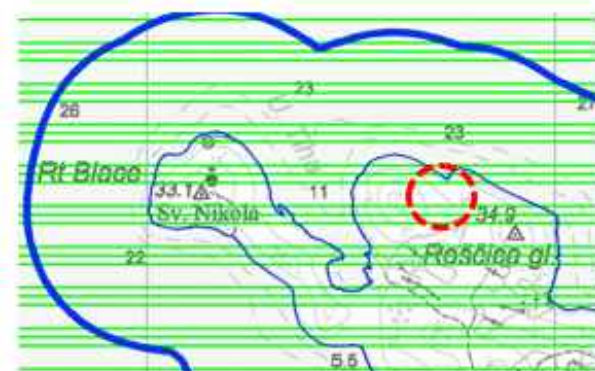
PODRUČJE POSEBNIH UVJETA KORIŠTENJA – prirodna baština

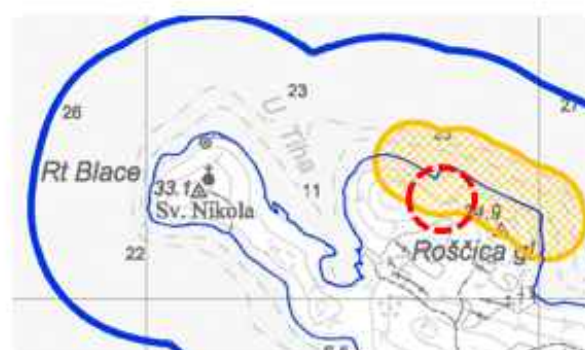
PODRUČJE POSEBNIH UVJETA KORIŠTENJA - Staništa

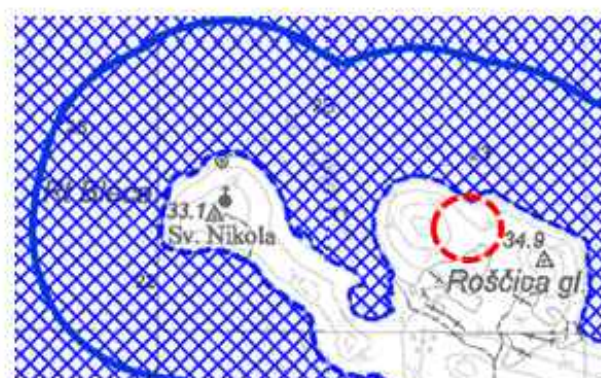
PODRUČJE POSEBNIH UVJETA KORIŠTENJA - krajobraz

PODRUČJE PRIMJENE POSEBNIH MJERA UREĐENJA I ZAŠTITE

PODRUČJE POSEBNIH ograničenja u korištenju

Legenda:

- Ekološka mreža područja prema direktivi o pticama
- Ekološka mreža područja prema direktivi o staništima
- J. - Izgrađena i industrijska staništa
- Malostonski zaljev
- Devastirana obala gradnjom
- Zaštićeno podmorje
- Prostor obuhvata projekta

Na površinama ostalog zemljišta unutar prostora ZOP-a dozvoljeno je uređenje i gradnja građevina koja se mogu graditi izvan građevinskog područja sukladno zakonu kojim se uređuje prostorno uređenje.

- " U ZOP-u se prostornim planiranjem mora sanirati napuštena eksploatacijska polja mineralnih sirovina i proizvodna područja prvenstveno pejzažnom rekultivacijom ili ugostiteljsko-turističkom i sportsko-rekreacijskom namjenom. (Zakon o prostornom uređenju, Članak 46.) [19]

- "u posebnom rezervatu dopušteni su zahvati i djelatnosti kojima se održavaju ili poboljšavaju uvjeti važni za očuvanje svojstava zbog kojih je proglašen rezervatom. Ključno je očuvanje cjelovitosti navedenog rezervata, posebno kopnenog dijela s ciljem dugoročnog očuvanja ekoloških uvjeta u moru" (PPUO STON; 2023, Članak 94., Stavak 6). [37]

- „Izvan građevinskog područja, unutar i izvan prostora ograničenja zaštićenog obalnog područja (POG), omogućuje se gradnja jednostavnih i drugih građevina i radova navedenih u posebnom propisu iz područja gradnje, ako zadovoljavaju uvjete ovog Plana“ (PPUO STON; 2023, Članak 55., Stavak 4).

- Građenje izvan građevinskog područja mora biti uklopljeno u krajobraz na način da se mora očuvati prirodni prostor pogodan za rekreaciju, kvalitetni i vrijedni vidici, osigurati što veća površina parcela čestica, te osigurati koridori za infrastrukturu“ (PPUO STON; 2023, Članak 55., Stavak 7).

- „ Na području Općine Ston omogućuje se rekreacija izvan građevinskog područja, unutar i izvan prostora ograničenja zaštićenog obalnog područja (POG). “ (PPUO STON; 2023, Članak 62b., Stavak 1).

- Rekreacija izvan građevinskog područja obuhvaća gradnju otvorenih sportskih igrališta s pratećim sadržajima, građevinama koje se moraju maksimalno uklopiti u krajobraz unutar kojih se smještaju svi neophodni sadržaji za odvijanje sportsko-rekreacijske namjene i prateći ugostiteljski sadržaji (PPUO STON; 2023, Članak 62b., Stavak 2).

Uvjeti uređenja i korištenja Malostonskog zaljeva (PPUO STON; 2023: Čl.95)

- na području posebnog rezervata nisu dopušteni zahvati i djelatnosti koji mogu narušiti svojstva zbog kojih je proglašen rezervatom, odnosno u posebnom rezervatu dopušteni su samo oni zahvati i djelatnosti kojima se održavaju ili poboljšavaju uvjeti važni za očuvanje svojstava zbog kojih je proglašen rezervatom. (PPUO STON; 2023, Članak 95., Stavak 1, podstavak 7).

- „Planiranu državnu cestu koja prolazi unutar granica zaštićenih dijelova prirode te gradnju unutar građevinskih područja u zaštićenim dijelovima prirode potrebno je planirati na način da se u potpunosti sačuva temeljna vrijednost i obuhvat značajnog krajobraza i posebnog rezervata u moru“. (PPUO STON; 2023, Članak 95., Stavak 4).

4.1. Ekološka mreža – Natura 2000

Cjelokupno područje spada i pod zaštićeni pojas ekološke mreže - Nature 2000 – koja se sastoji od dva područja važnih za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova Europske unije:

Područje očuvanja značajno za ptice (POP) i

Područje očuvanja značajno za stanišne tipove i vrste (POVS).

Ekološka mreža uspostavljena je s ciljem očuvanja, ili kada je to potrebno, ponovnog uspostavljanja povoljnog stanja stanišnih tipova i vrsta [29]

Izmjene i dopune PPUO Ston objavljene su 2023. godine i navode sljedeće mjere zaštite krajobraznih i prirodnih vrijednosti, odnosno EKOLOŠKI ZNAČAJNIH PODRUČJA, Članak 92 f, stavak 1 [37]:

(1) Ekološki značajna područja na području Općine Ston obuhvaćaju ugrožena i rijetka staništa te staništa ugroženih i endemičnih vrsta. Za ekološki značajna područja vrijede sljedeće mjere zaštite:

2. travnjaci, cretovi, visoke zeleni i šikare:

2.7. očuvati vegetacije visokih zelenila u kontaktnim zonama šuma i otvorenih površina sprječavati njihovo uništavanje prilikom izgradnje i održavanja šumskih cesta i putova

4. morske obale i mora:

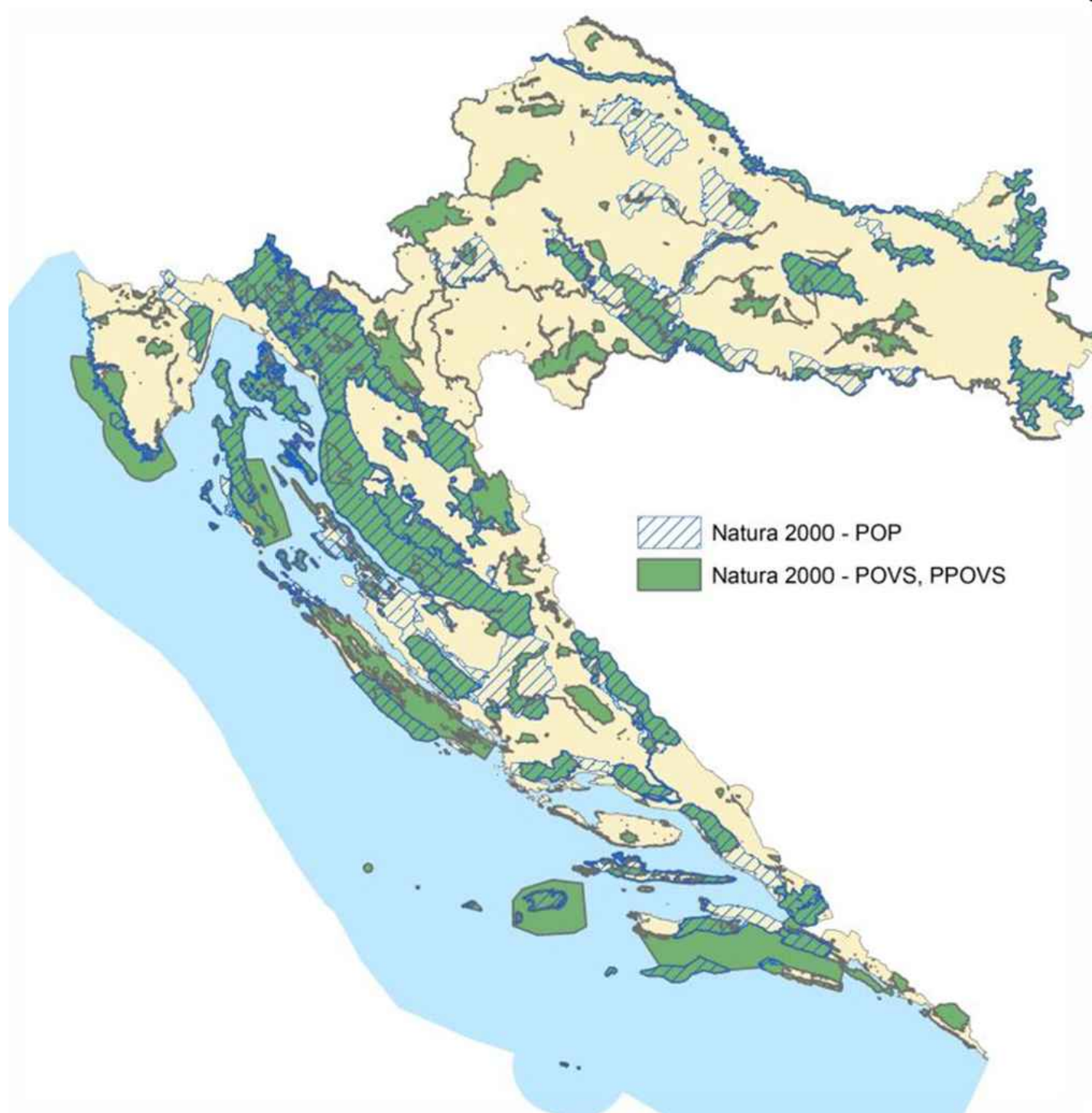
4.2. spriječiti nepropisnu gradnju na morskoj obali i sanirati nepovoljno stanje gdje god je moguće

Slijedom gore navedenog jasna je težnja ka očuvanju degradiranih područja, ali odabrana lokacija nigdje se poimenično ne spominje, iako je svrstana u rijedak tip staništa na tom području.

Izmjene i dopune PPUO Ston 2013 "gradnju unutar građevinskih područja, zone za marikulturu i dr. zone, te zahvate izvan građevinskih područja treba planirati na način da njihova izgradnja nema za posljedicu gubitak rijetkih i ugroženih stanišnih tipova te gubitak staništa strogo zaštićenih biljnih i životinjskih svojti" [37]

'Za očuvanje ovog područja, zaljev je potrebno promatrati kao cjelinu mora i kopnenog obalnog pojasa, zbog neraskidive povezanosti stanja okolnog kopna s prirodnim procesima u moru. Otpornost morskog ekosustava Malostonskog zaljeva leži u činjenici da je gotovo cijelo obalno područje obraslo makijom, koja služi kao buffer za nepovoljne utjecaje, a ujedno osigurava primarnu proizvodnju, sprječavajući eroziju i osiguravajući dotok hranjivih tvari. Ovi šumski ekosustavi nisu u obuhvatu niti su ciljna staništa područja ekološke mreže Malostonski zaljev, već se štite obuhvatom posebnog rezervata u moru. [37].

Zbog ovog je shvaćanje važnosti okolnog šumskog područja za zaštitu morskog ekosustava često ostavljeno na izbor jedinicama regionalne i lokalne samouprave koje donose prostorne planove, te planiraju različite zahvate s posljedicom uništavanja tog pojasa i njegovih korisnih i nezaobilaznih funkcija za održavanje povoljnog stanja morskog ekosustava koji je izložen brojnim nepovoljnim utjecajima." [30]

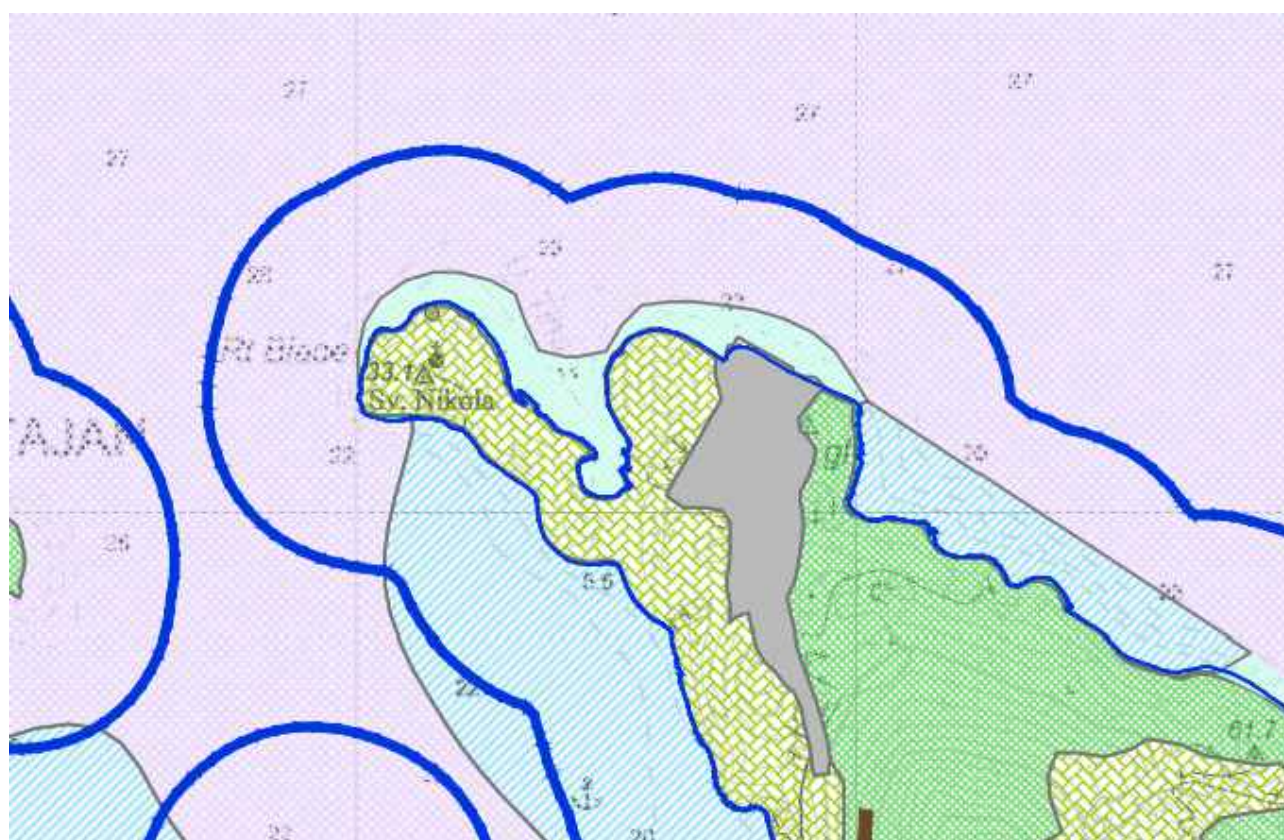

Sl.9 – Republika Hrvatska – Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja

 STENOMEDITERANSKE ČISTE VAZDAZELENE ŠUME I MAKIJA CRNIKE

PPUO Ston - 2019.

 J. - Izgrađena i industrijska staništa

PPUO Ston - IV. izmjene i dopune 2023.

4.2 Prostorno planska dokumentacija – staništa

Prema uvjetima korištenja i zaštite prostora za područja pod posebnim uvjetima - Staništa iz PPUO Ston-2019 lokacija je bila naznačena kao 1. kopneno staništa: 1.1. E.8.2. "Stenomediterranske čiste vazdazelene šume i makija crnike", na temelju važećih Pravilniku o popisu stanišnih tipova i karti staništa i EU Direktivi o zaštiti prirodnih staništa i divlje faune i flore, a prema Nacionalnoj klasifikaciji staništa" [36].

Općenito se u literaturi kao mjere zaštite ugroženih i rijetkih tipova staništa navode:

1. očuvati staništa u što prirodnijem stanju
2. očuvati biološke vrste značajne za stanišni tip
3. uklanjati strane invazivne vrste ne unositi strane (alohtone) vrste i genetski modificirane organizme
4. očuvati povoljni sastav mineralnih i hranjivih tvari u tlu
5. zahvate planirati na način da se negativan utjecaj na šumski ekosustav svede na minimum
6. u što većoj mjeri očuvati cjelovitost površina šumskih staništa i bušika
7. u najvećoj mjeri očuvati šumske čistine i šumske rubove
8. sprječavati sukcesiju površina bušika povremenim uklanjanjem nekih drvenastih vrsta [36]

U novom prostornom planu, odnosno u Izmjenama i dopunama Prostornog plana uređenja Općine Ston iz 2023. godine lokacija je unatoč mjerama zaštite, zbog devastacije uslijed gradnje mosta, klasificirana pod "J. - izgrađeno i industrijsko stanište [37], što podrazumijeva Izgrađene, industrijske, i druge kopnene ili vodene površine na kojima se očituje stalni i jaki ciljani (planski) utjecaj čovjeka [31], te po nacionalnoj klasifikaciji staništa ver.5 pripada grupi J.4.1.5 (J-Izgrađena i industrijska staništa/4.-Gospodarske površine/1.-Industrijska i obrtnička područja/ 5. -napuštena industrijska postrojenja i pogoni. [31]

5. ZAKLJUČAK + IDEJA

Broj dolazaka turista iz godine u godinu raste, najveći rast primijećen je nakon otvaranja Pelješkog mosta, a zabilježen je i značajan pozitivan učinak na razvoj maslinarstva, poljoprivrede i marikulture zbog olakšane distribucije proizvoda, međutim, problem brendiranja i reklamiranja istih nije riješen. Turistička infrastruktura još uvijek nije na zadovoljavajućoj razini.

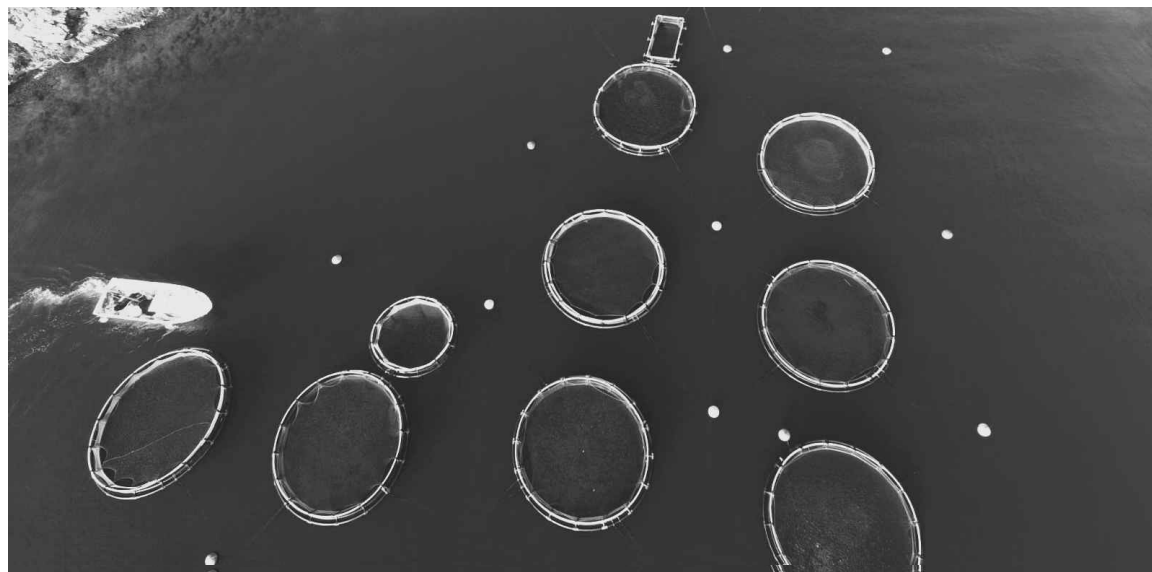
Unatoč brojnim zakonima i mjerama očuvanja, operativno područje uz most danas stoji prazno, bez ikakvog plana za revitalizacijom istog.

Prostor je svojom današnjom pojavnošću umrežen u infrastrukturni krivotok, ali namijenom nije. Po kategorizaciji se ne nalazi nigdje. Ukraden od prirode, trajno promijenjen, nedostupan i za čovjeka. Gubitak identiteta ovdje otvara priliku za novi život. Biološka rekultivacija terena u ovom je slučaju izostala, unatoč svim mjerama i planovima upravljanja zaštićenim područjem. Ista je nužna kako bi zacijelila prostorna rana, ali ne smije biti jedino rješenje s obzirom na probleme ovog poluotoka čije bi rješavanje revitalizacija devastiranog područja mogla potaknuti. Savršena prilika da se rješavanjem jednog problema riješi više njih. Most ka novim prilikama čitavom poluotoku. Od mjesta gdje ljudska noga nije kročila, do mjesta na kojem je ljudsko djelovanje ostavilo ne tako lako izbrisiv trag. Poveznica prošlosti i sadašnjosti. Spona između ljudi i prirode, u mjerilu čovjeka, ovim projektom revitalizirana i u simbiozi s prirodom. Dinamična napetost prijelaznog prostora, od jedne krajnosti – prirode, do druge krajnosti – čovjeka. S obzirom da je lokacija ovog zapuštenog industrijskog staništa danas glavna vizura pri pristupanju poluotoku i prva točka "dobrodošlice", a tako zapuštena i k tomu još okružena netaknutom prirodom predstavlja "rak ranu" u prostoru, svojom veličinom i strateškom pozicijom idealan je odabir za ispunjenje težnja ka napretku ovog poluotoka. Revitalizacijom.

"Plan upravljanja zaštićenim područjem i područjem ekološke mreže: Malostonski zaljev" navodi kako je "jedan od pristupa koji doprinosi očuvanju zaštićenog područja upravo promocija, edukacija i interpretacija prirodnih i kulturnih vrijednosti."

Edukacijski i promocijski sadržaj i aktivnosti u suradnji s lokalnom zajednicom predstavljaju okosnicu djelovanja ovog projekta. Pelješac je administrativno podijeljen na 4 općine. U turističkom smislu, turističke zajednice, bez obzira na administrativna razgraničenja, povezuju se projektno i marketinški u jedinstvene aktivnosti. Revitalizacijom uništenog prostora cilj je upravo to, nadići administrativne granice i stvoriti prostor kako za turiste tako i za sve mještane ovog poluotoka.

Suradnjom s lokalnim TZ-ovima i OPG-ovima kroz planiranje jednostavne posjetiteljske infrastrukture radit će se na brendiranju područja i proizvoda. Razvoj ciljanih selektivnih oblika turizma (gastromonija, razgledavanje vinarija, sportsko-rekreacijski turizam) obećava produžetak turističke sezone, a ista obećava bolju kvalitetu života mještana i svjetliji pogled na budućnost oslanjajući se i dalje na tradicionalni način života

ELEMENTI PREPOZNATI U PROSTORU

S obzirom na to da su prva pomisao na spomen Pelješca vinogradi, marikultura i Ston i njemu pripadajuća solana, upravo te stavke, odnosno njihova pojavnost u prostoru, uzete su kao početne točke promišljanja projekta.

Kada promatramo Ston iz zraka nemoguće je ne uočiti njegov **pravilan raster ulica**, orijentiran **S-J** na koje se **okomito** vežu sporedne ulice I-Z.

Odmah pored nalazi se solana također pravilnog rastera s pretežno **kvadratnim** bazenima.

Značajan dio marikulture i jednu od osnova preživljavanja od pamtivijeka za ovdje karakteristični, otočki način života čini uzgoj ribe koji se odvija u **kružnim** kavezima.

I naposljetku, glavna gospodarska grana ovog kraja, vinogradarstvo, svojim pravilnim **trakama** sadnje prošarala je krajolik ovog poluotoka.

S obzirom na prostorno plansku dokumentaciju i činjenicu da Pelješac karakterizira predivna, gotovo netaknuta priroda, a odabrana lokacija je u kontrastu s tim jer biva uništena od strane čovjeka, prema prostorno planskoj dokumentaciji potrebno ju je sanirati i vratiti prirodi ono što joj je oduzeto.

Prvi sloj projekta, u cilju rekultivacije devastiranog područja čini vegetacija karakteristična za ovo područje. Tako se u redovima, nalik vinogradima, slažu masline, vinova loza, ljekovito bilje...

Drugi sloj čine u ortogonalnoj mreži, nalik Stonskoj, postavljeni paviljoni koji ugošćuju razne sadržaje poput interpretacije, prodaje, sanitarnih čvorova..

Treći sloj čine trgovi, kružne plohe jednako orijentirane prema svim stranama parka nasumično raspoređene po prostoru.

Četvrti sloj je sustav komunikacija kojeg čine brza heliotermička os i nešto sporija iskustveno/edukativna šetnica.

Naizgled jednostavan raspored ovih slojeva zapravo stvara zanimljive situacije. Pruža mali dio iskustva Pelješca, ali na drugačiji, nov i uzbudljiv način.

Ideja ovog projekta korijene vuče u dekonstruktivizmu. S ciljem prezentacije Pelješkog poluotoka, isti je sagledan kao građevina koja je potom rastavljena i sastavljena po novim principima. Prvu točku interpretacije u ovom projektu predstavlja hortikultura, odnosno gospodarstvo, jer na njemu, kao što je već spomenuto, leže temelji života ovog poluotoka. Projekt je koncipiran tako da promatrani sadržaj posjetiteljima izazove interes, stvori višeslojno iskustvo i probudi emocije, a da mještanima ujedno postane centar događanja. U razdoblju kojeg obilježava tzv. „ekonomija doživljaja“, u kojem turistički doživljaj predstavlja skup povezanih i isprepletenih emotivnih sastavnica, bogata baština poluotoka "ispričana" autentičnom "pričom" na atraktivnoj lokaciji pored Pelješkog mosta, u skladu sa strateškim ciljevima razvoja poluotoka donijela bi dodatnu vrijednost turističkoj ponudi i istovremeno imala pozitivan odjek na ostale povezane grane gospodarstva Pelješca.

"Arhitektura je priča koju čitamo, iskustvo koje živimo i sjećanje koje stvaramo."

- Paul Goldberger

Naglasak u ovom projektu stavlja se na događaj u prostoru, a ne na sami prostor, odnosno arhitekturu. Ona je samo sredstvo dolaska do cilja - edukacije i interpretacije, a posljedično tome i gospodarskog razvoja poluotoka. Glavna ideja temelji se na konceptu trans-programminga- dva programa koja obično nisu povezana postavljaju se jedan pored drugog te tako stvaraju novo iskustvo i ne tako lako zaboravljivu uspomenu.

KONCEPT

0. na zatečenoj devastiranoj parceli utvrđene su već postojeće granice - Pelješki most, asfaltirana pristupna cesta, brdo i operativna luka, a prostor koji je ostao između uređen je kao park konceptualno slijedeći elemente prepoznate u prostoru.

1. po obodu parka, kao **granica**, postavljena je kružna šetnica
2. između šetnice, u **trakama**, zasađena je **hortikultura**
3. na trake se u pravilnom rasteru postavljaju "**točke**" - **infrastruktura** parka koju čine kvadratni paviljoni
4. kako bi svaka "točka" imala uređeni pristup, četvrti sloj čine **trajektorije**. Prva je heliotermička os (**S-J**) koja park dijeli na dva nejednaka dijela, a okomito na nju postavljene su sporedne šetnice kroz park, raspoređene tako da "opskrbljuju" infrastrukturne točke parka.
5. zadnji sloj predstavljaju kružne plohe - **trgovi** - **suprastruktura**

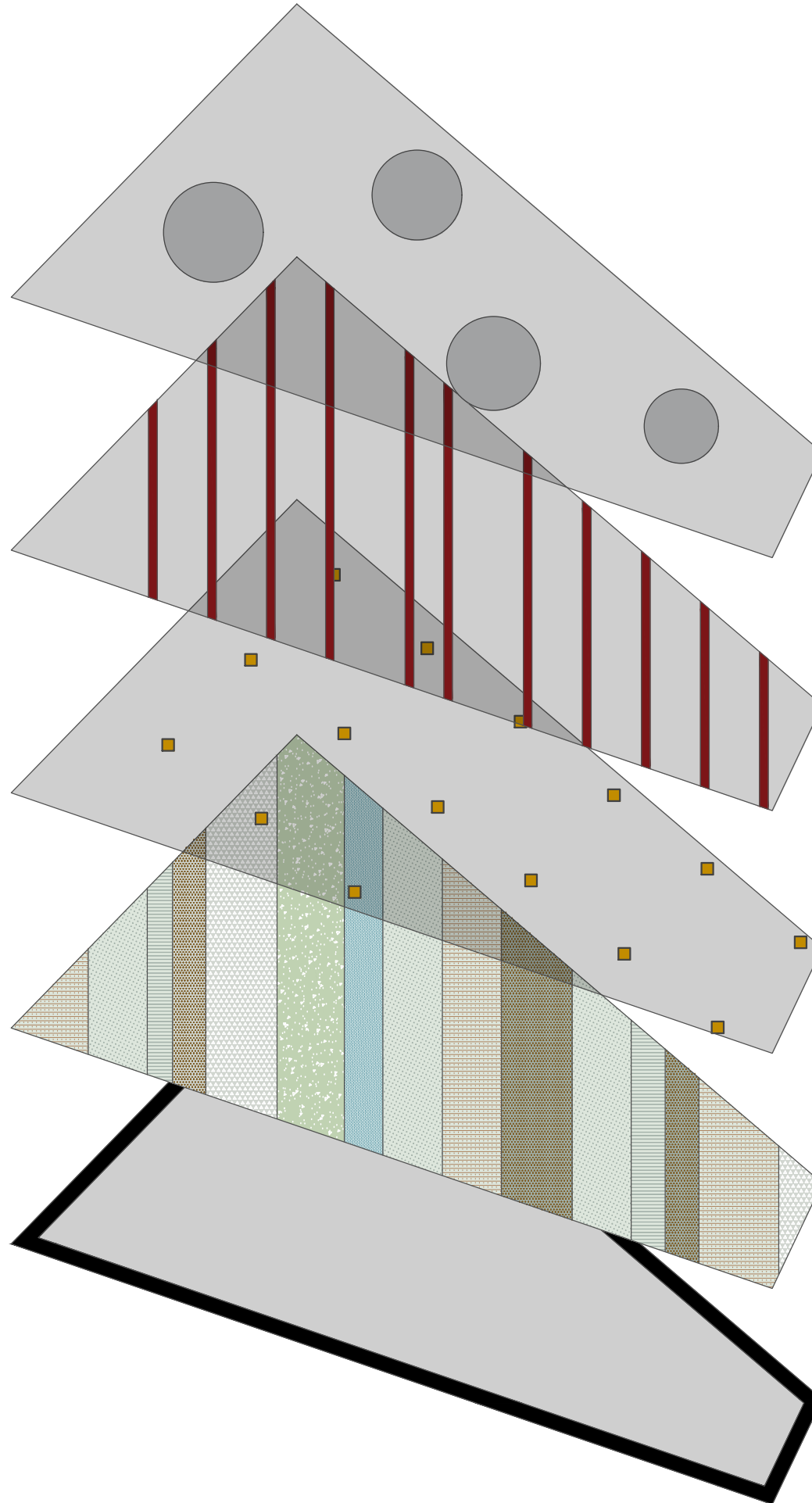
5. TRGOVI
suprastruktura

4. TRAJEKTORIJE

3. TOČKE
infrastruktura

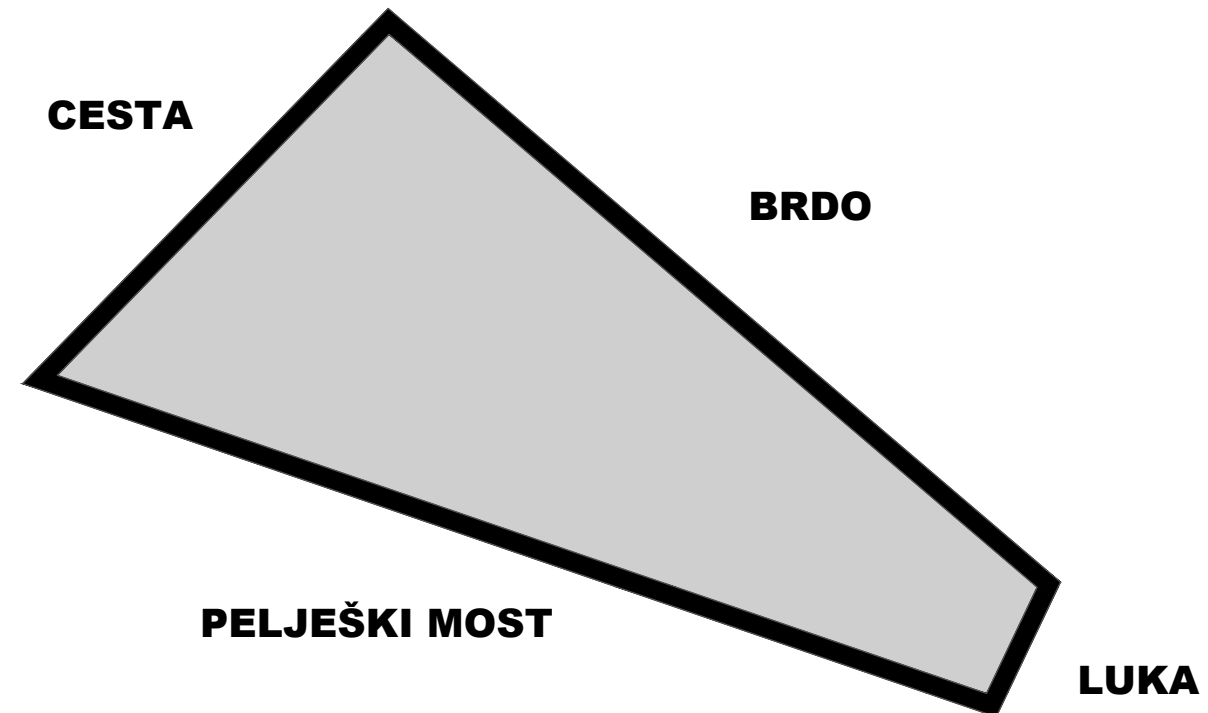
2. TRAKE
hortikultura

1. GRANICE

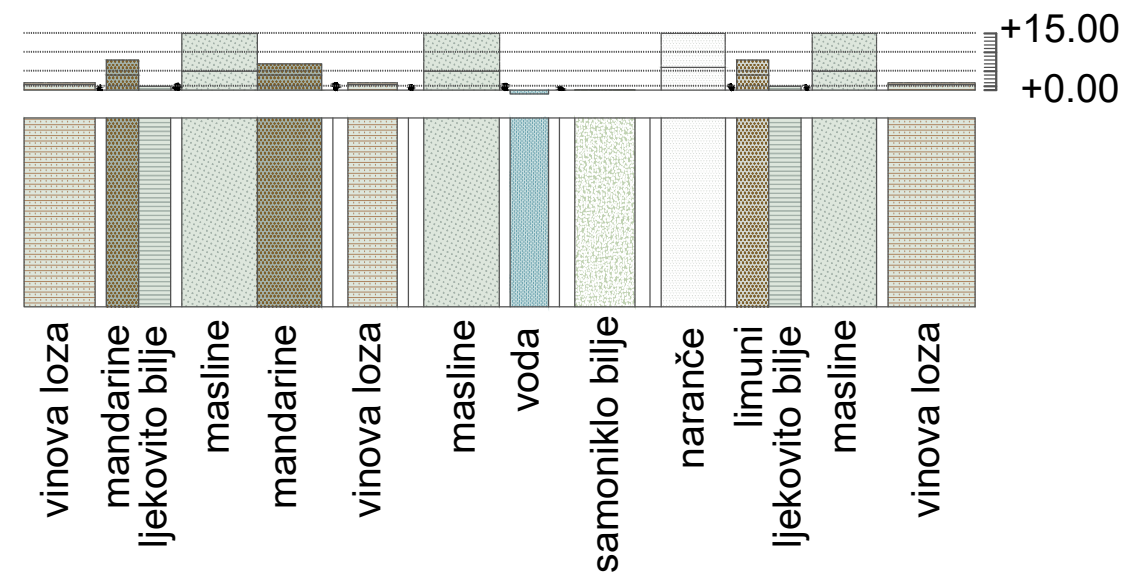
1. GRANICE

- postojeća asfaltirana cesta JZ
- Pelješki most JI
- operativna luka SI
- brdo SZ

2. TRAKE - hortikultura

- trake hortikulture čine vinova loza, masline, ljekovito bilje, mandarine, naranče, limuni, samoniklo bilje
- jednu traku zauzima prostor akumulacijskog bazena u kojem se skuplja kišnica za potrebe navodnjavanja
- kulture su raspoređene nasumično, ali na način da visinom raslinja stvore uzbudljivo iskustvo
- širine traka variraju 10-20 m, a površinom najzastupljenije su one po kojima je Pelješac i najpoznatiji - vinova loza i masline
- kulture su sadene na njima potrebnim razmacima, a prostor koji između ostaje namijenjen je slobodnoj šetnji parkom

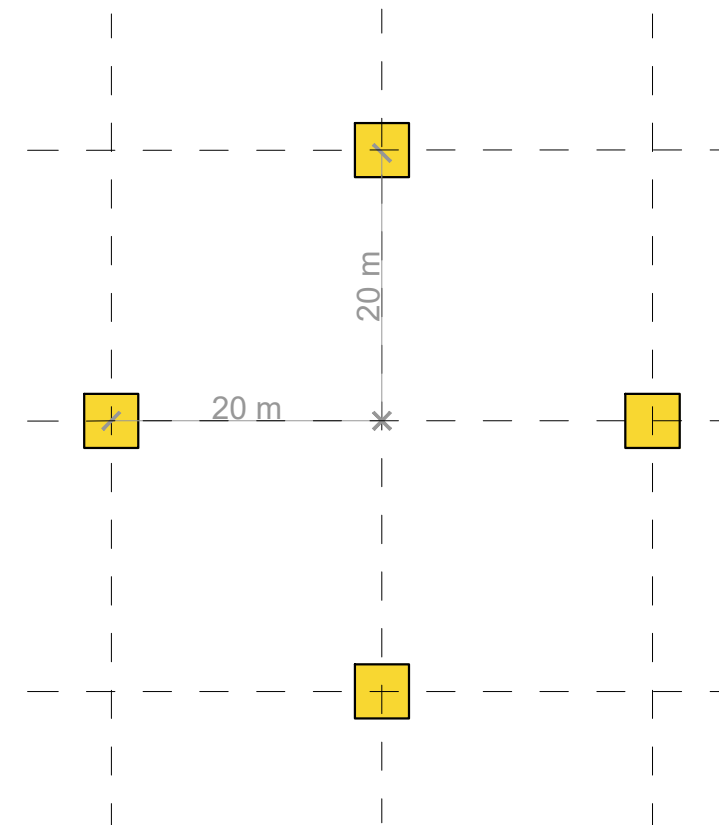
3. TOČKE - infrastruktura

- Paviljon čini montažni, mobilni čelični objekt.
- Svaki paviljon dimenzija je 4x4x6.60 m, P+K
- Postavljeni su u pravilnom rasteru na osnovu udaljenosti 20 m. Međusobno su izmaknuti kako bi se park lako prilagodio potrebama različitih događanja
- S obzirom na veličinu parka svaki park ima orijentacijsku oznaku (3A, 1B..)

Paviljoni se dijele na 3 tipa:

1. prodajni - svaki paviljon projektiran je tako da uz prodajni prostor u prizemlju sadrži i natkrivenu klupu i svjetlo
2. servisni - njih sveukupno 4 - dva WC-a, treći koji sadrži WC za invalide i baby room i četvrti - info point/čuvar/spremište
3. zabavni paviljoni u prizemlju su otvoreni, natkriveni prostori prepušteni interpretaciji korisnika

Na 1. katu svakog paviljona nalazi se promatračnica, a na krovu solarni paneli.

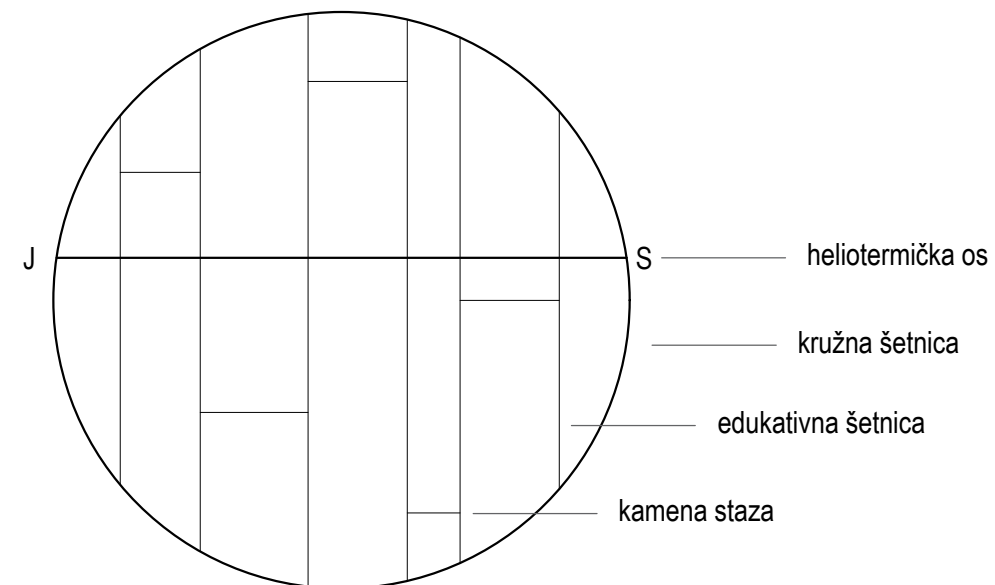

4. TRAJEKTORIJE

trajektorije u parku, uz onu glavnu kružnu koja definira park, čine 3 šetnice

1. **heliotermička os** - popločana šetnica širine 5 m - najbrži put od glavnog ulaza u park do mora.
2. **edukativne šetnice** okomite na heliotermičku os - glavni pristupni putevi paviljonima - infrastrukturi parka, projektirane i kao interventni, komunalno/dostavni putevi, svaka šetnica širine je 3.5 m
3. **kamene staze**, sporedni putevi, okomiti na gore spomenute šetnice

sve šetnice prilagođavaju se padu terena, a njihov nagib nikada ne prelazi 8%

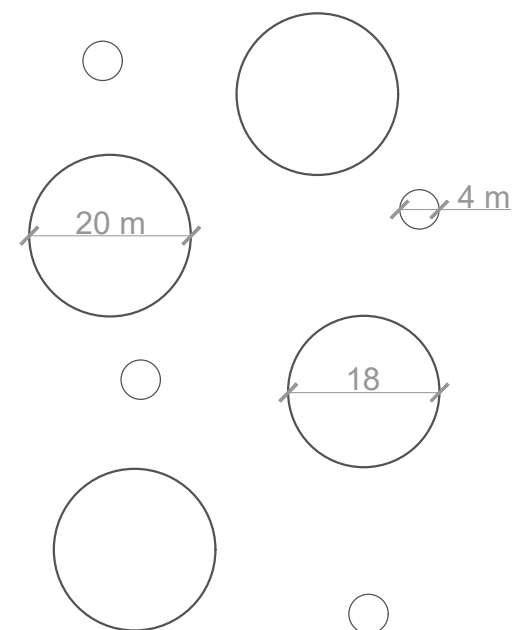

5. TRGOVI - suprastruktura

Trgovi u parku betonske su plohe, tematski diferencirane, zamišljene kao fokusne točke druženja i okupljanja - suprastruktura - program +

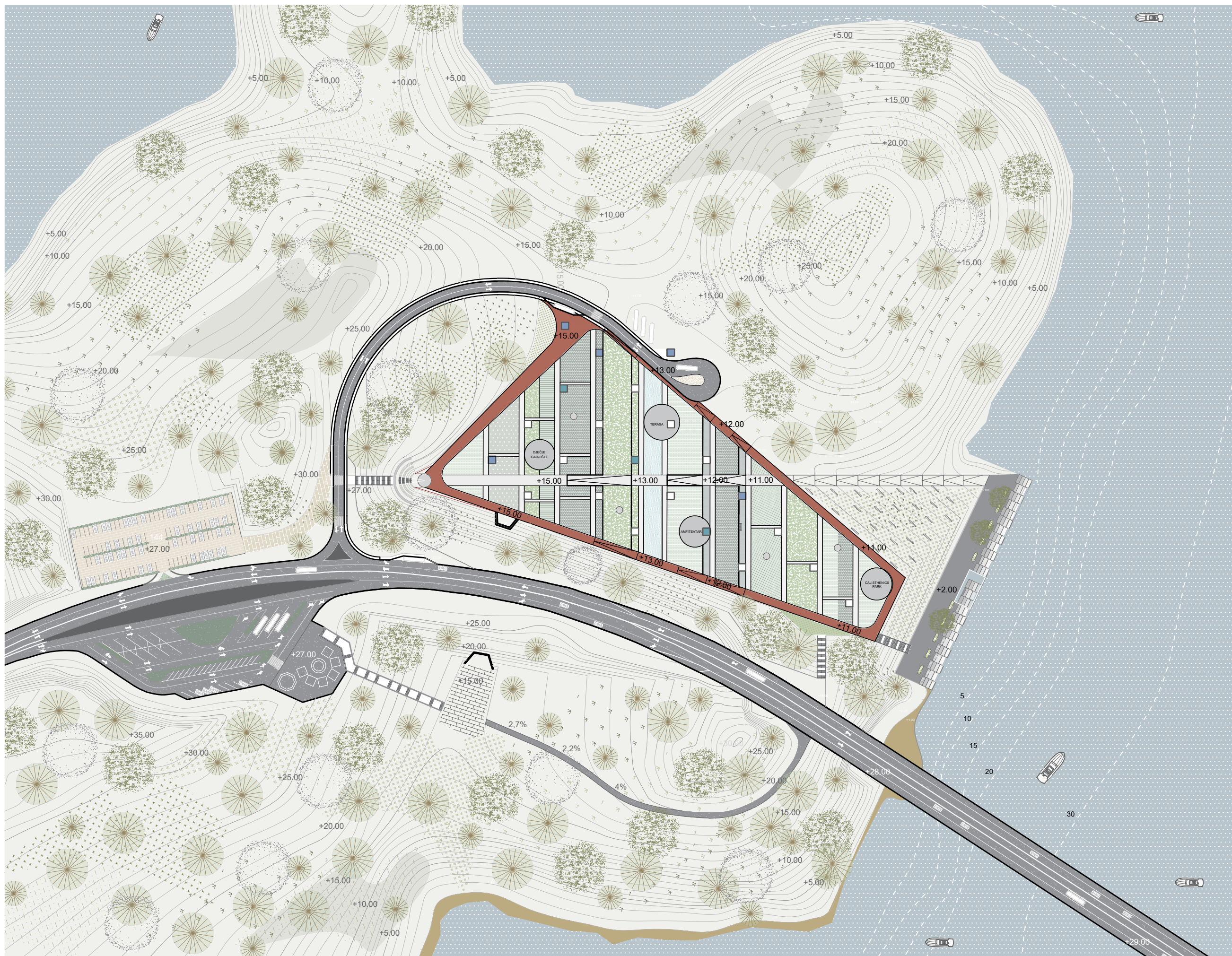
4 glavna trga čine:

1. **dječji park**
  2. **street workout**
  3. **amfiteatar**
  4. **javna terasa**
- svi navedeni promjera su 18-20 m, a u parku se još nalaze manji trgovi, promjera 4 m, namijenjeni intimnijem okupljanju

04

SITUACIJA
1/2000

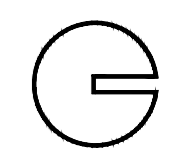
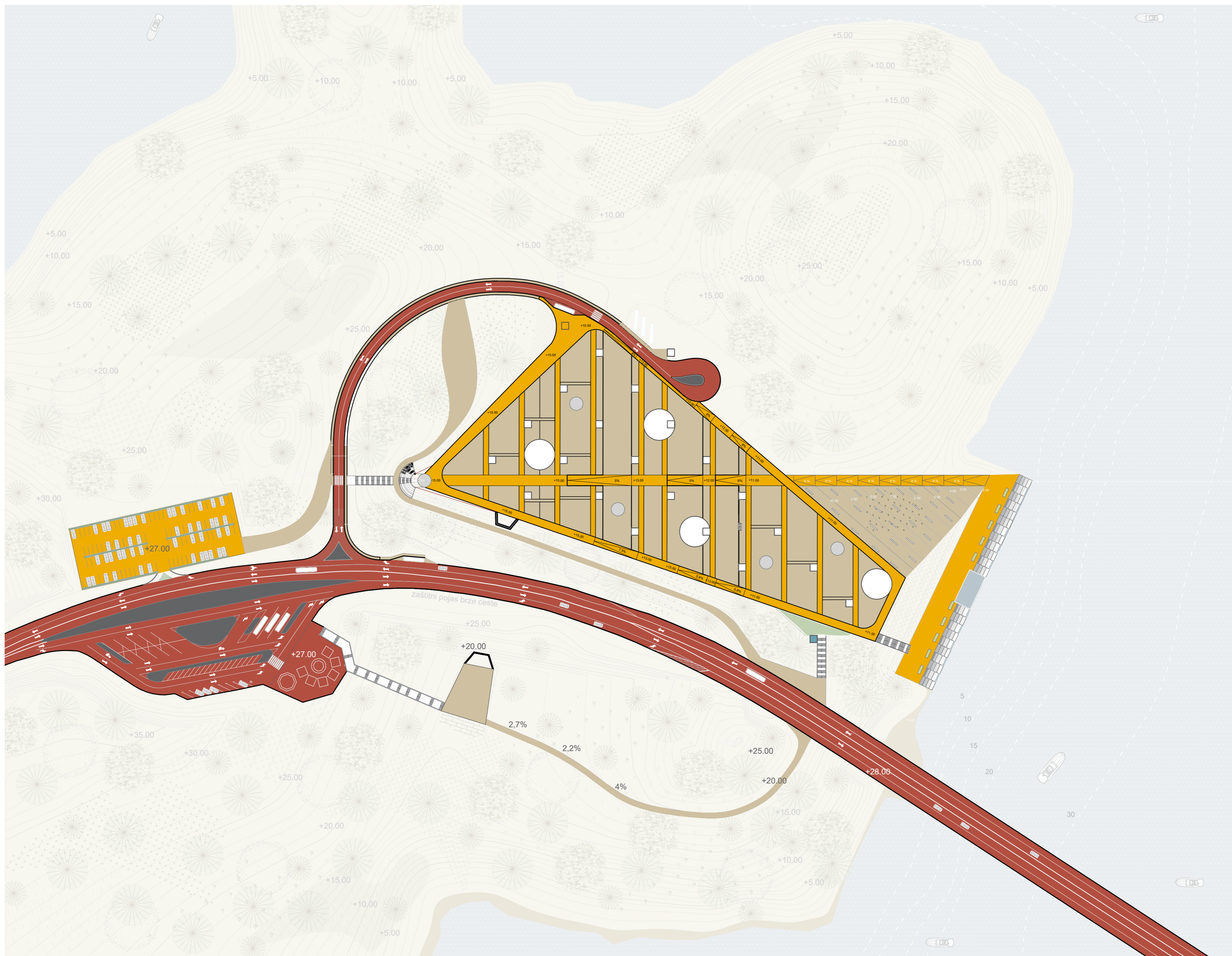

- ŠUMA
- UREĐENA OBALA
- VODA
- LOZA
- LJEKOVITO BILJE
- VOČKE
- MASLINE
- OBJEKTI
- MORE
- ŠETNICA
- HELIOTERMIČKA OS
- CESTA

04

SITUACIJA
1/2000

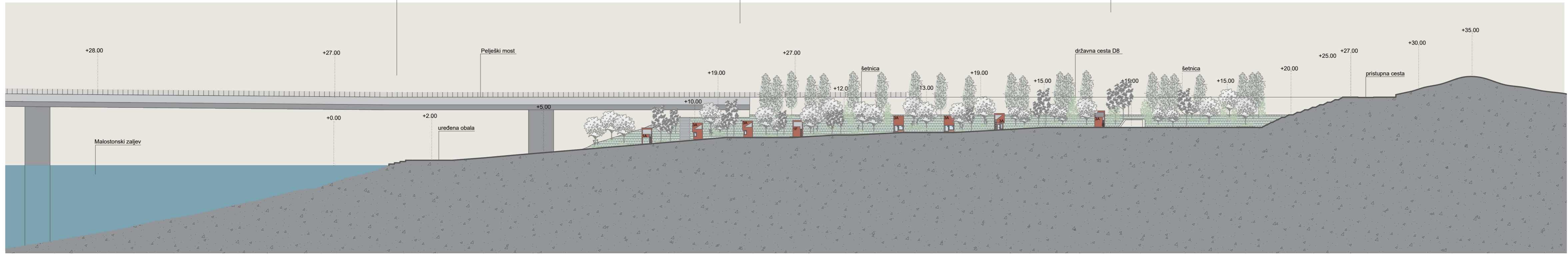
- SERVISNI KOLNO / PJEŠAČKI PUT (dostava, vatrogasni pristup, primarno pješački)
- PJEŠAČKI PUT
- KOLNI PUT

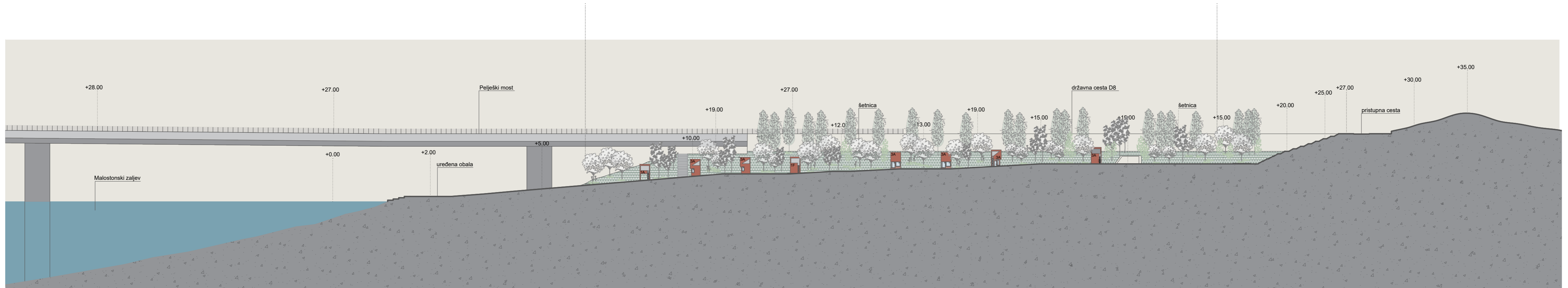
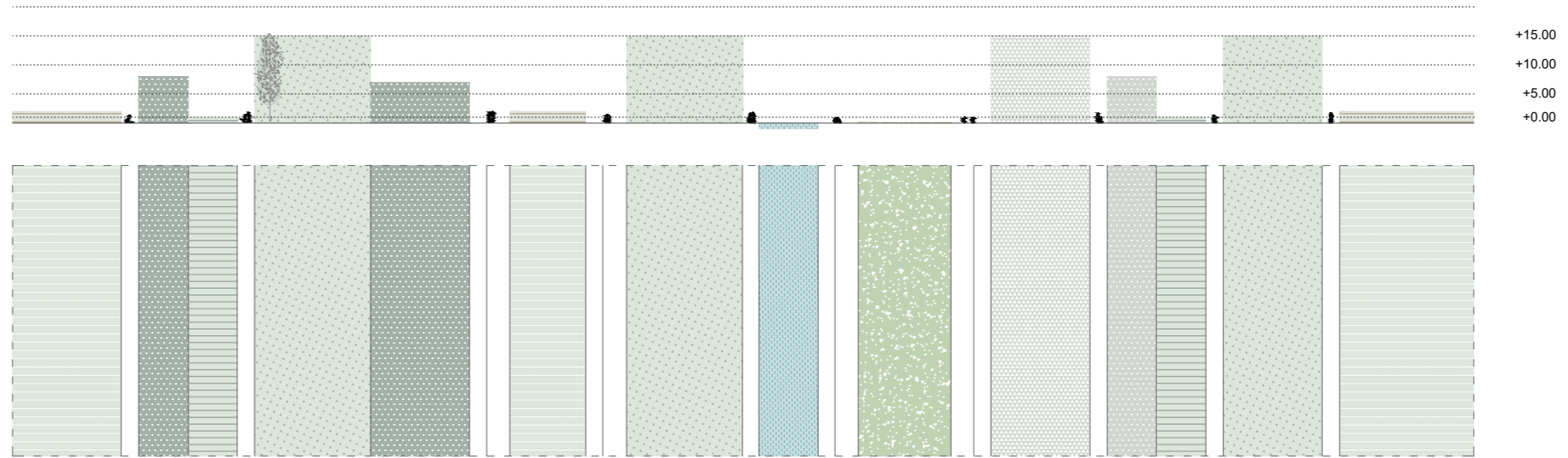

0.25
10
25 m

- ΣΙΜΑ
- ΥΡΕΘΕΝΑ ΟΒΑΛΑ
- ΥΟΔΑ
- ΛΟΖΑ
- ΛΙΕΚΟΥΤΟ ΒΙΛΙΕ
- ΥΟΚΚΕ
- ΜΑΣΛΙΝΕ
- ΟΒΙΕΚΤΙ
- ΜΟΡΕ
- ΣΕΤΝΙΕΑ
- ΗΕΛΙΟΤΕΡΜΙΕΚΑ ΟΣ
- ΕΕΣΤΑ

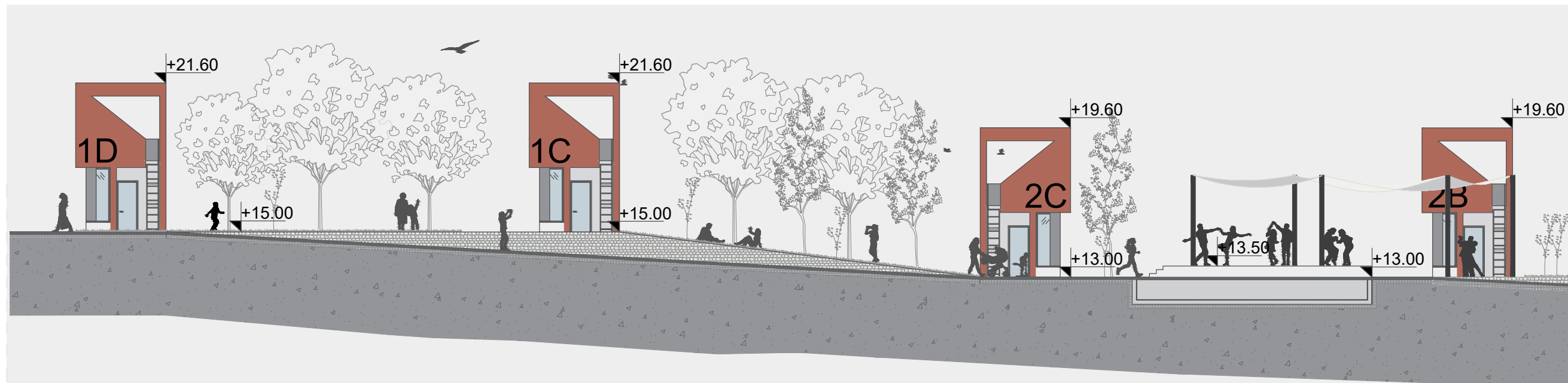
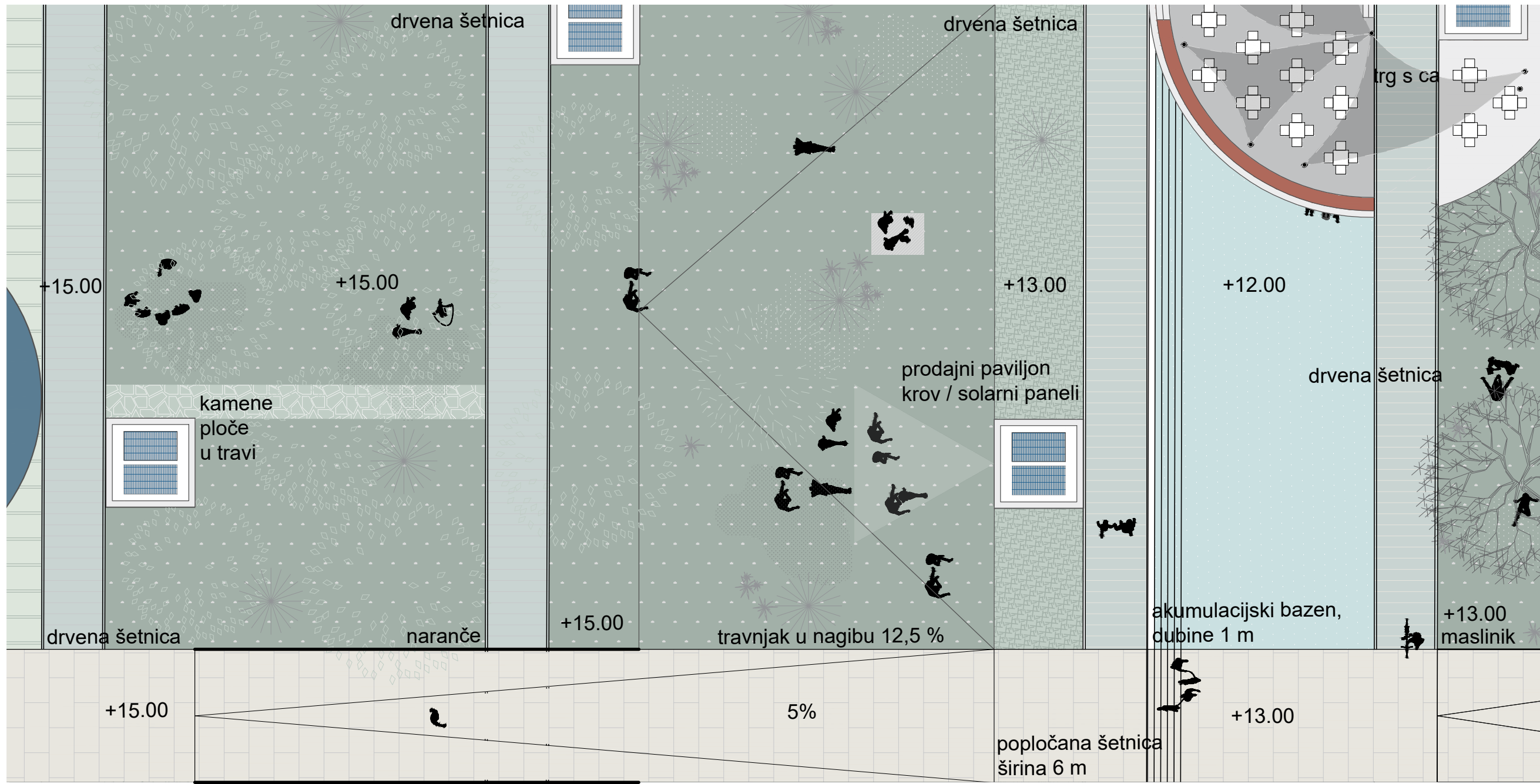

vinova loza
mandarine
ijekovito bilje
masline
mandarine
vinova loza
masline
voda
livada, samoniklo bilje
naranče
limuni
ijekovito bilje
masline
vinova loza

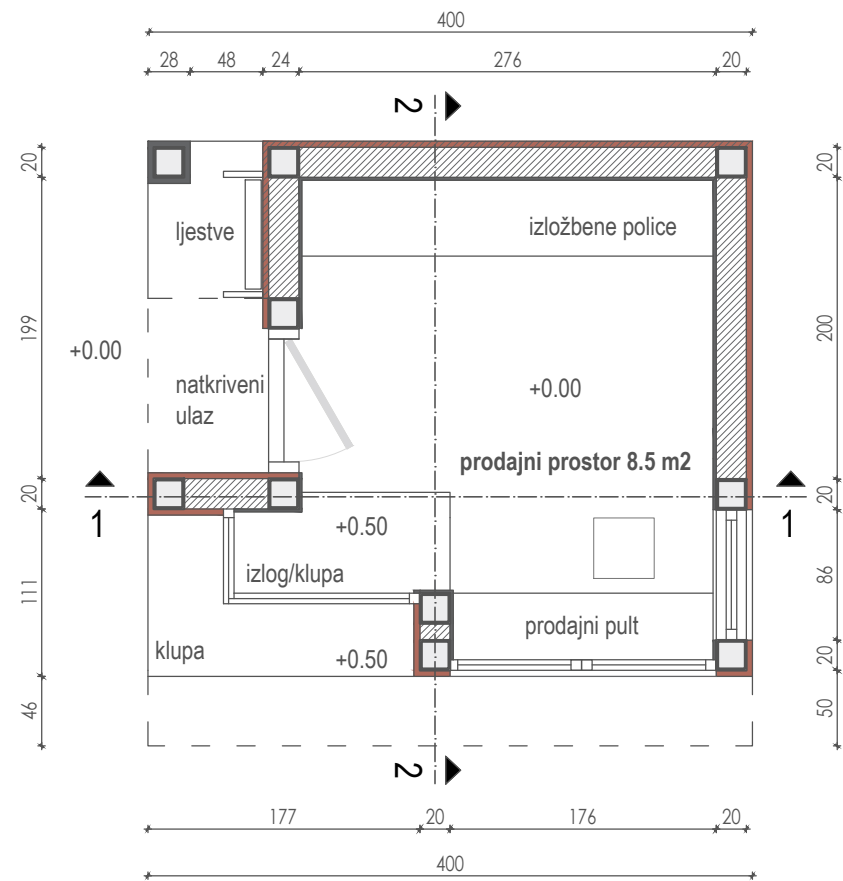
07

SITUACIJA
1/200
segment

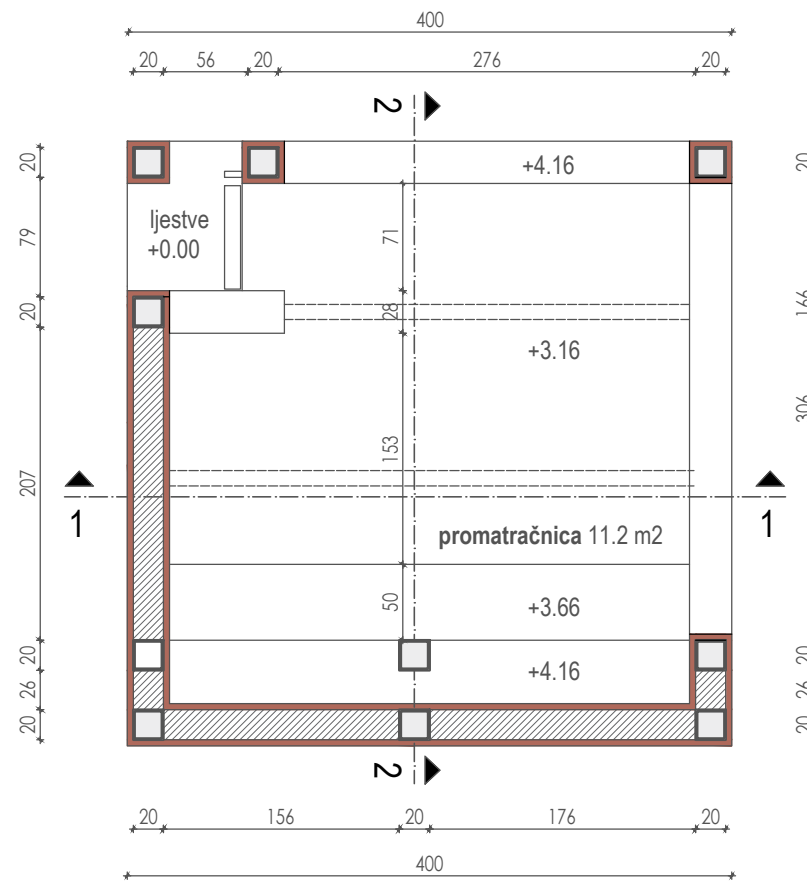

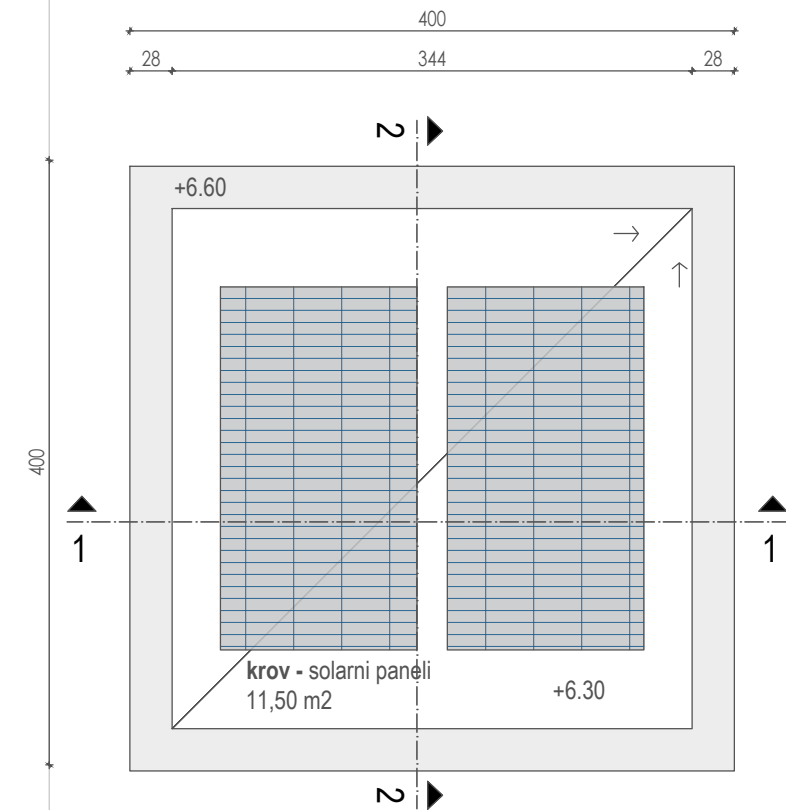
TLOCRT PRIZEMLJA

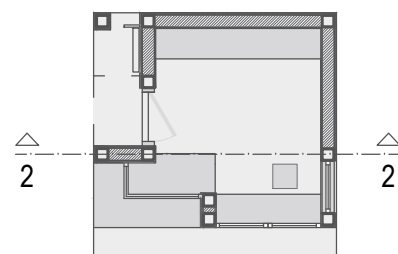
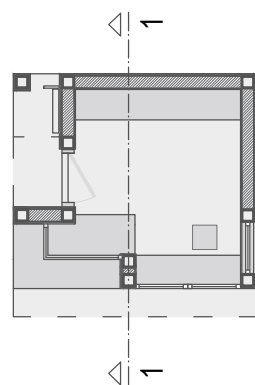

TLOCRT KATA

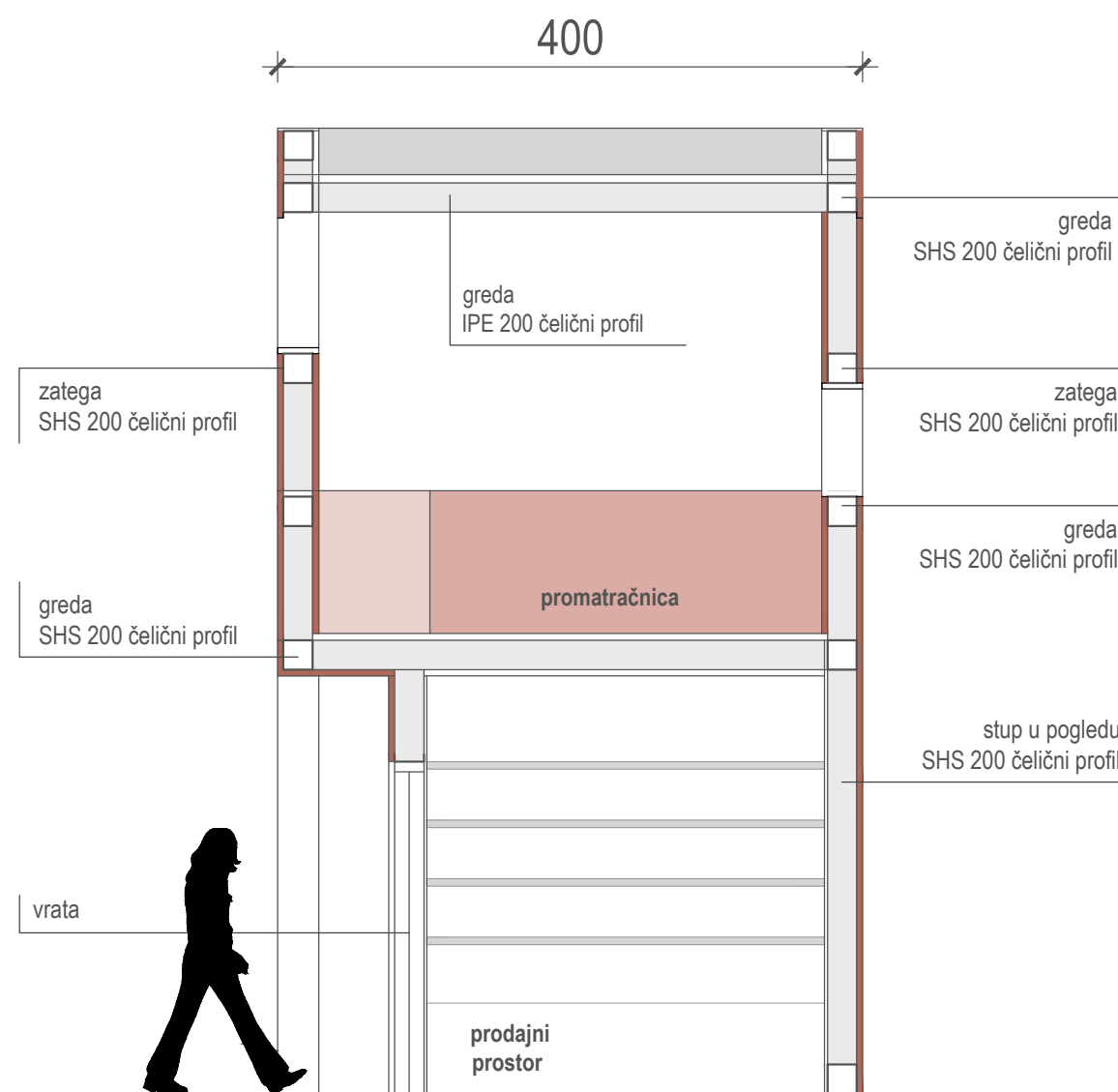
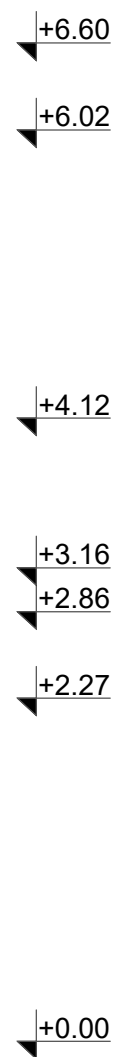
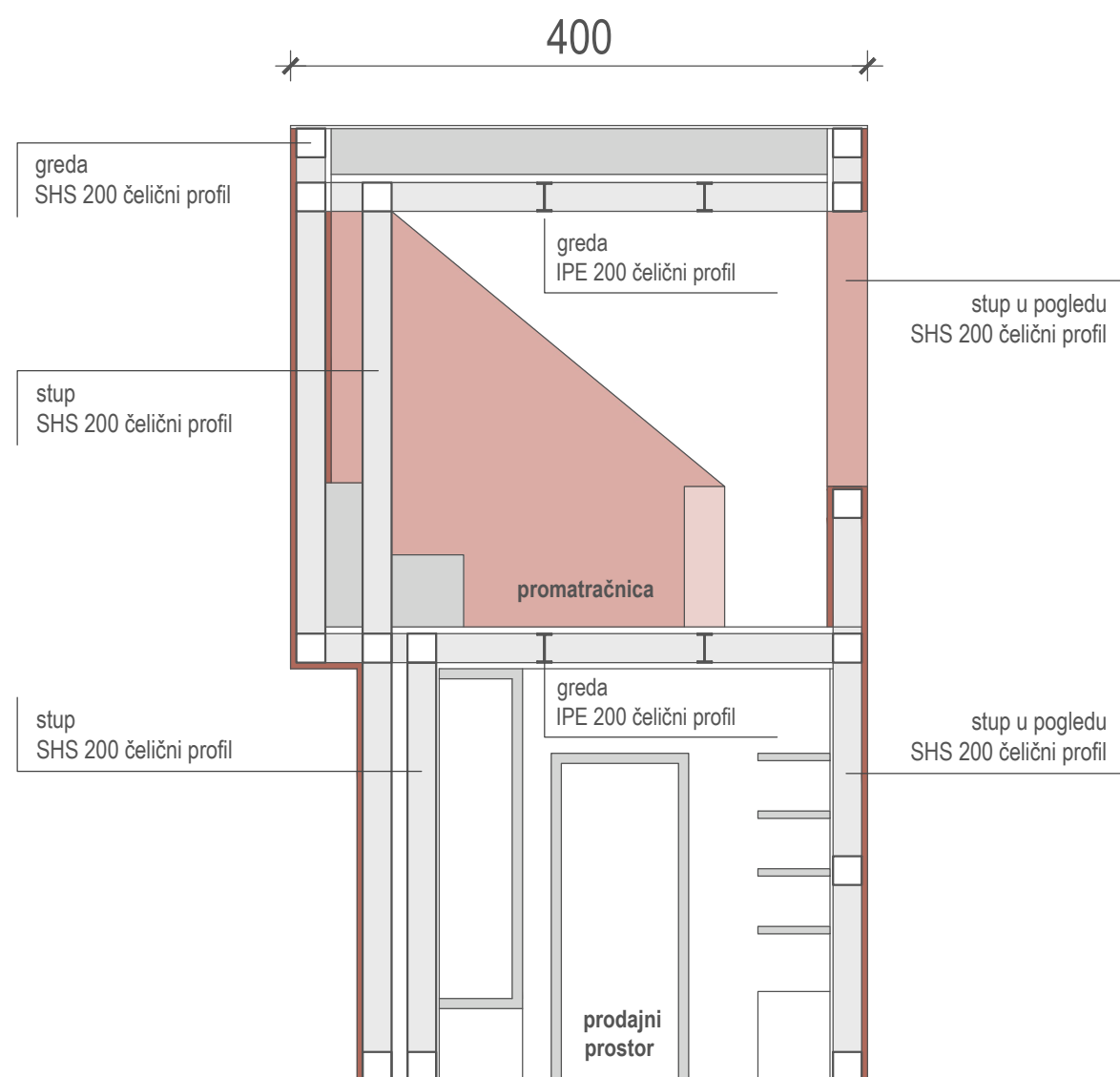
TLOCRT KROVA

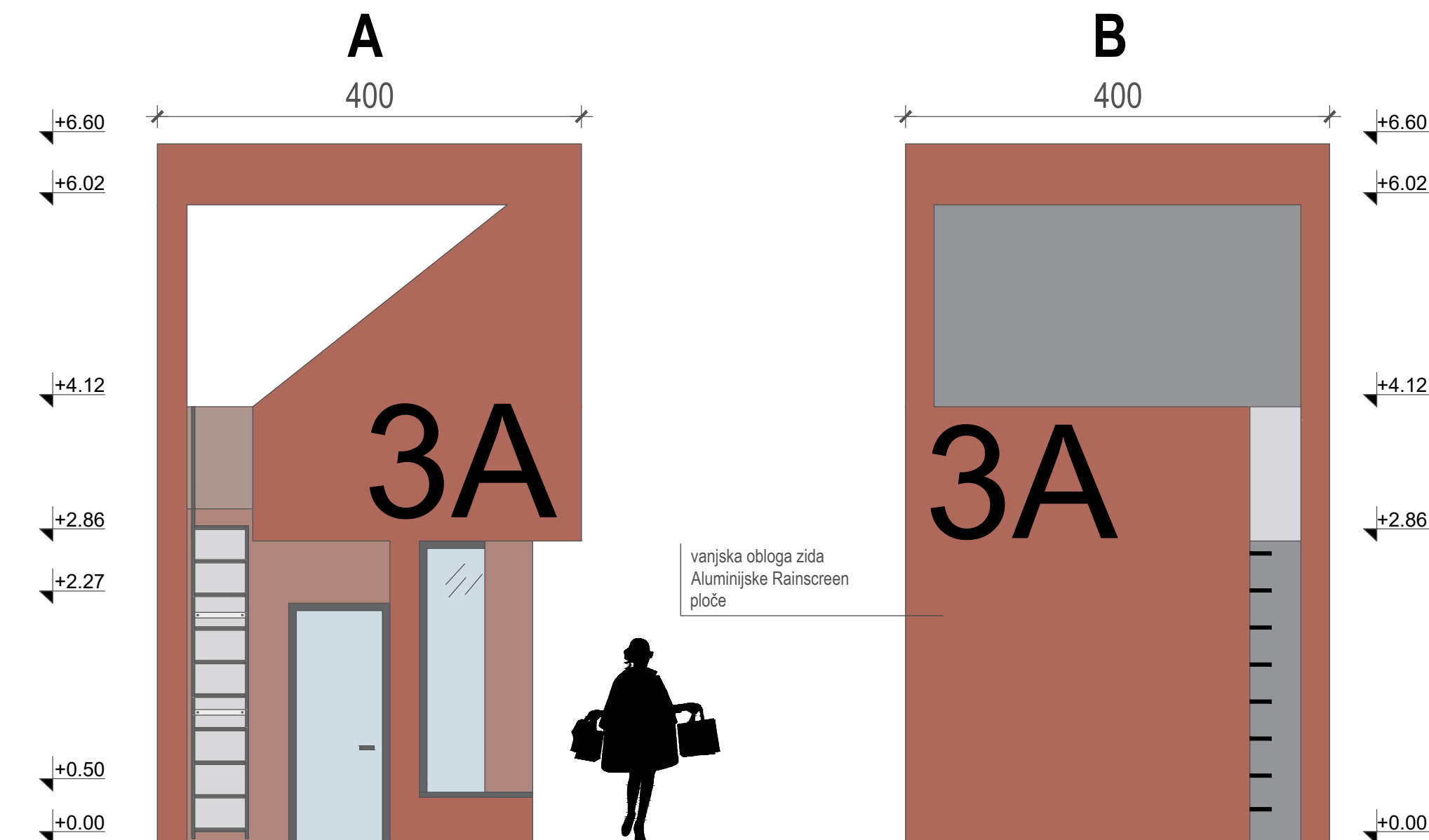
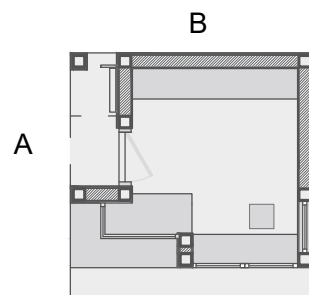

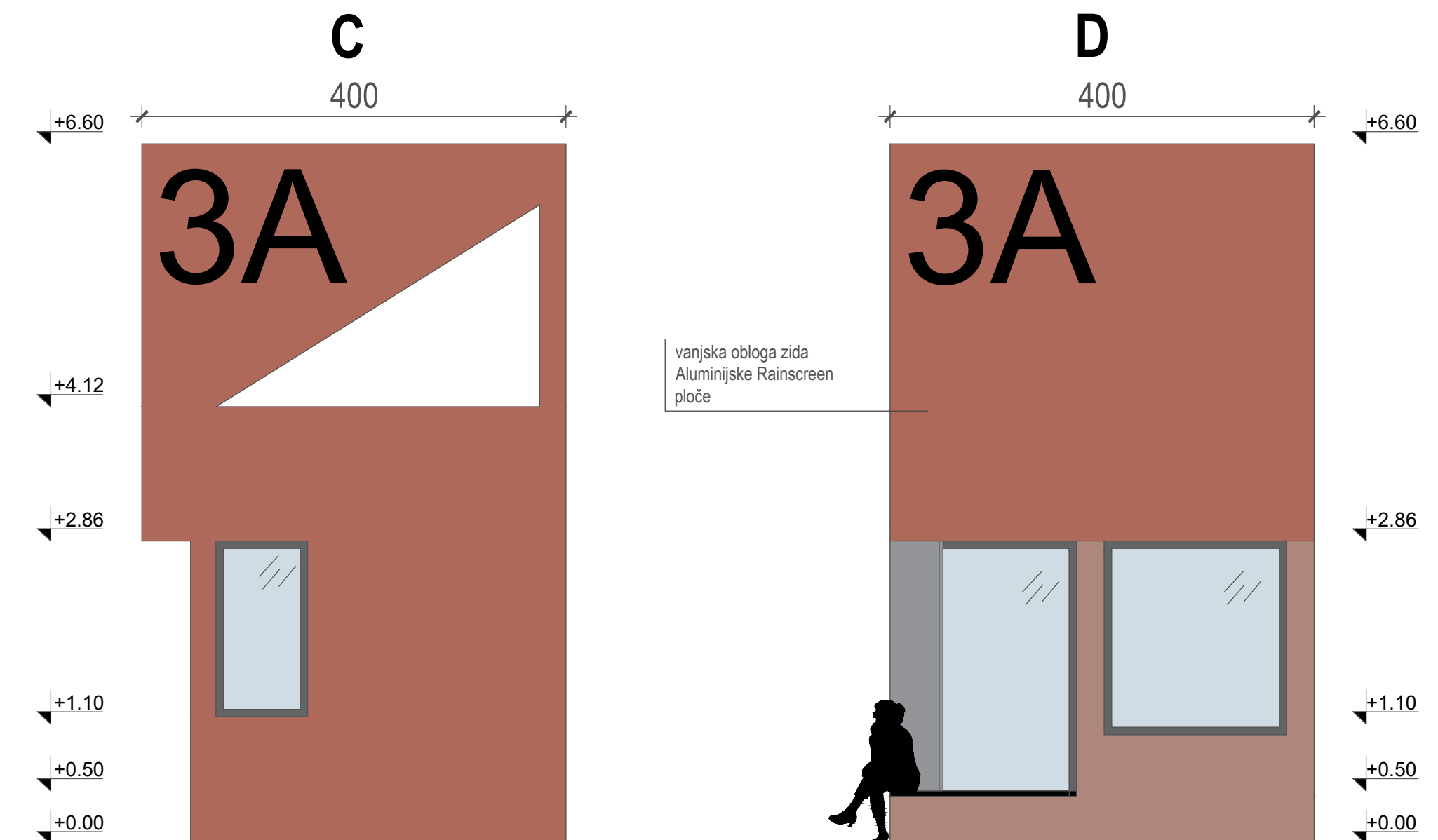
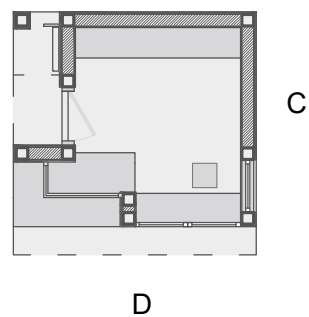

PRESJEK 1-1

PRESJEK 2-2

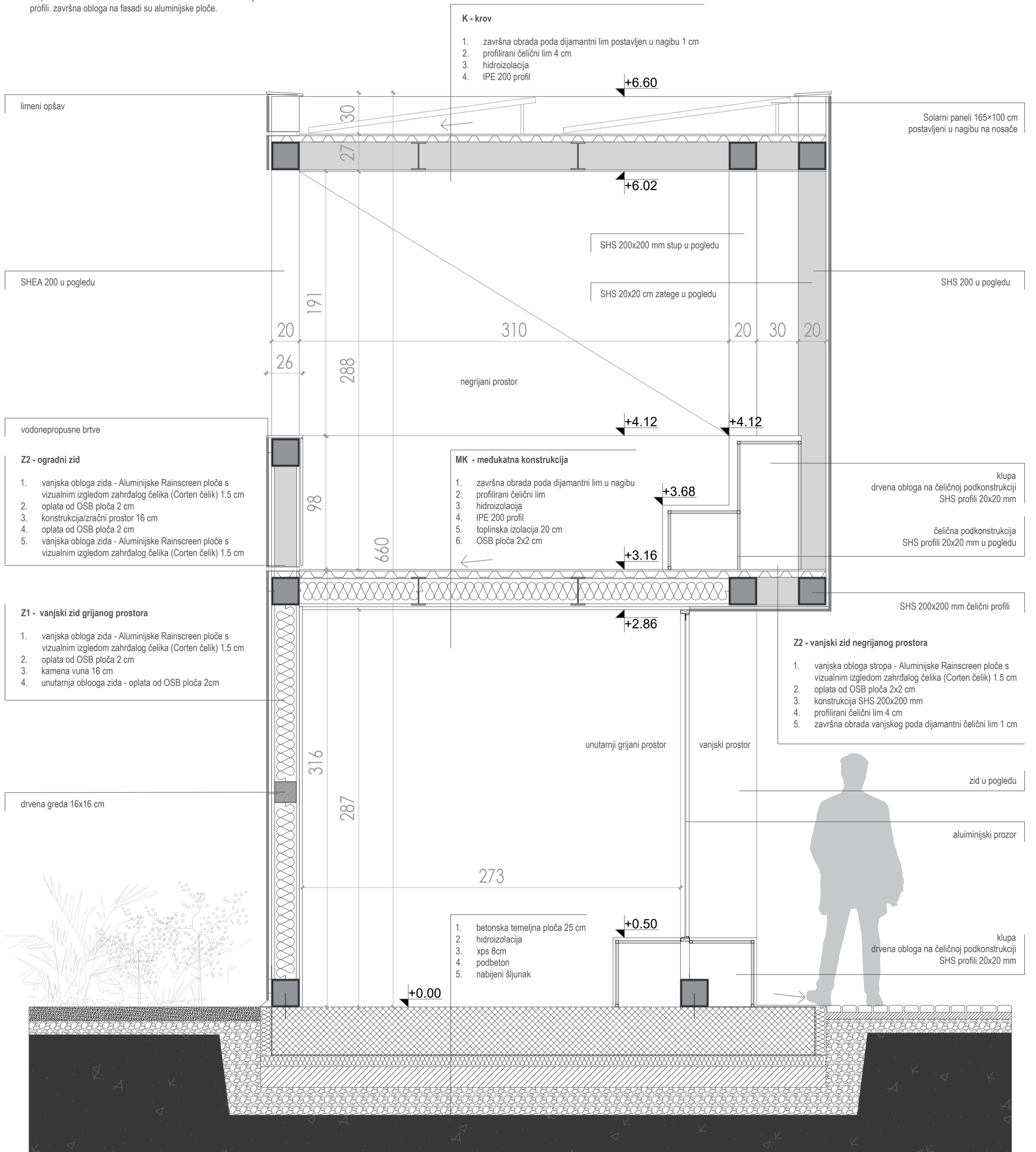

KONSTRUKCIJA

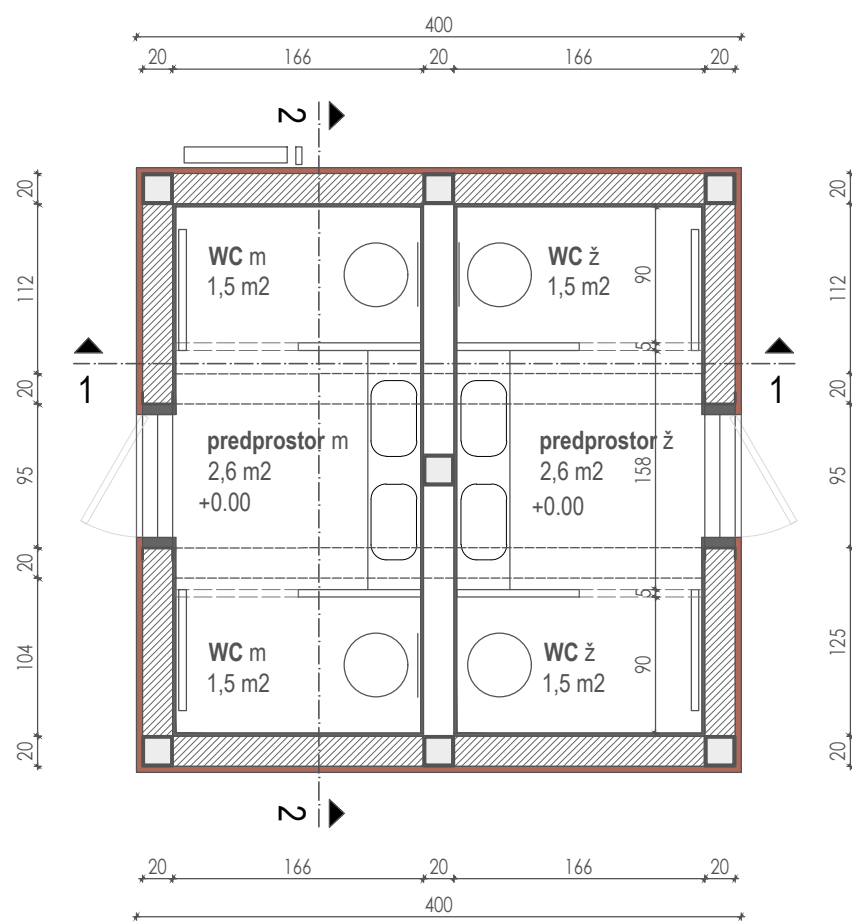
- SHS 200 čelični profili - stupovi, grede i zatege
- IPE 200 čelični profili - međukatna i krovna konstrukcija

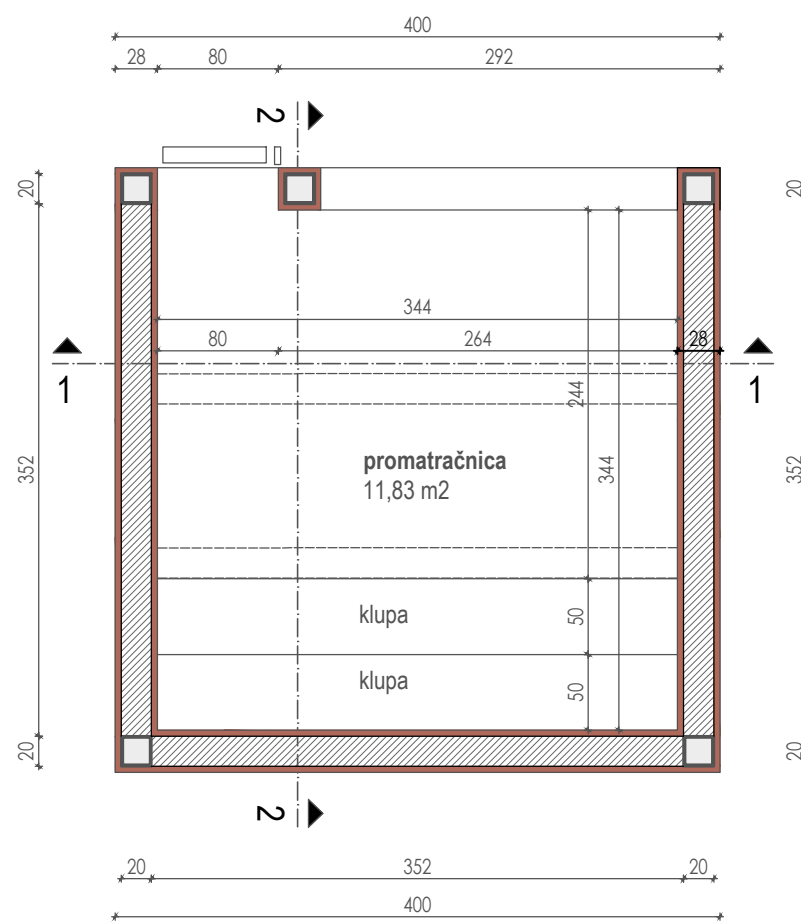
Konstrukcija paviljona je čelična. Sastoji se od SHS 200 čeličnih profila greda i stupova i bočnih rešetki. Grede međukatne i krovne konstrukcije čine IPE 200 profili. završna obloga na fasadi su aluminijске ploče.

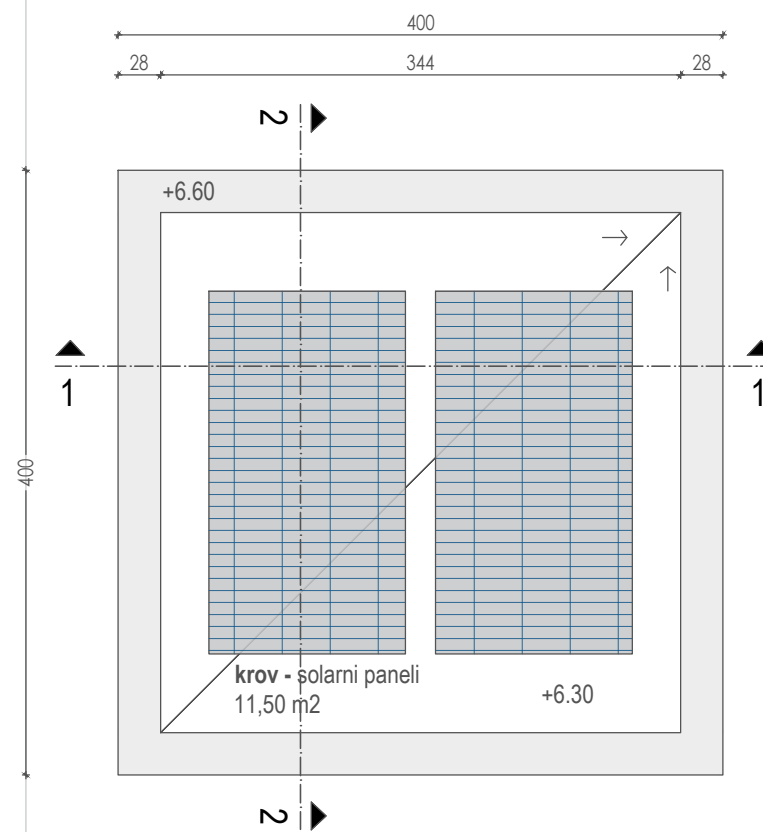
TLOCRT PRIZEMLJA

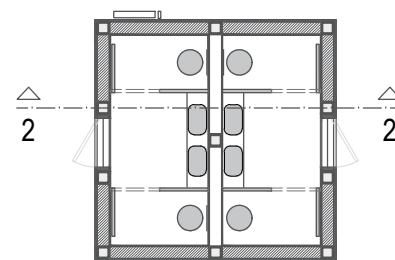
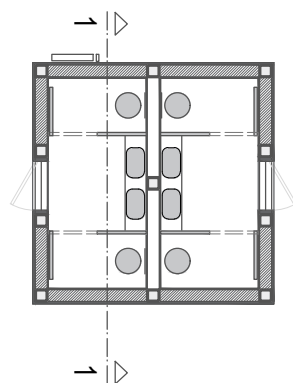

TLOCRT KATA

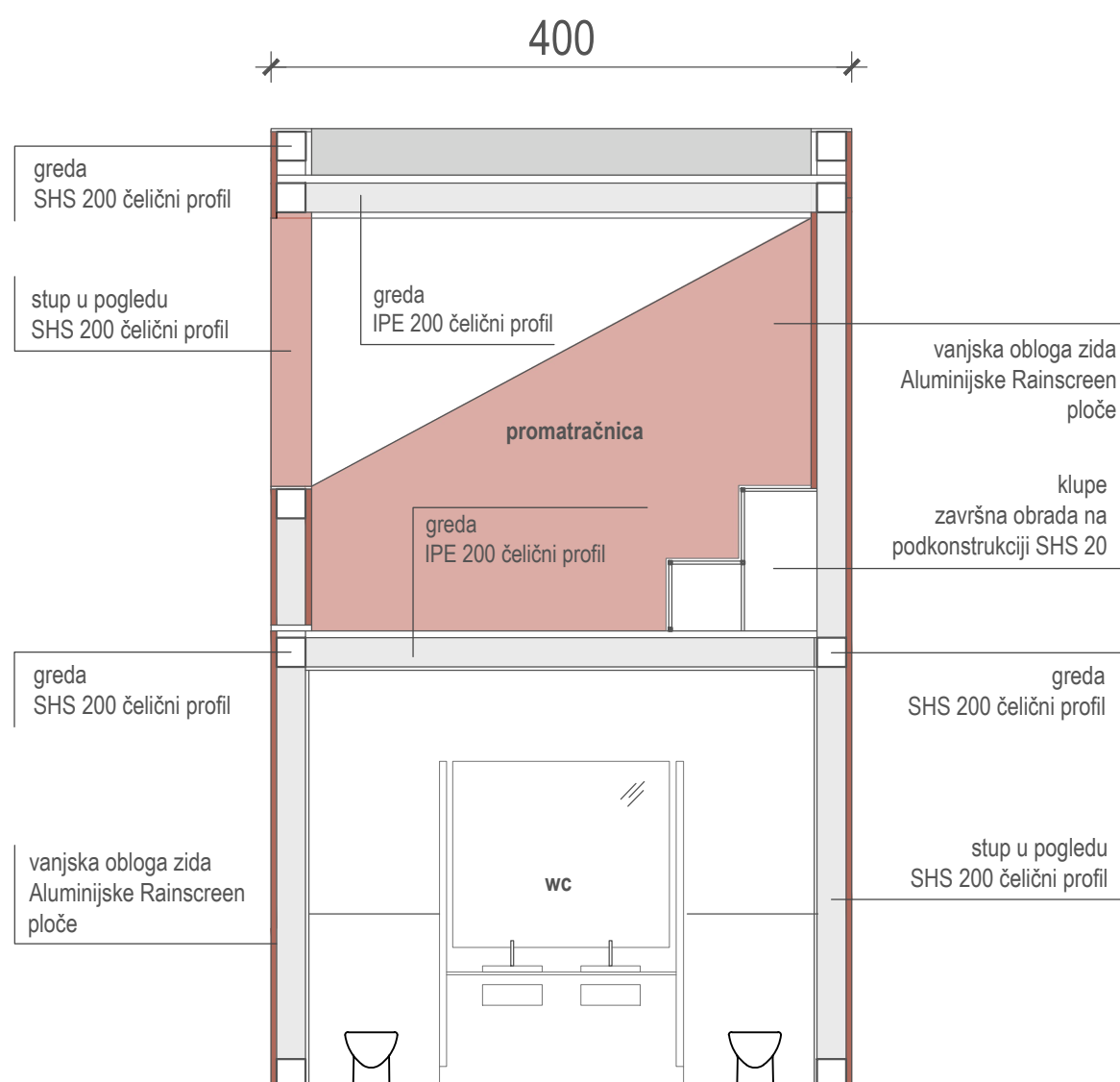

TLOCRT KROVA

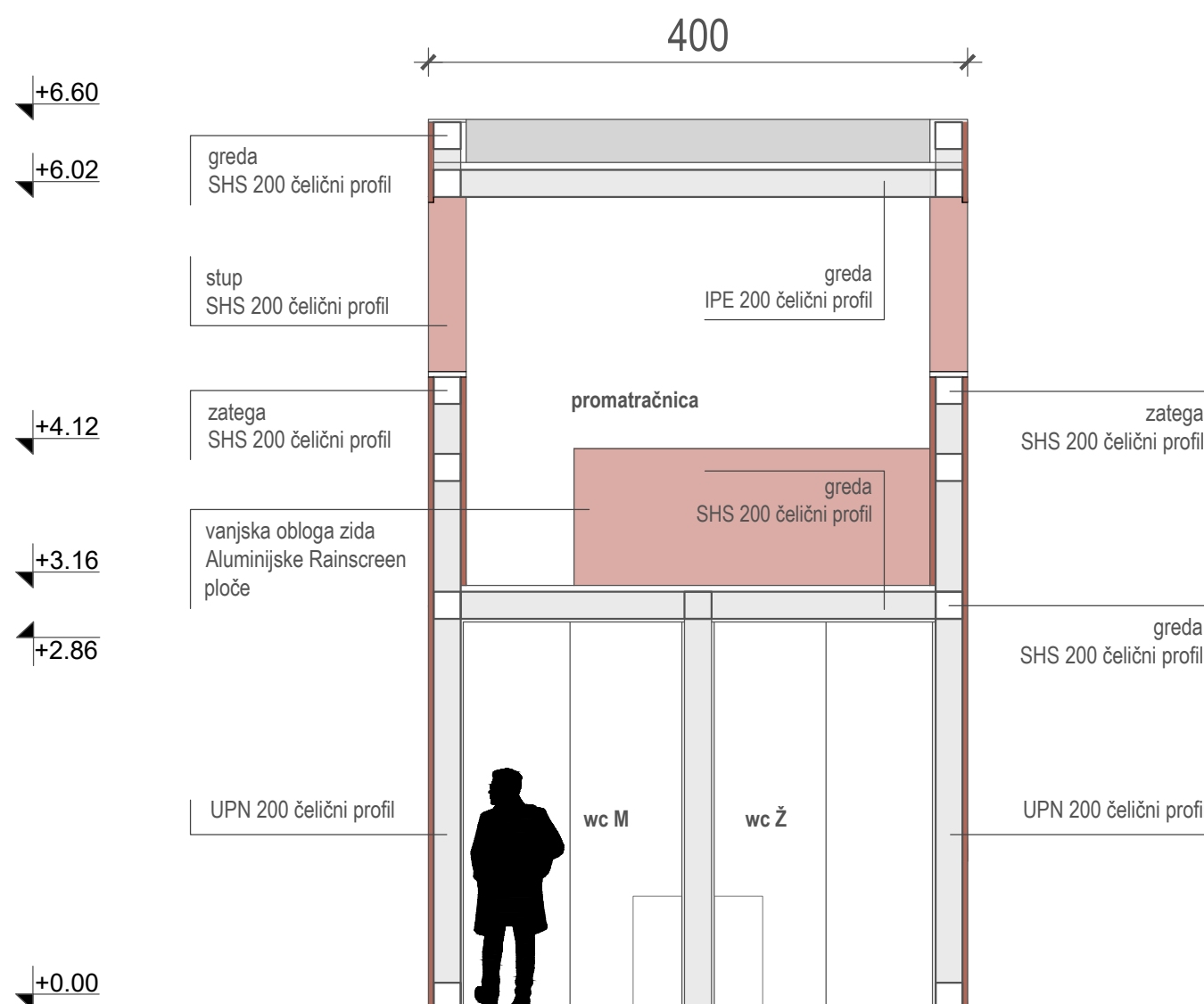

PRESJEK 1-1

PRESJEK 2-2

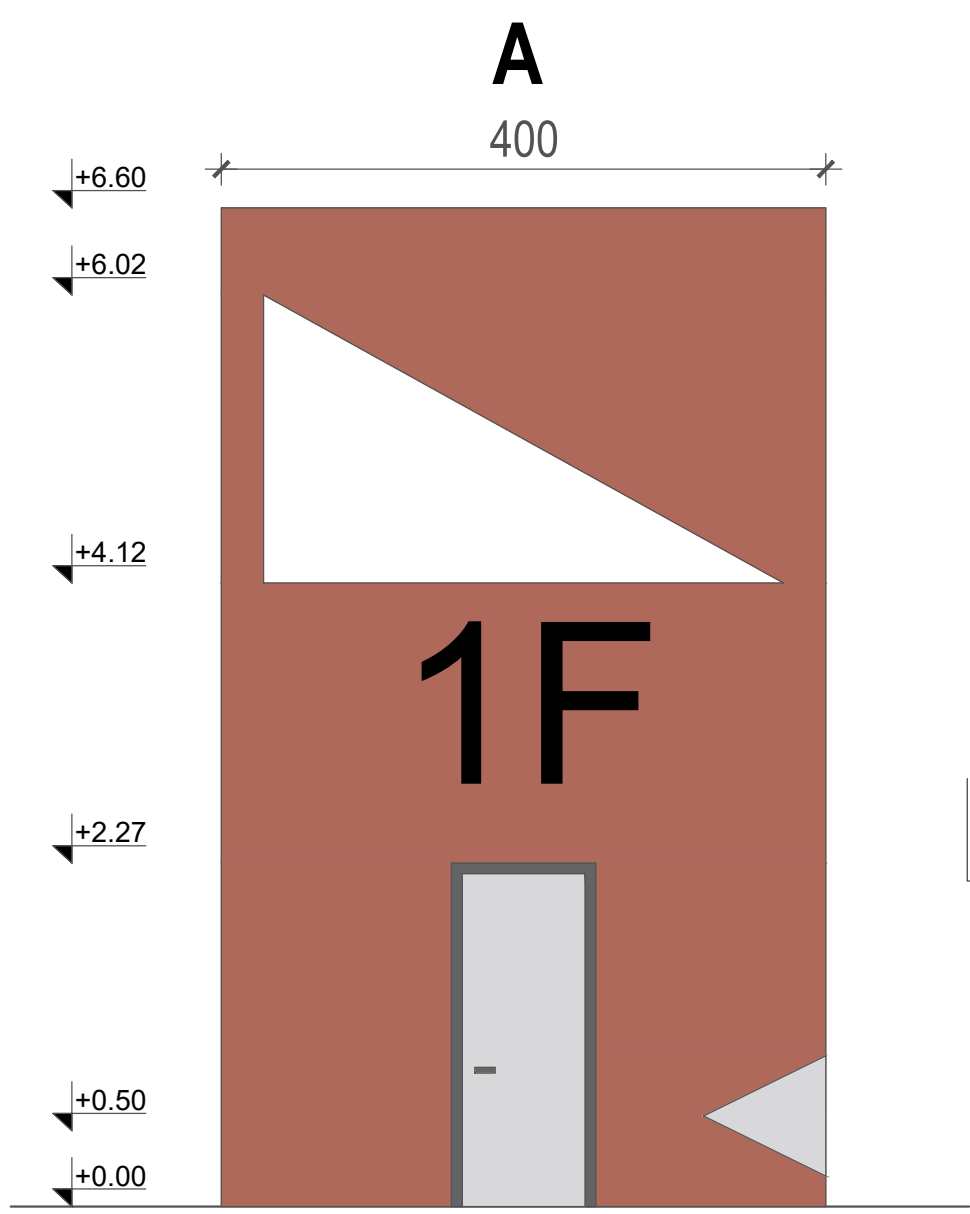
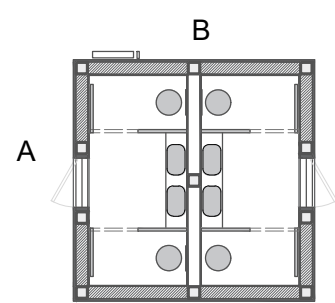

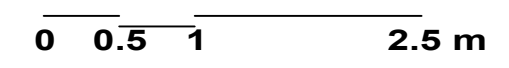
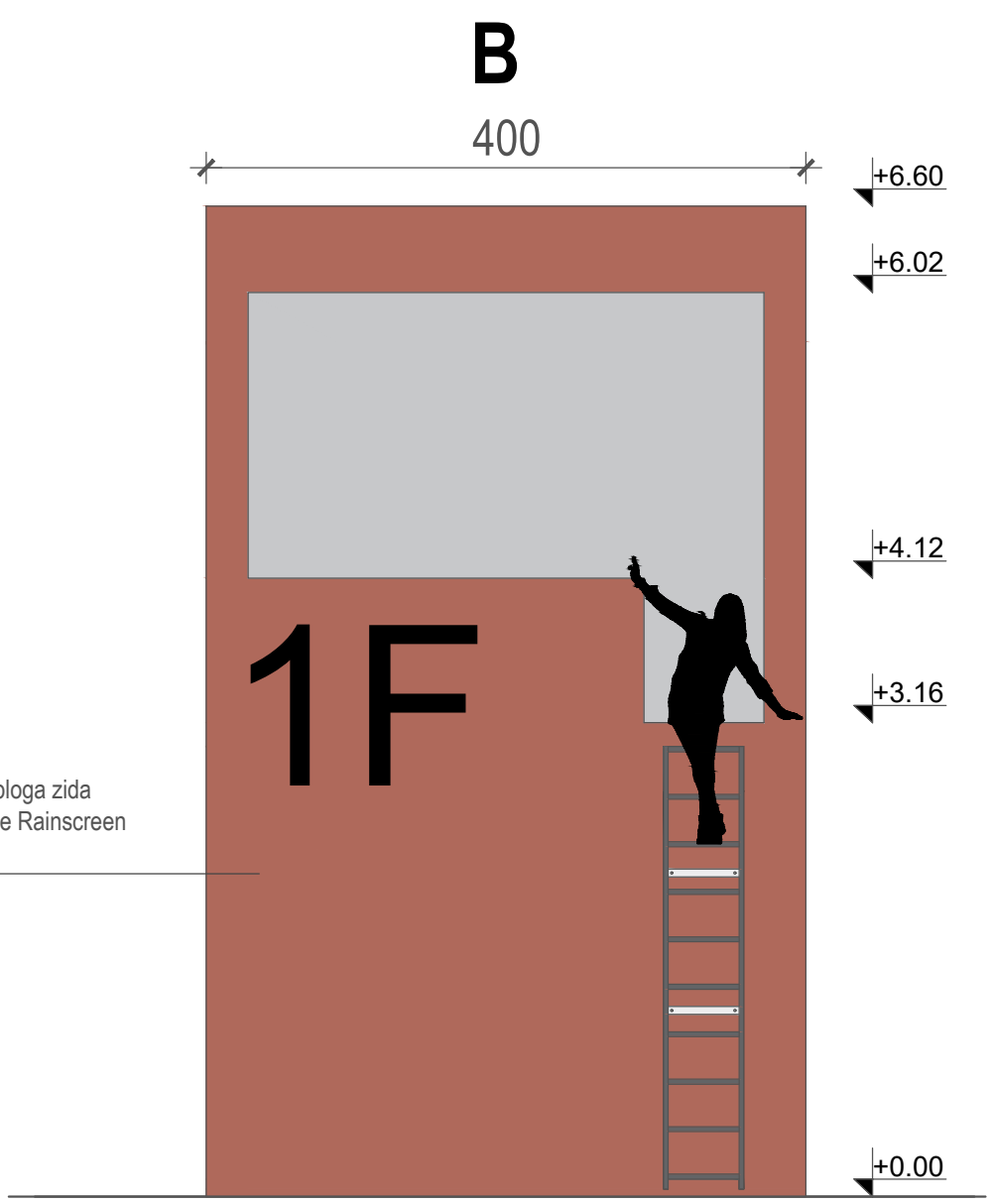
11

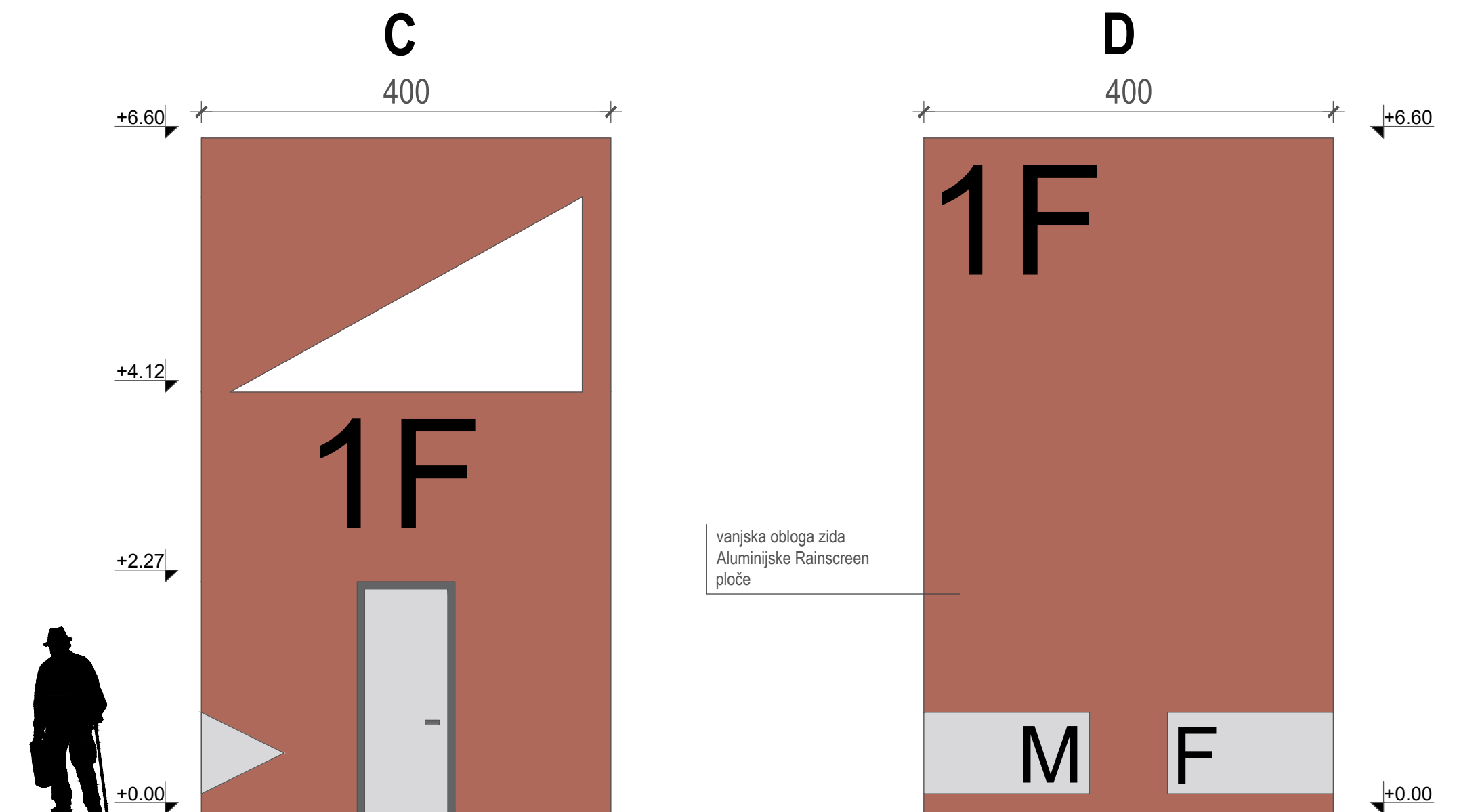
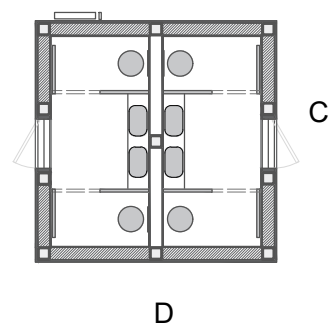
FASADE
1/50

muški i ženski
WC

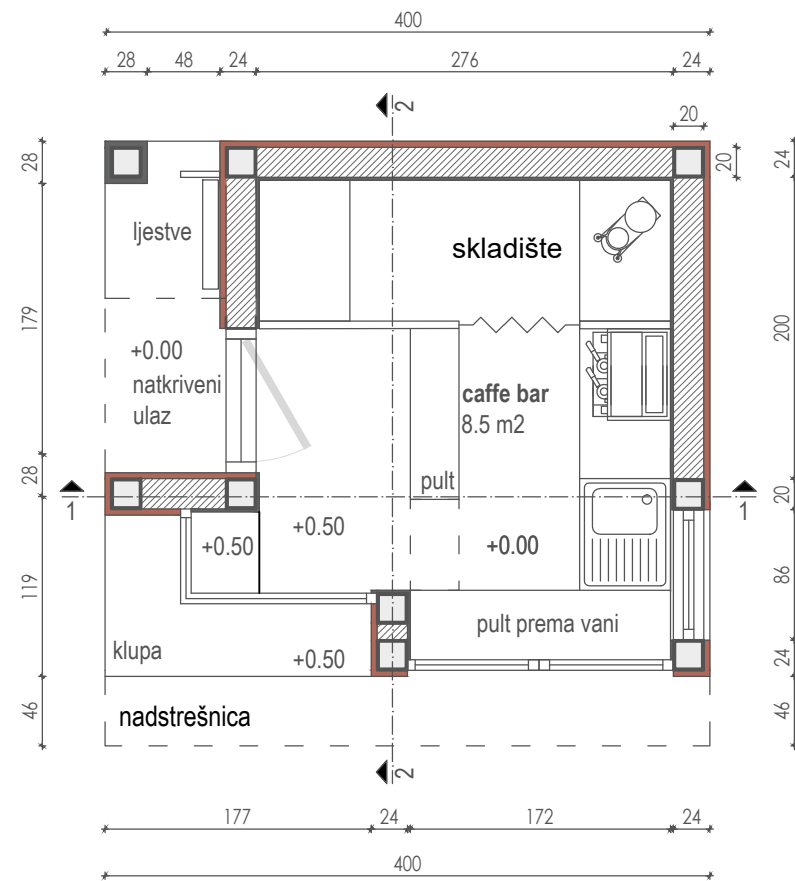

vanjska obloga zida
Alumijske Rainscreen
ploče

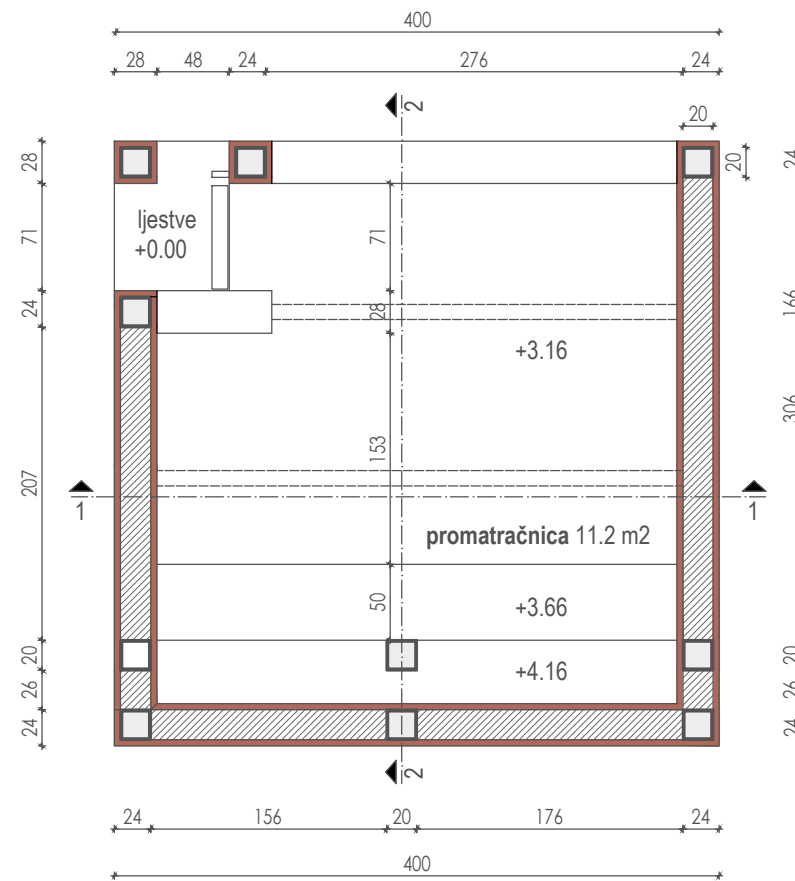

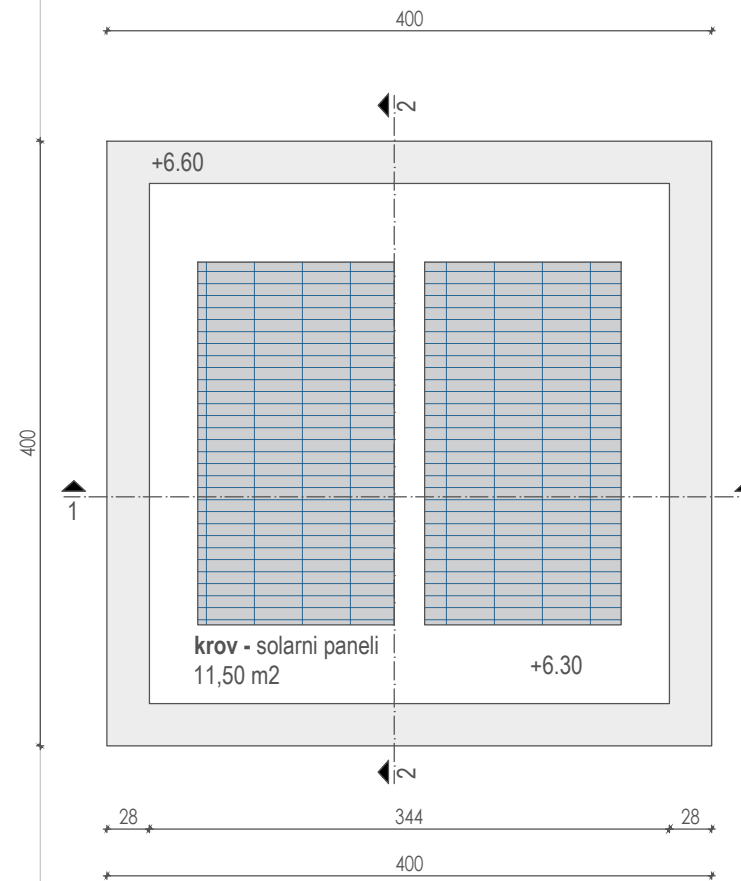
TLOCRT PRIZEMLJA

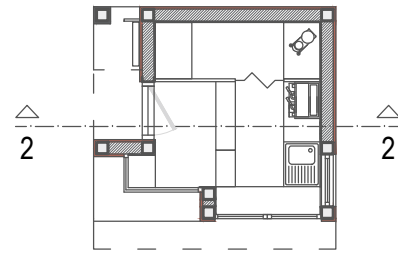
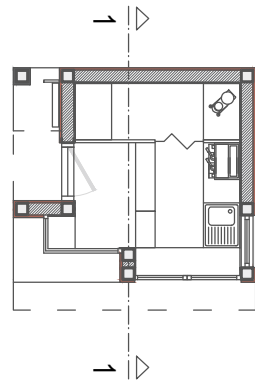

TLOCRT KATA

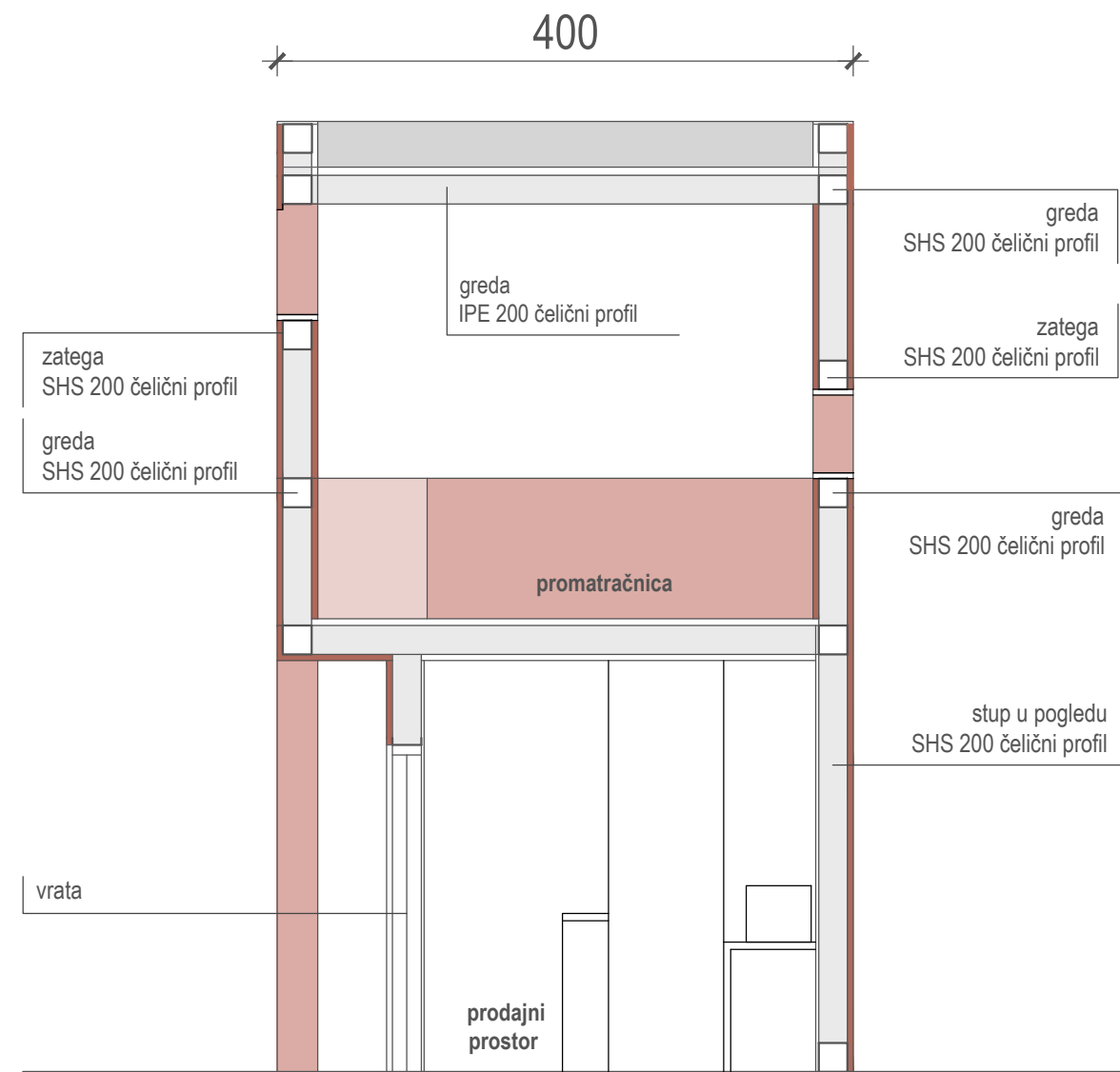
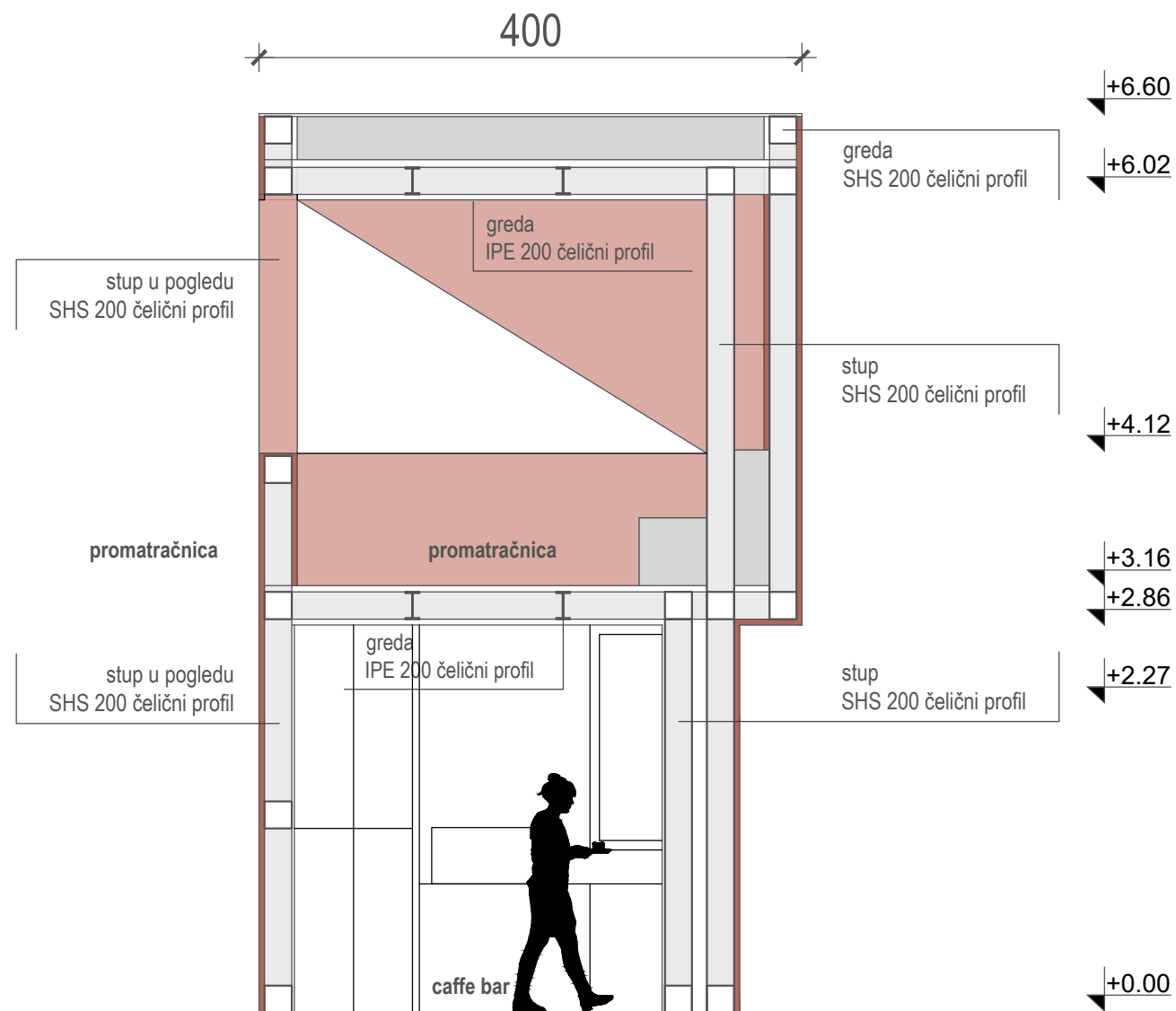
TLOCRT KROVA

PRESJEK 1-1

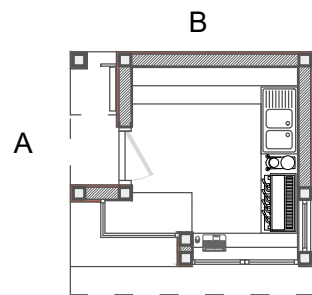
PRESJEK 2-2

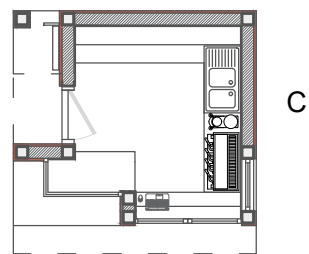
12

FASADE
1/50

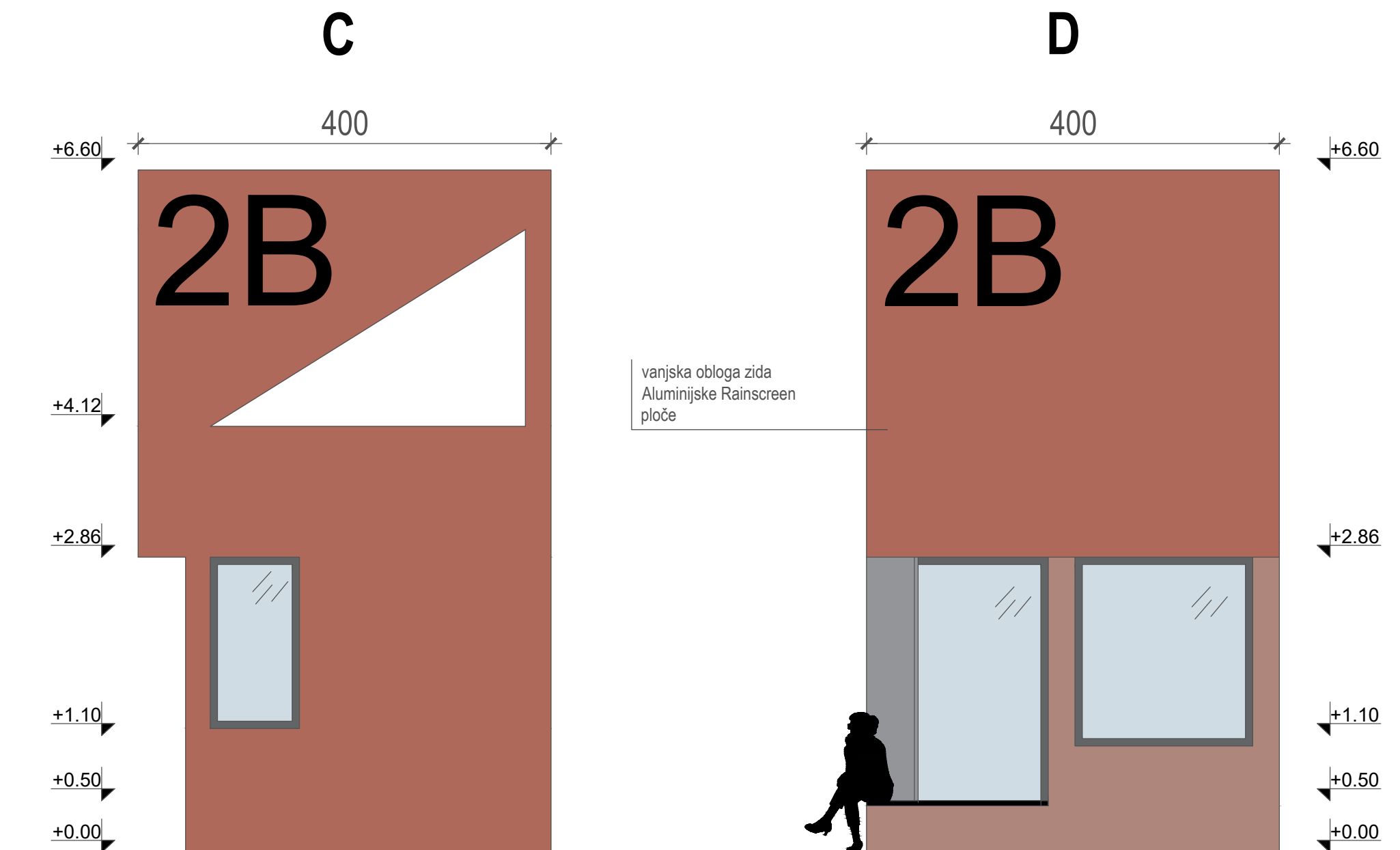
caffe bar

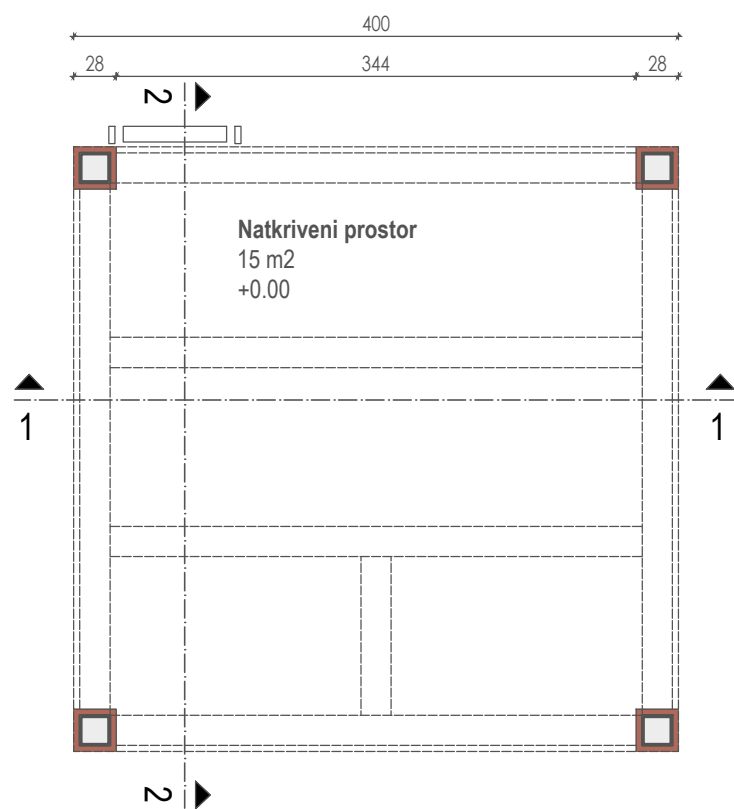
0 0.5 1 2.5 m

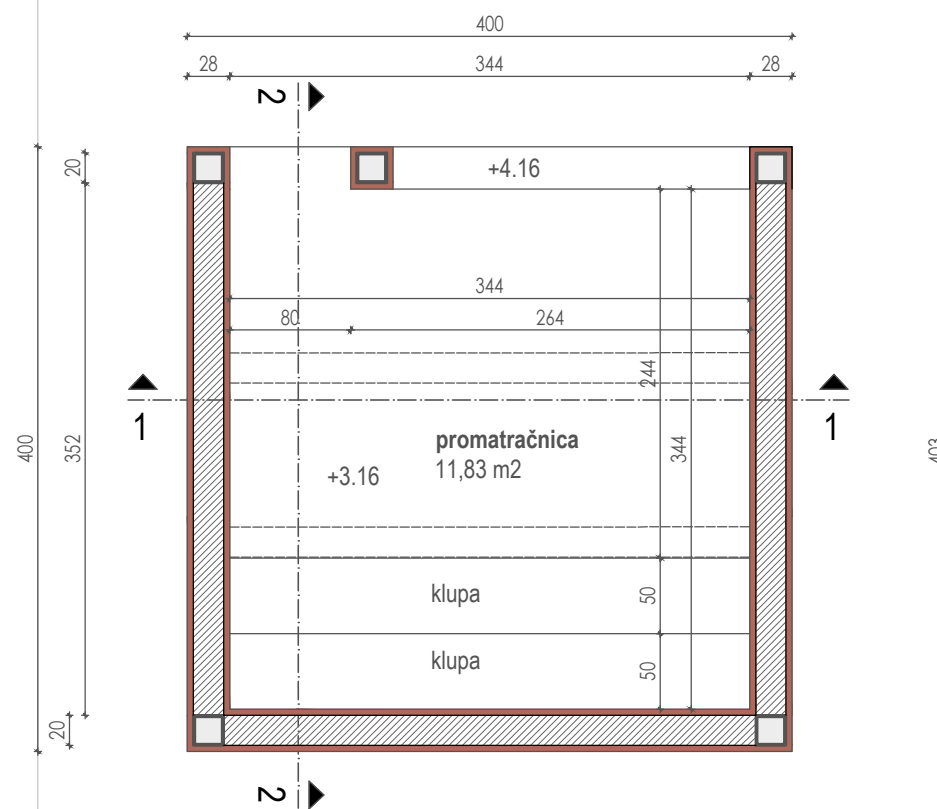
D

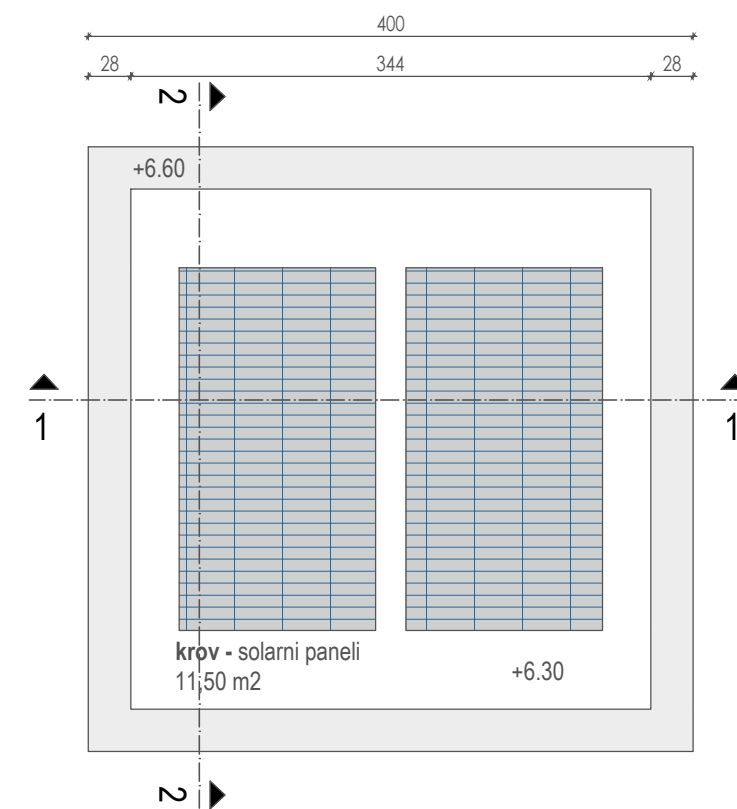
TLOCRT PRIZEMLJA

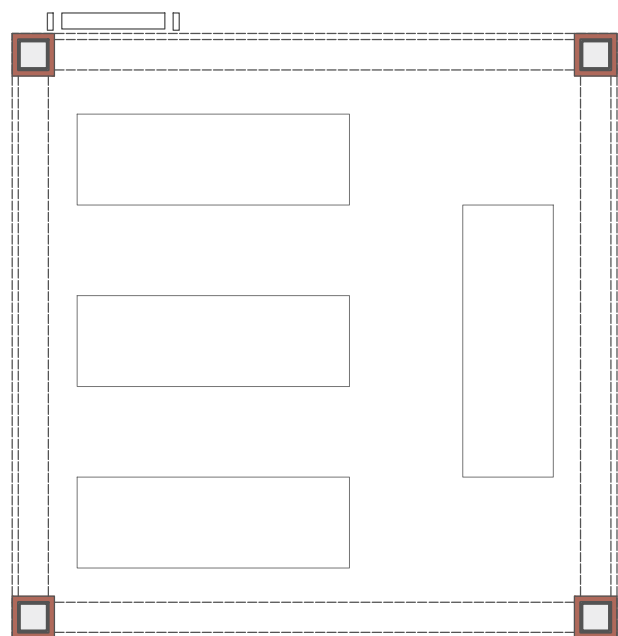
TLOCRT KATA

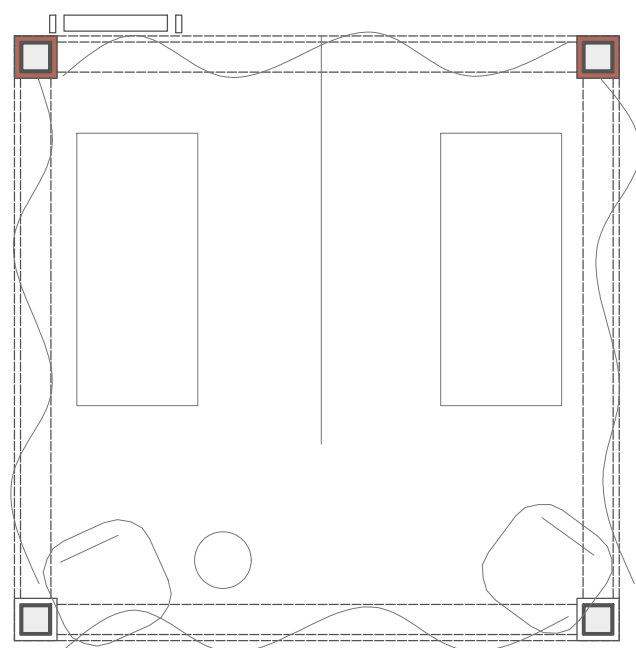
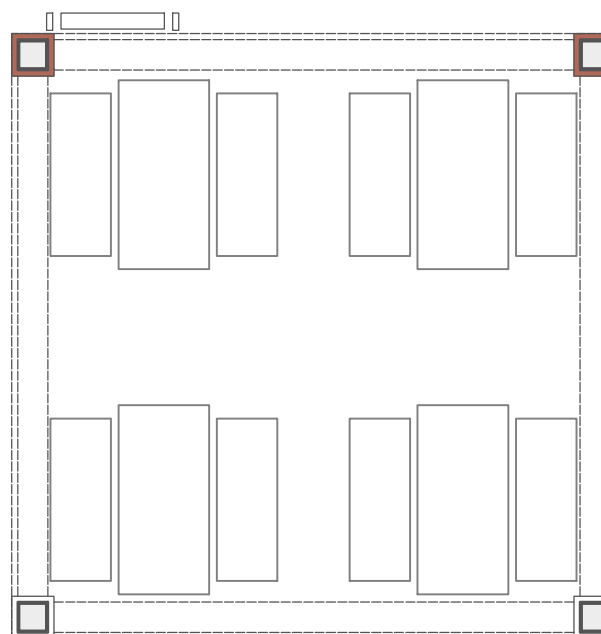
TLOCRT KROVA

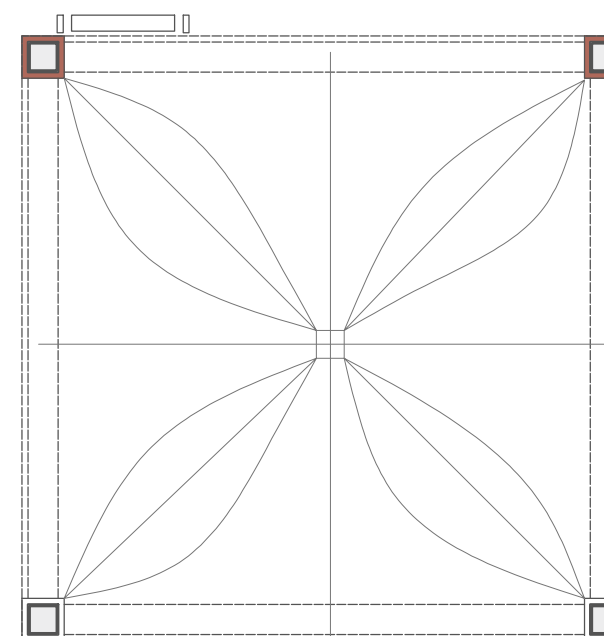
yoga na otvorenom, meditacija

piknik zona

masaža

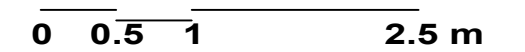
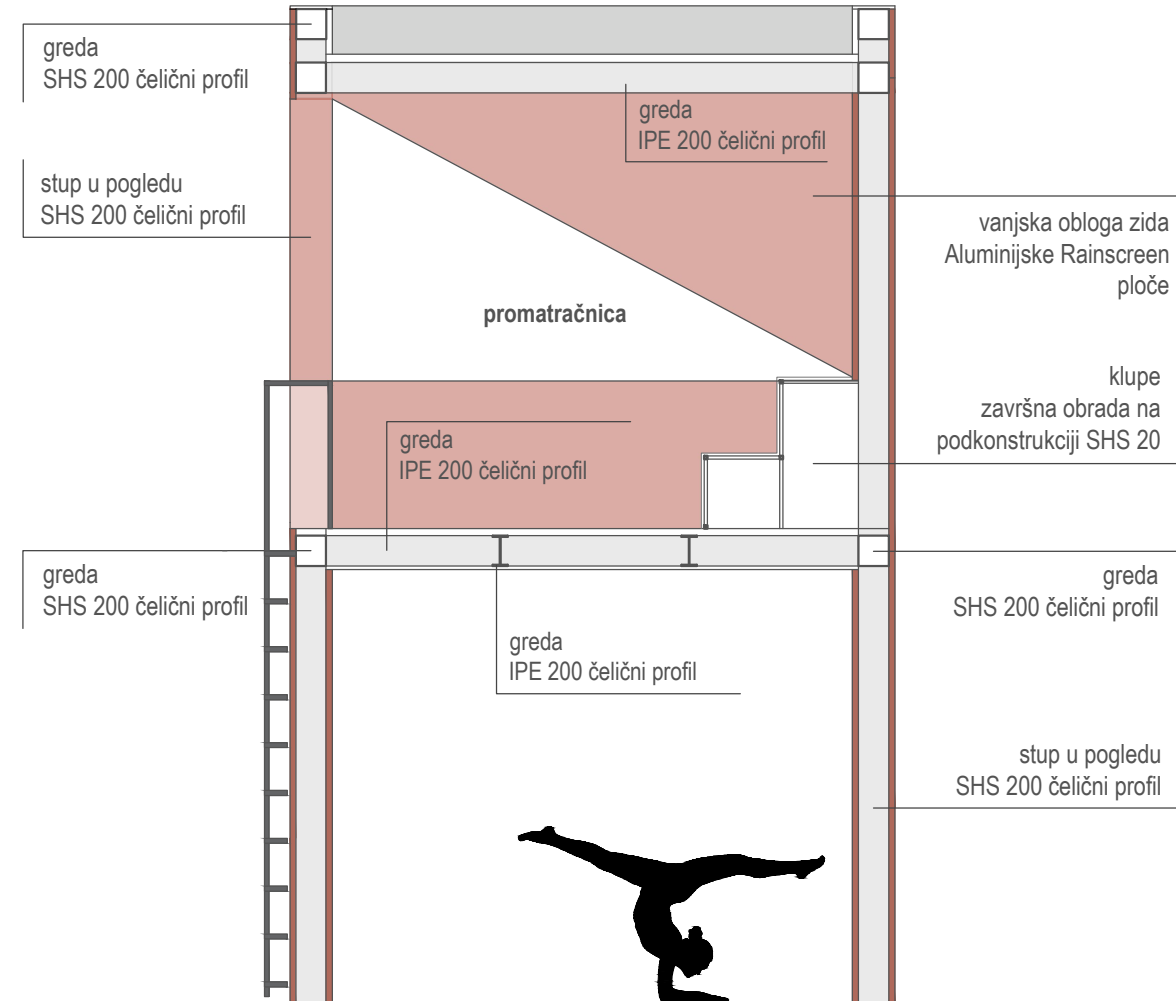
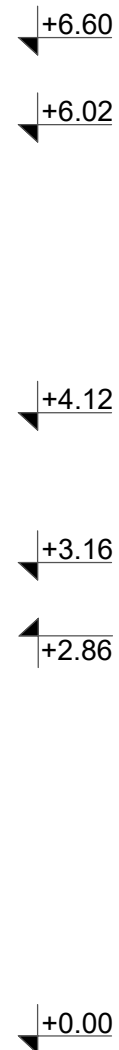
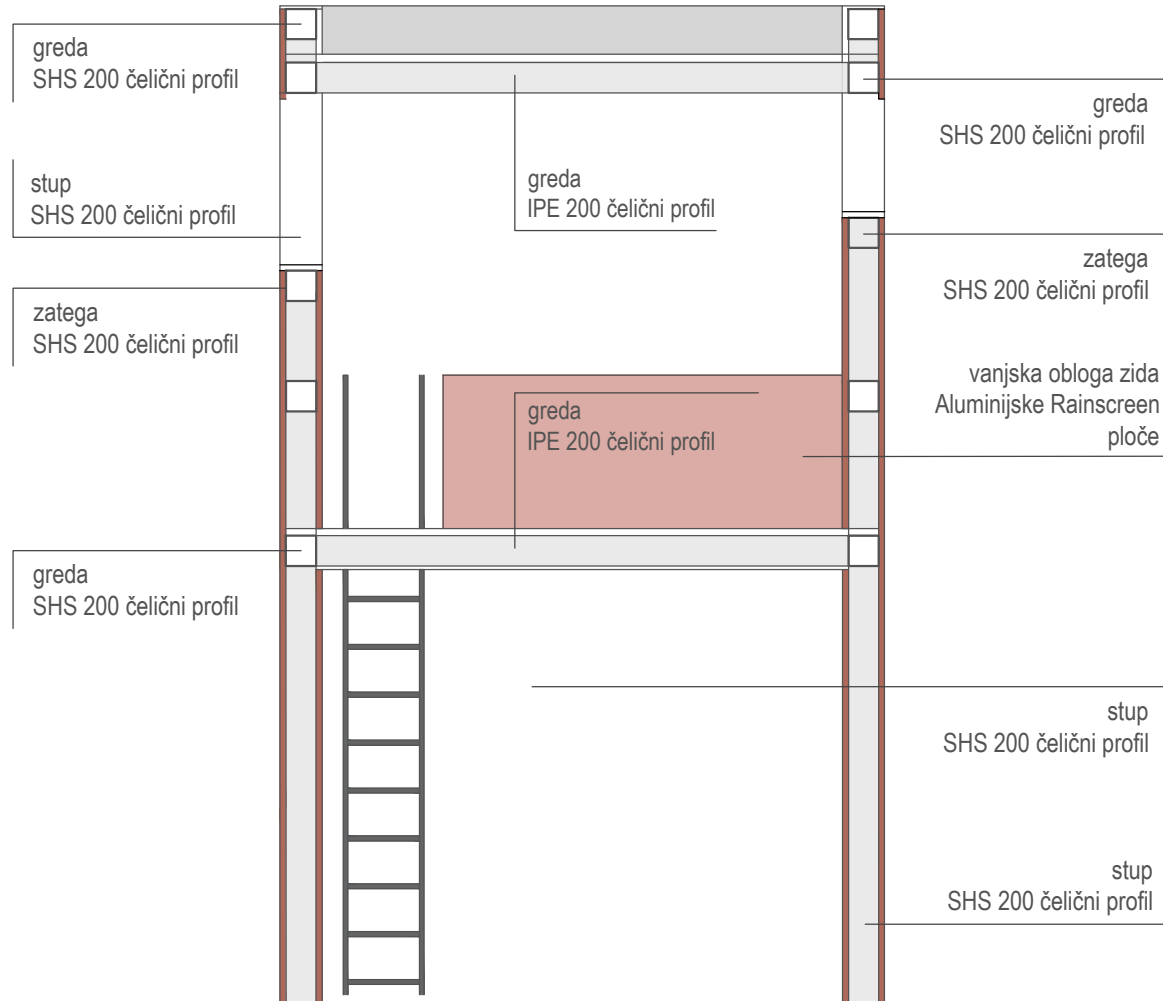
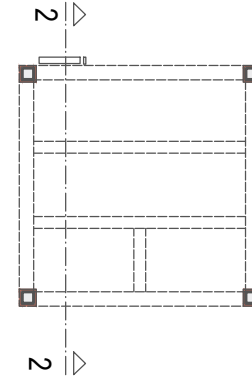
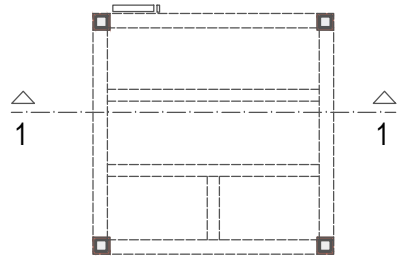

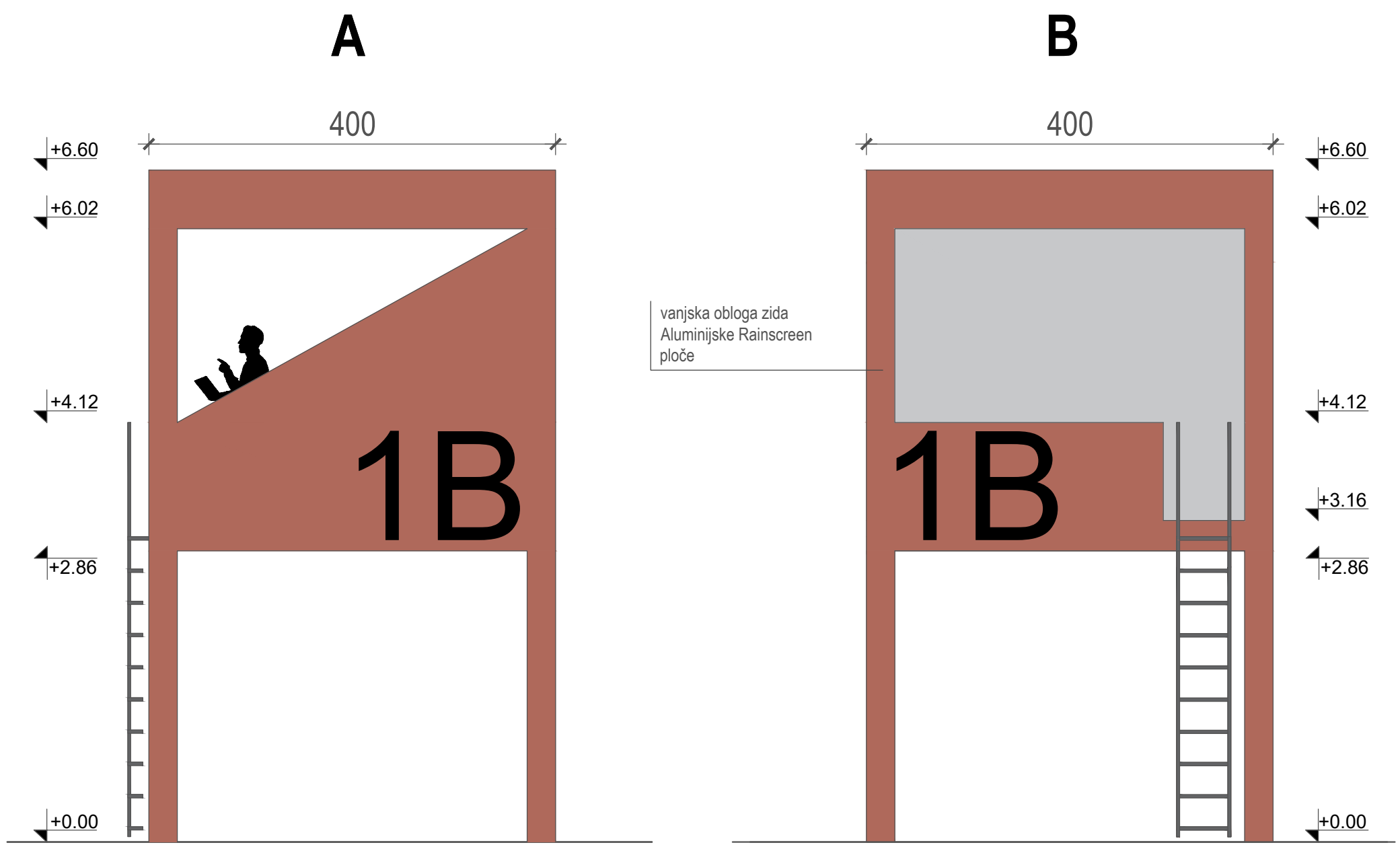
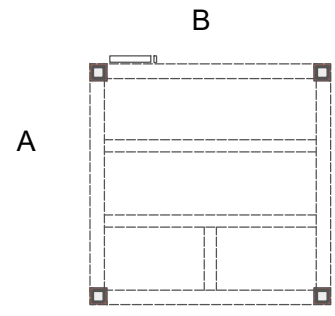
hammock spot

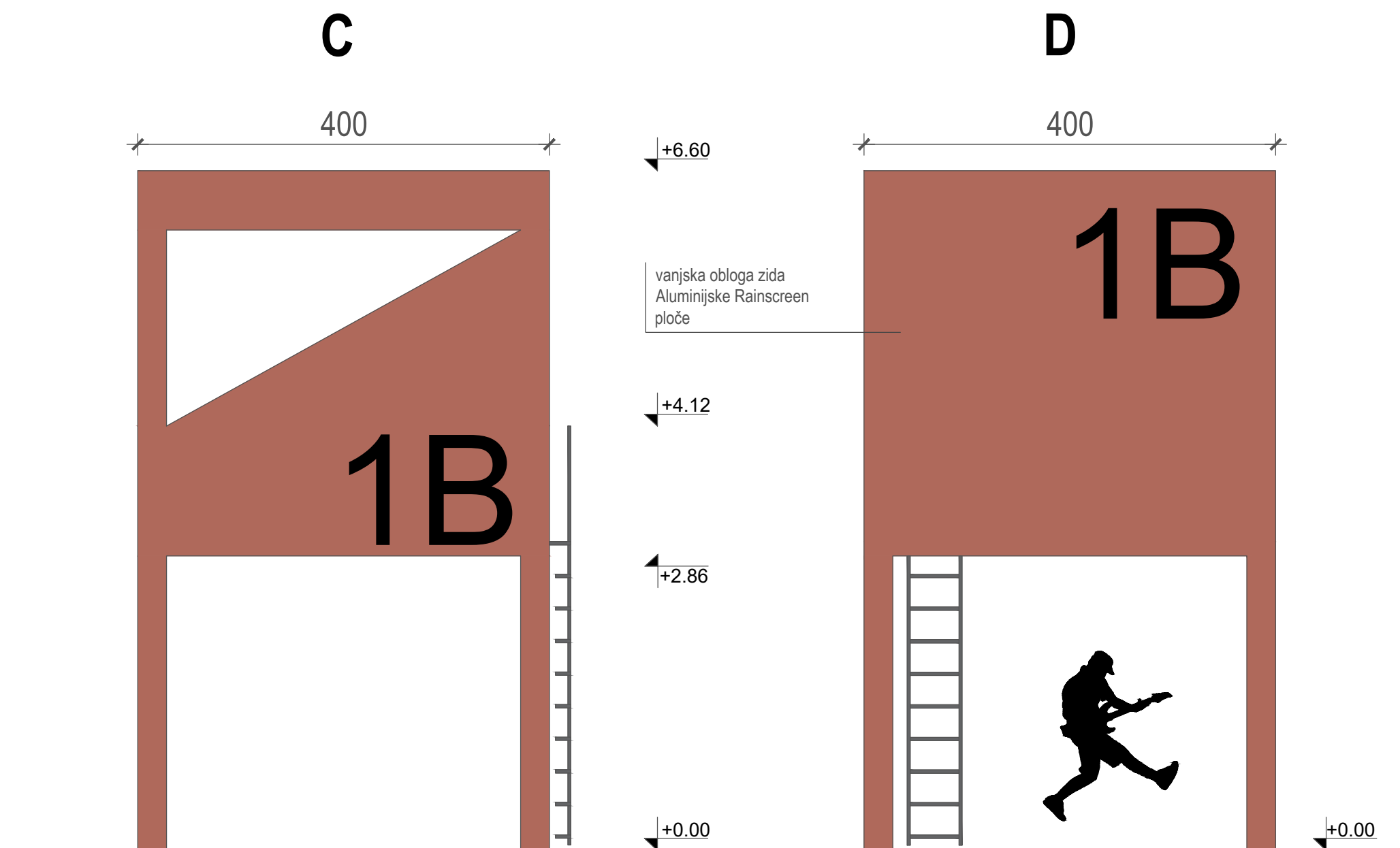
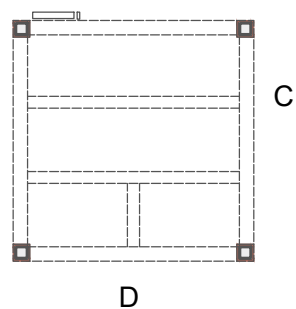

13

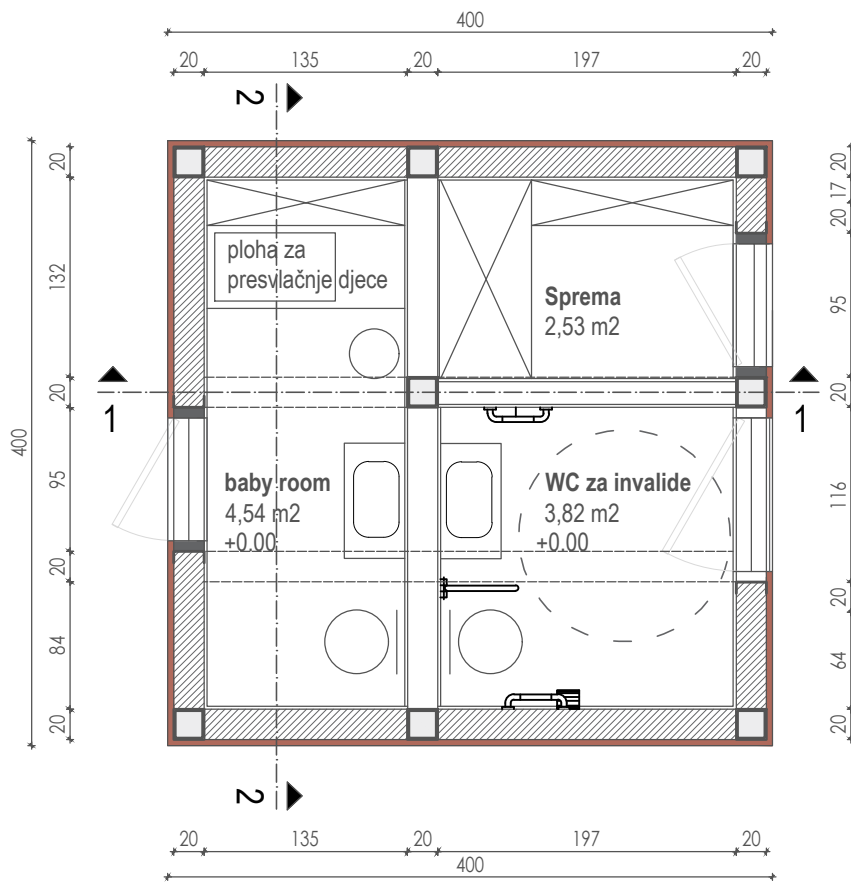
PRESJECI
1/50
nadstrešnica

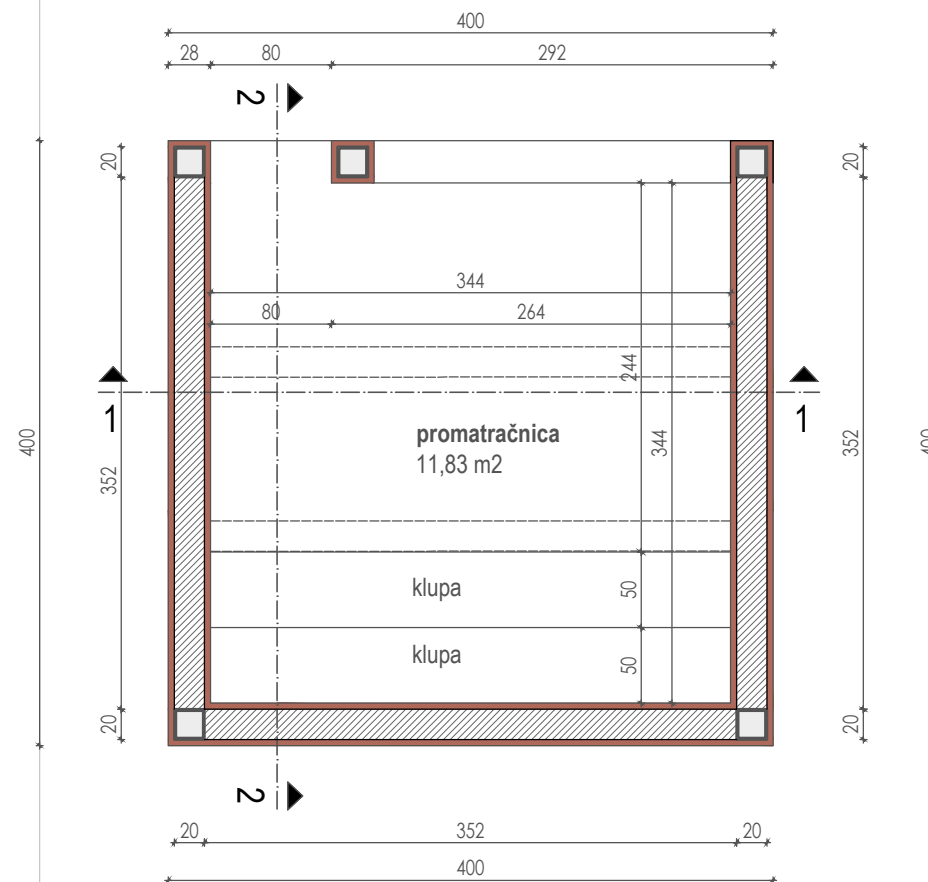

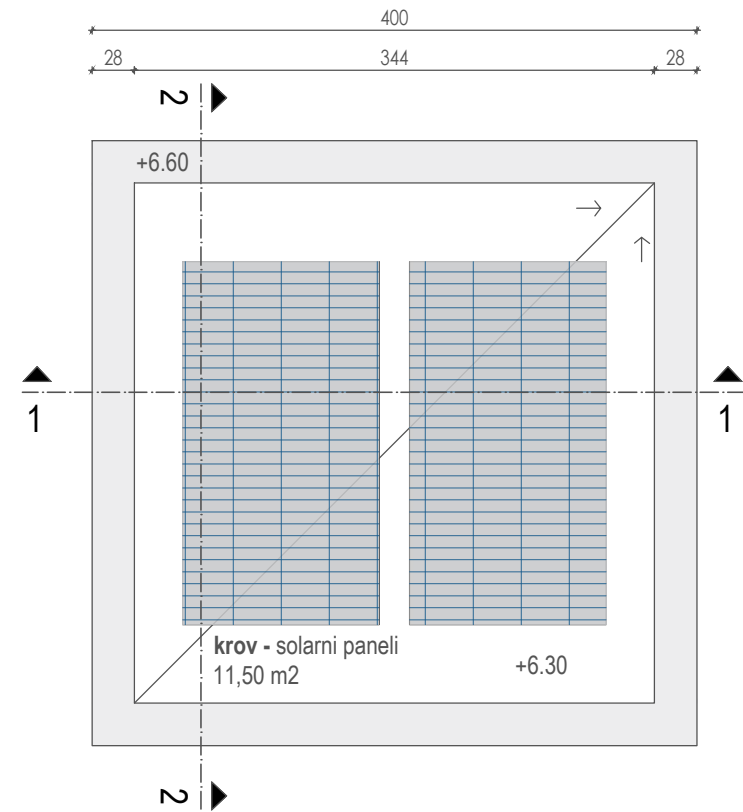
TLOCRT PRIZEMLJA

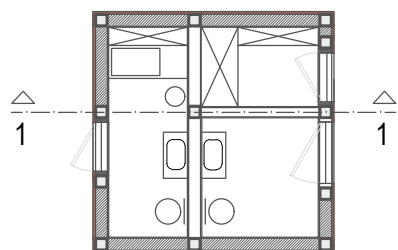

TLOCRT KATA

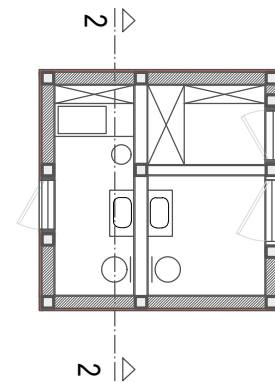
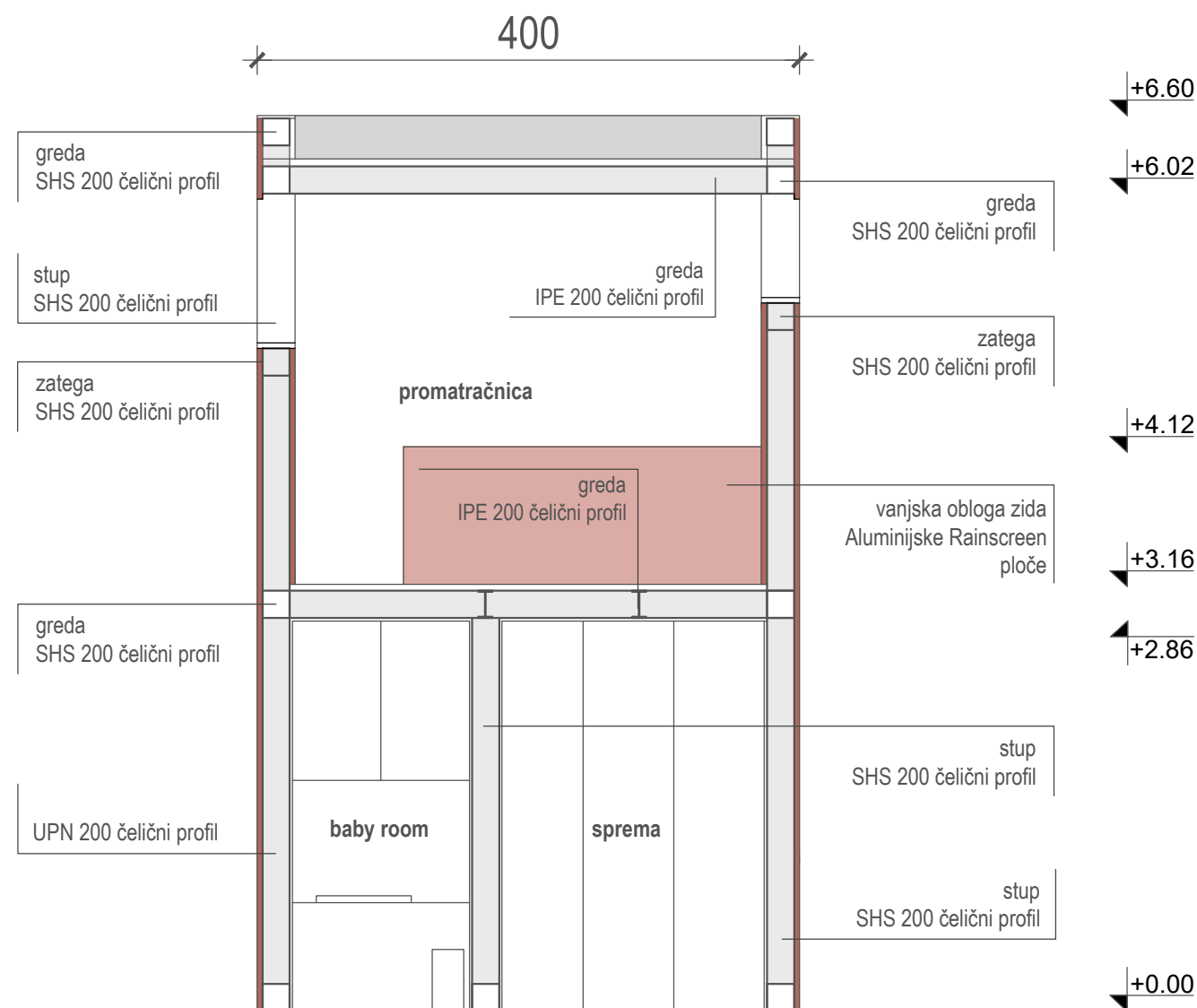

TLOCRT KROVA

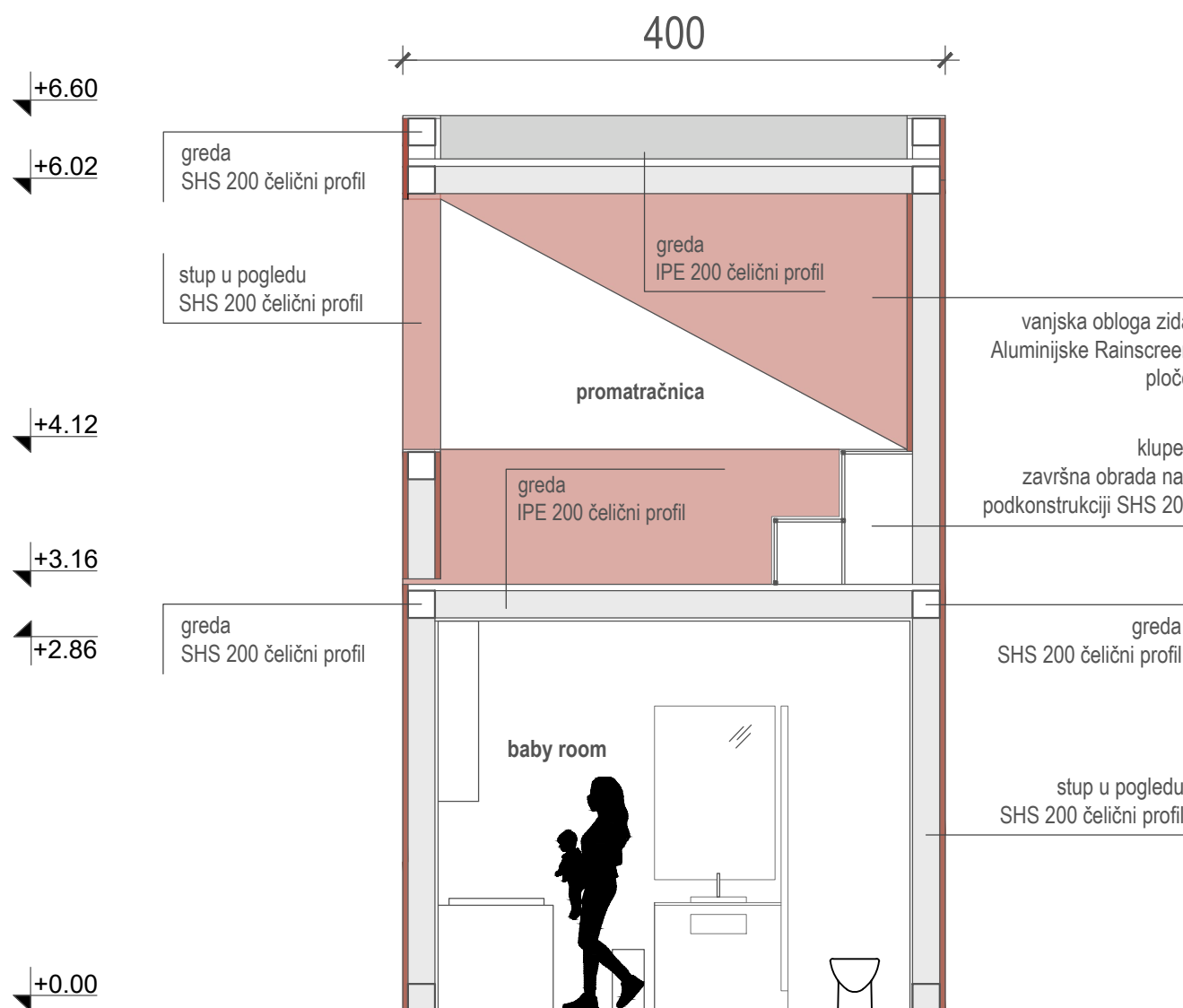

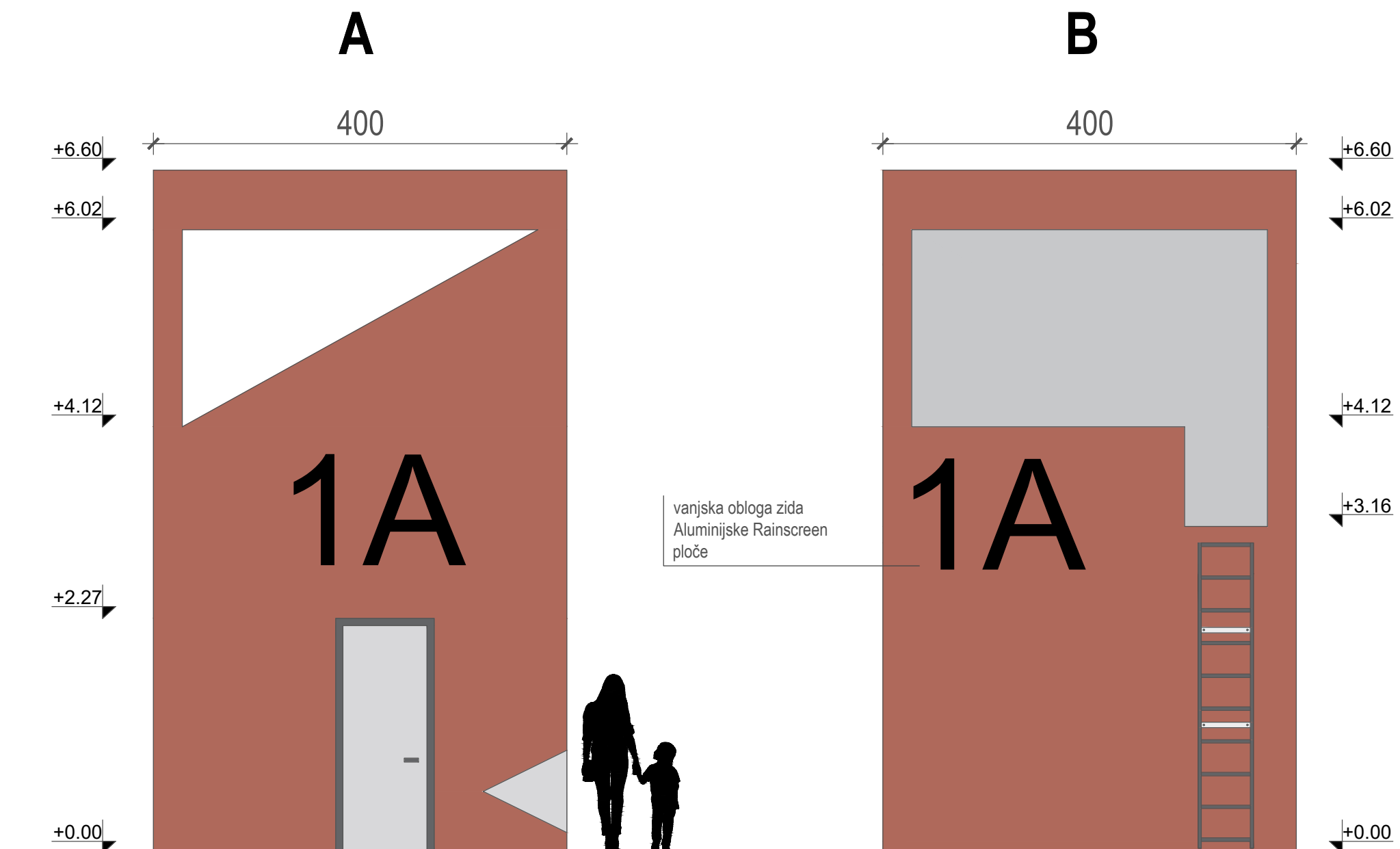
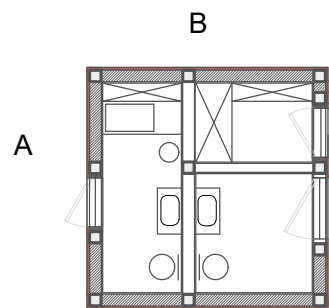

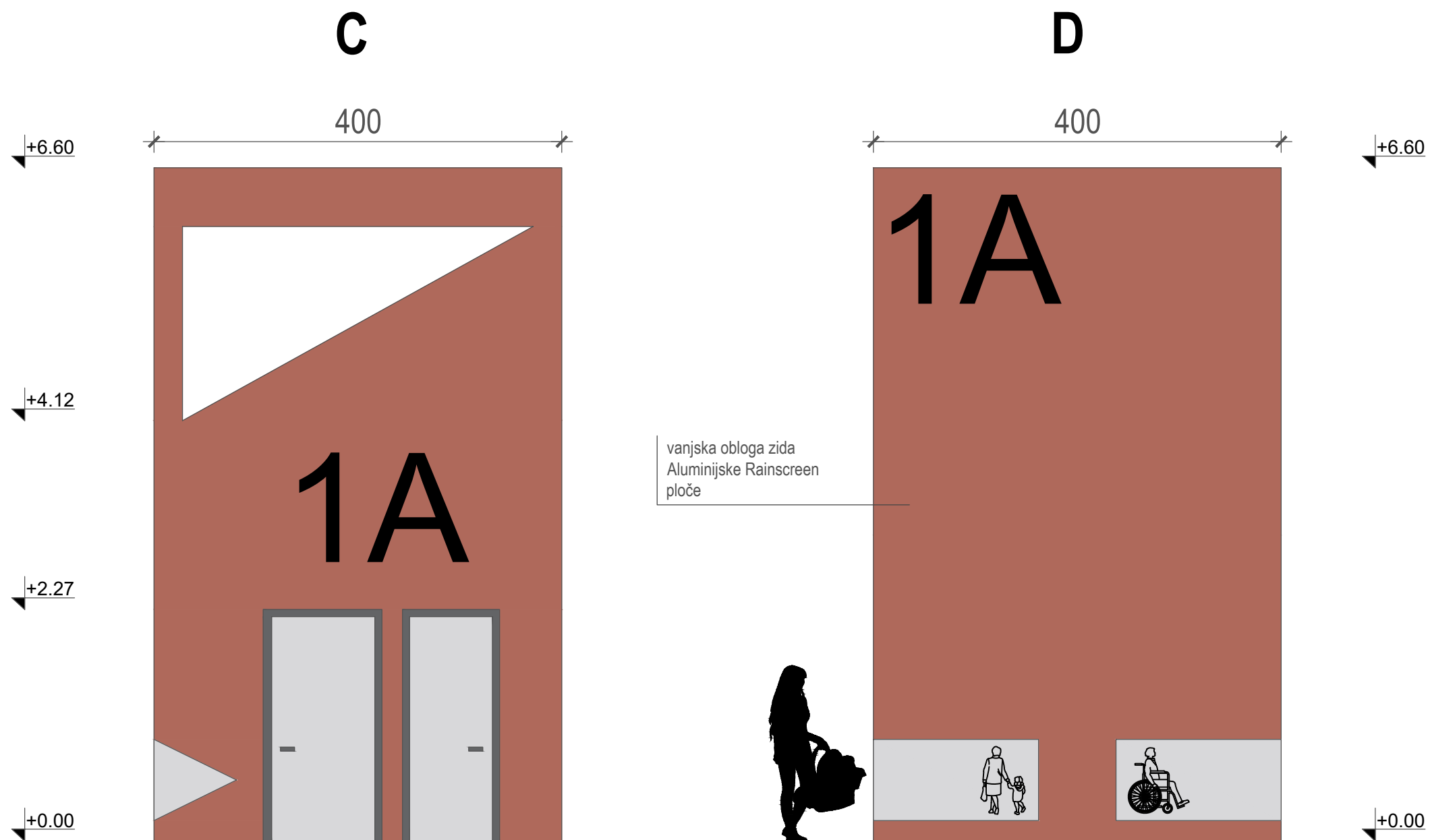
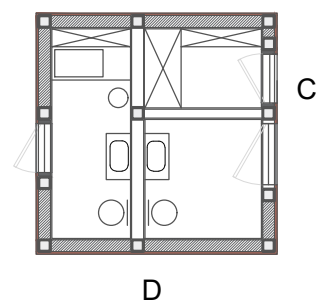
PRESJEK 1-1

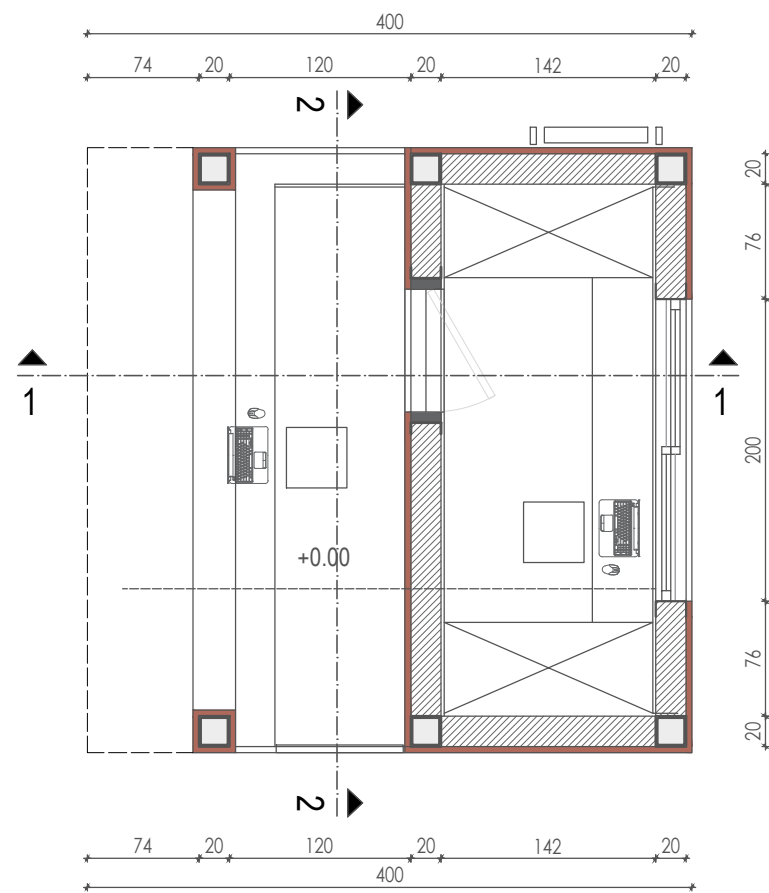
PRESJEK 2-2

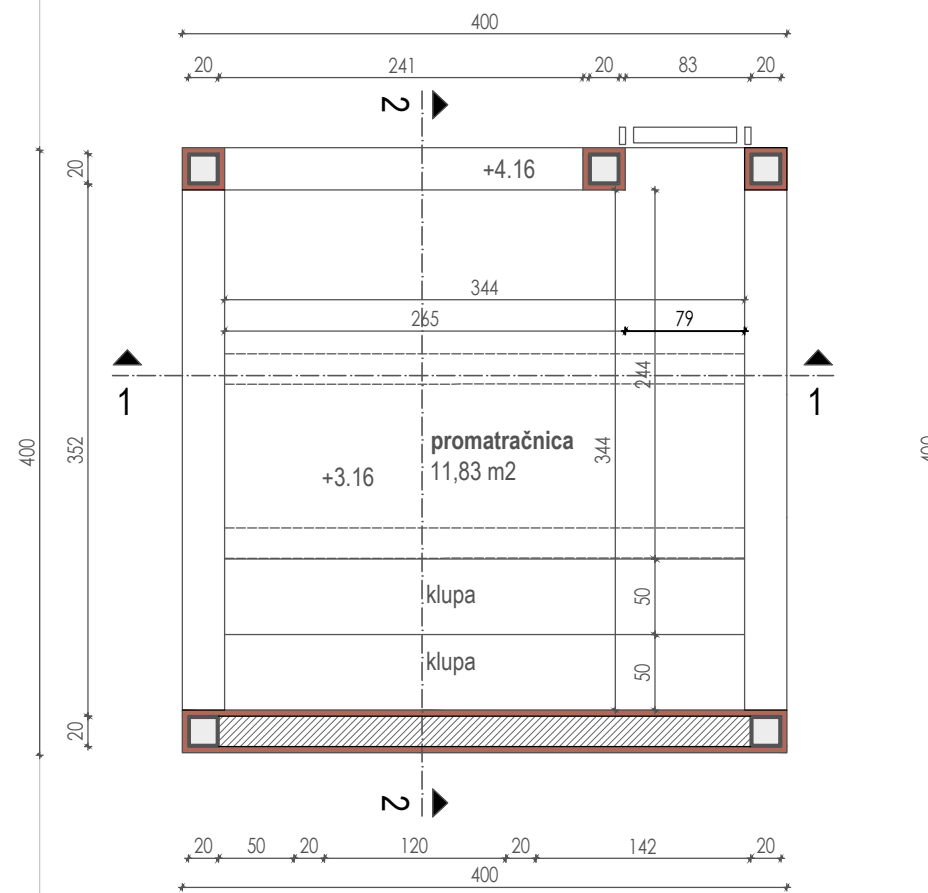

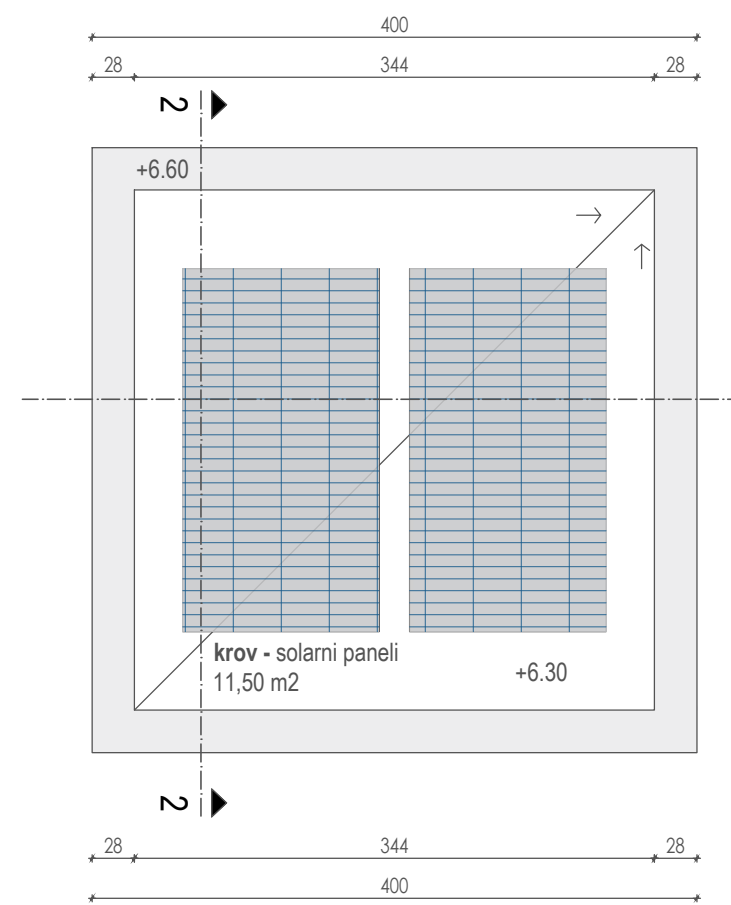
TLOCRT PRIZEMLJA

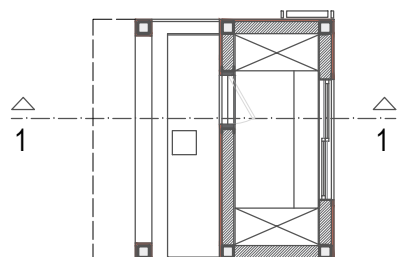
TLOCRT KATA

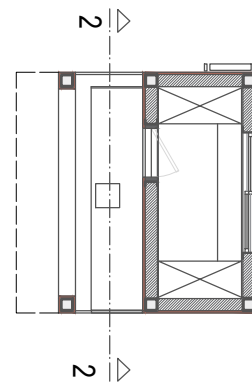
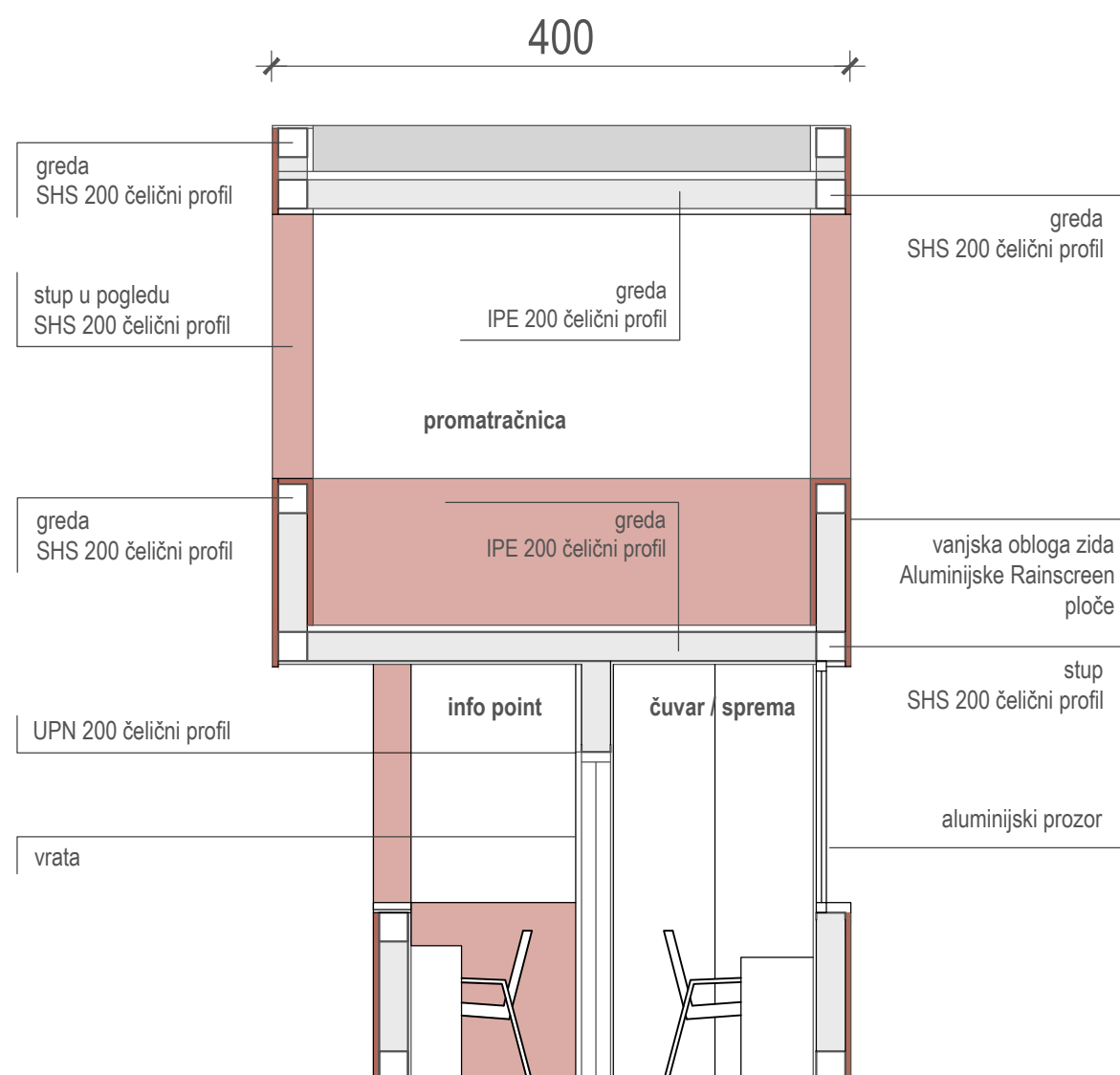
TLOCRT KROVA

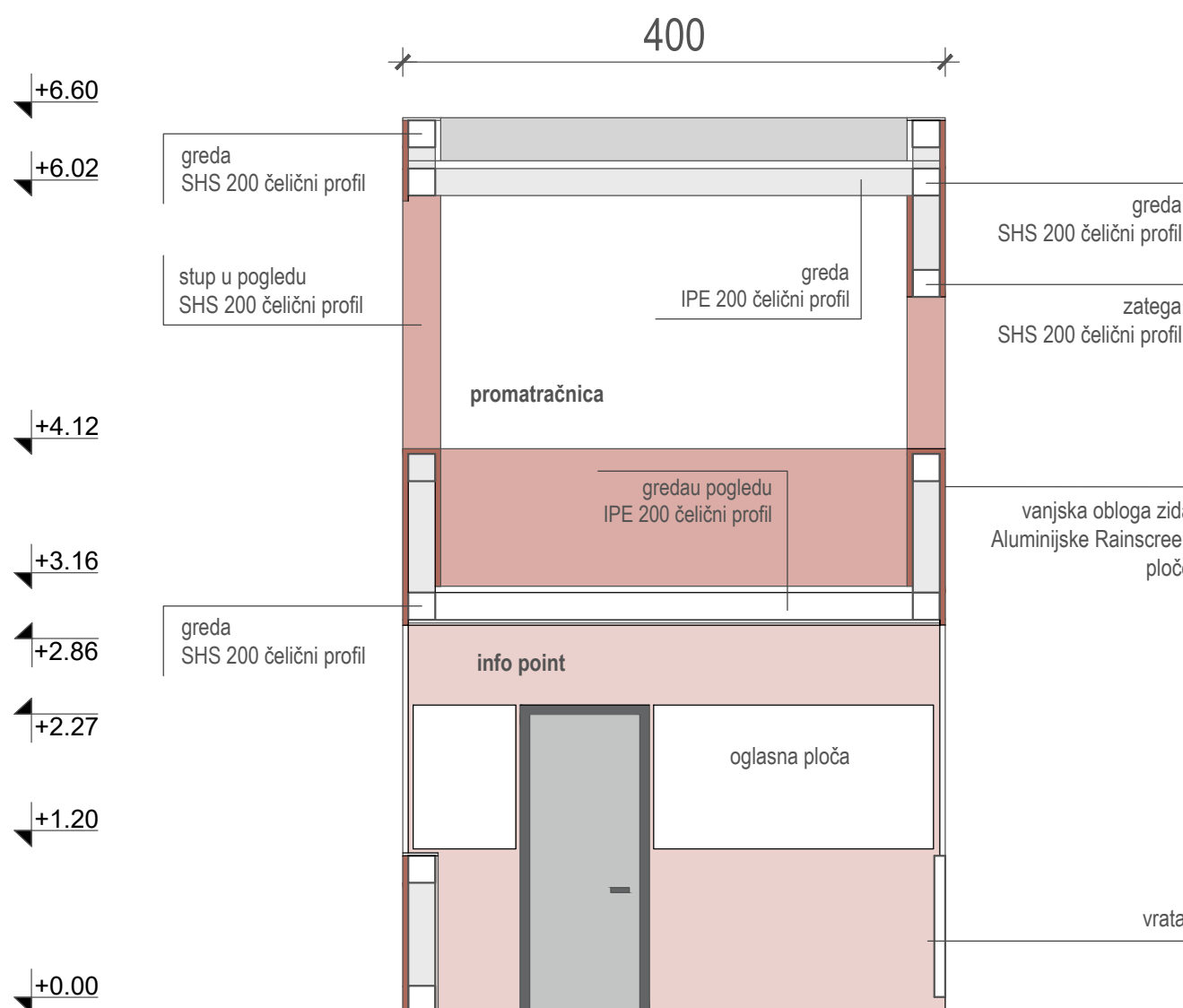

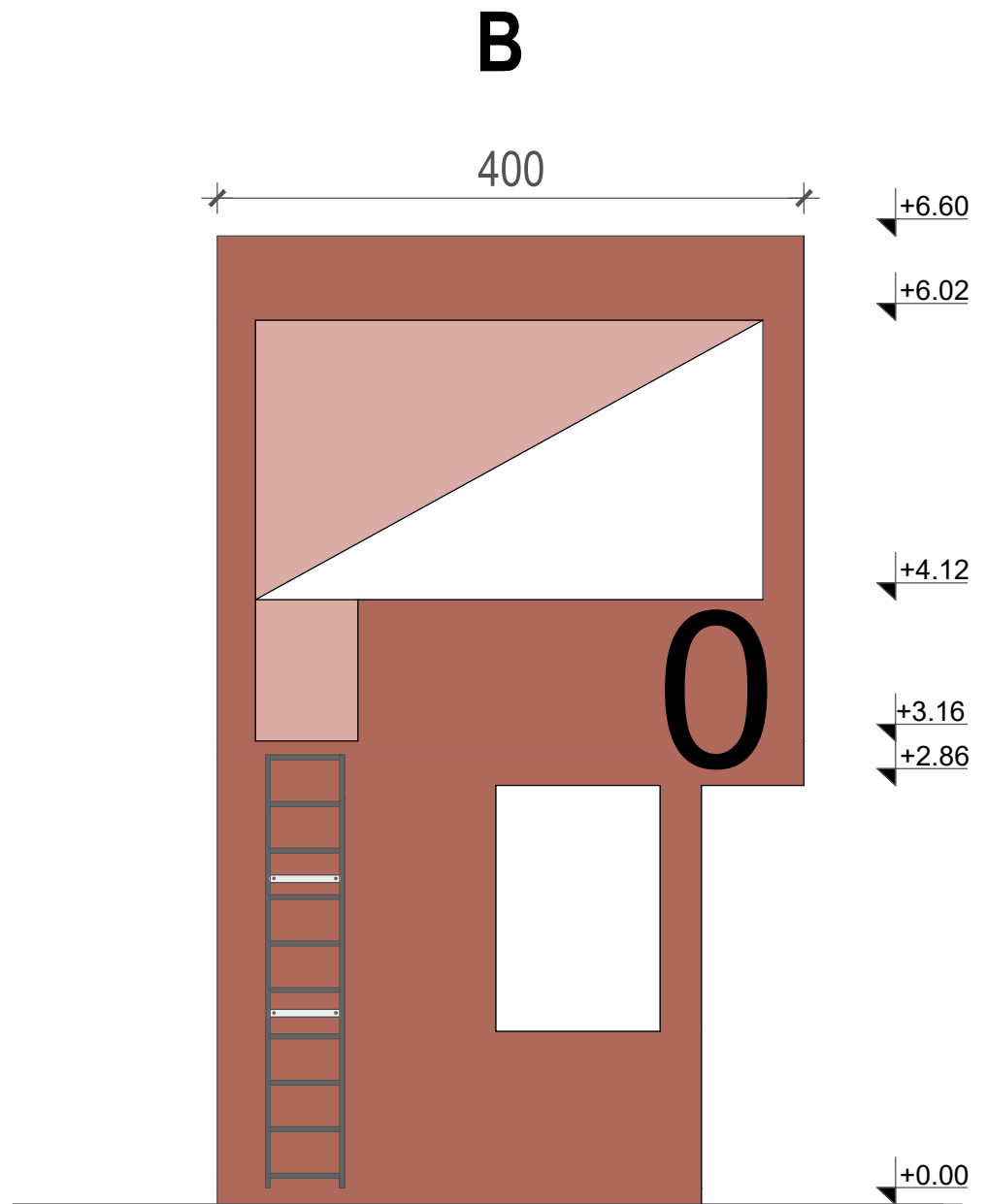
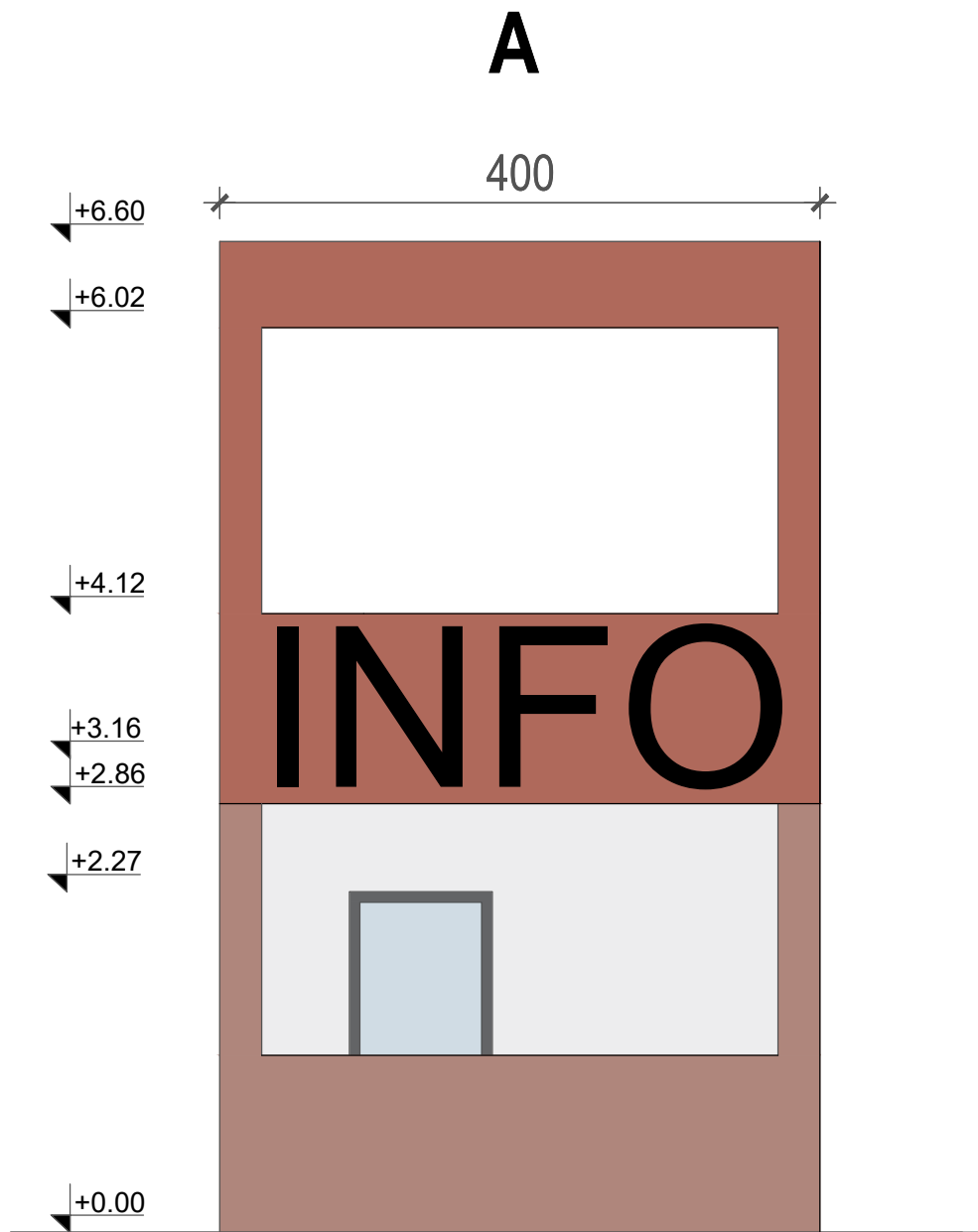
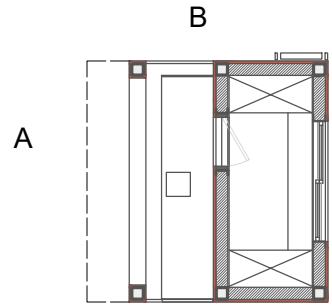

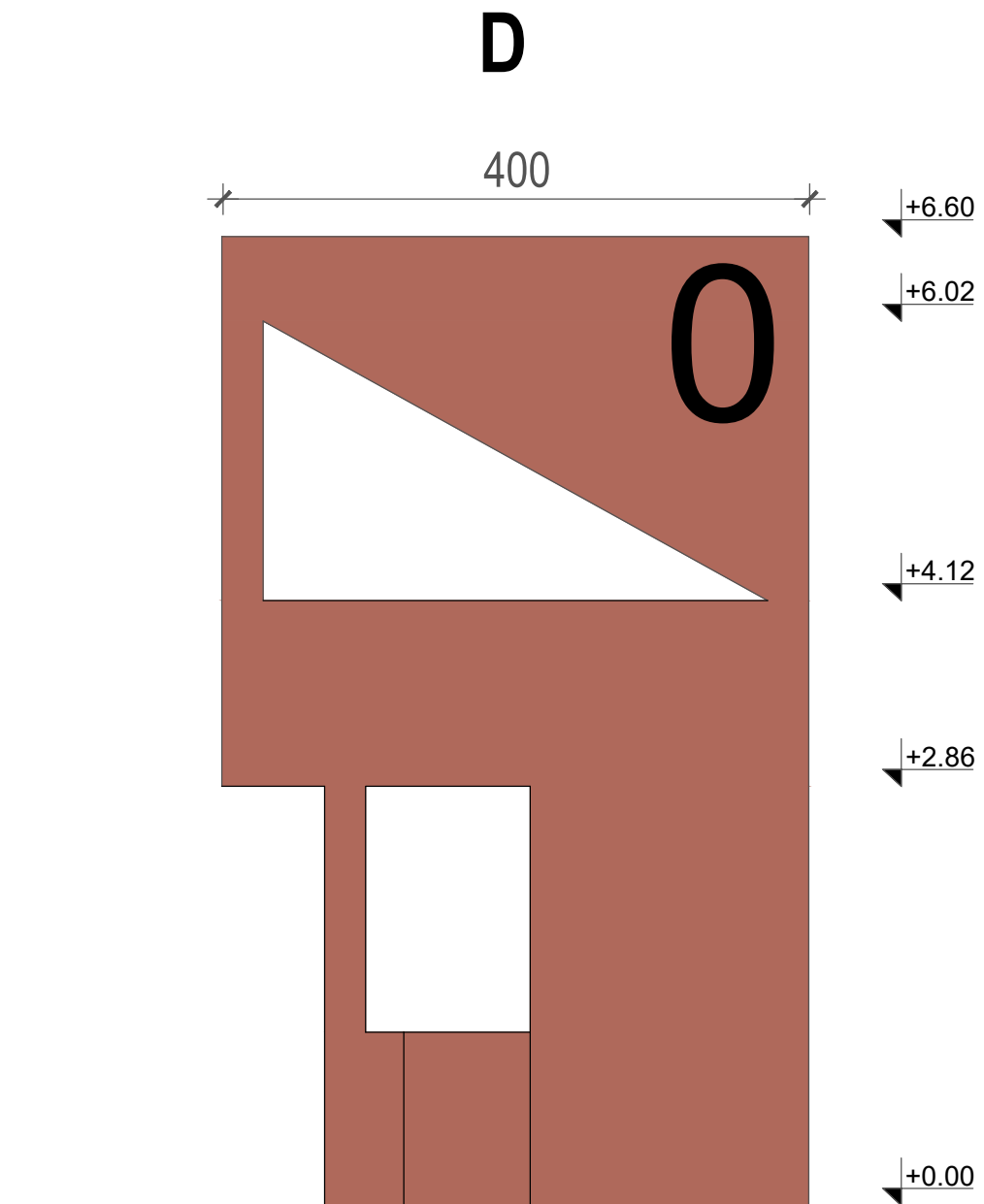
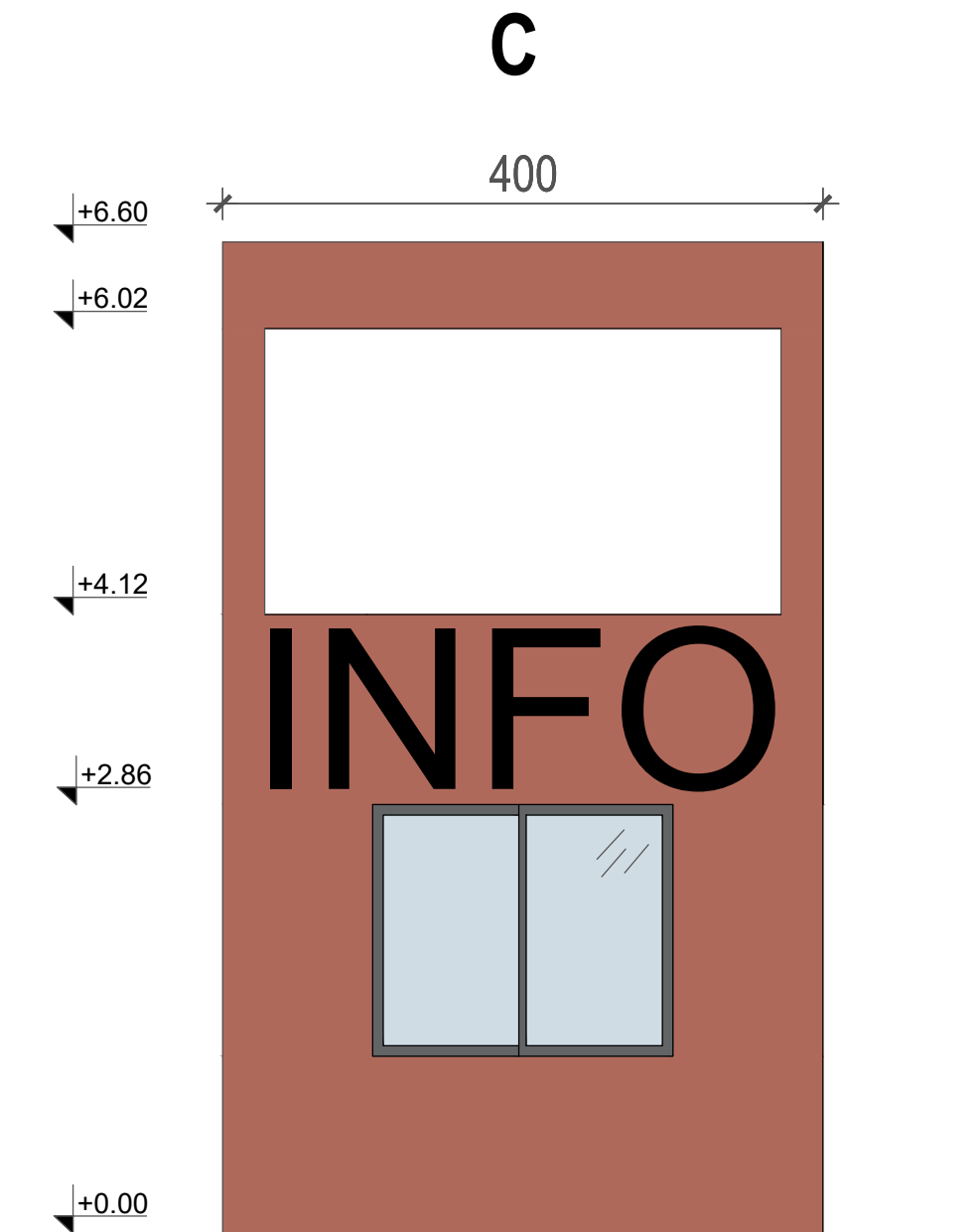
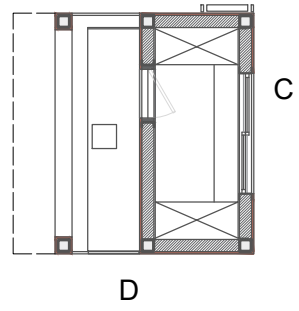
PRESJEK 1-1

PRESJEK 2-2

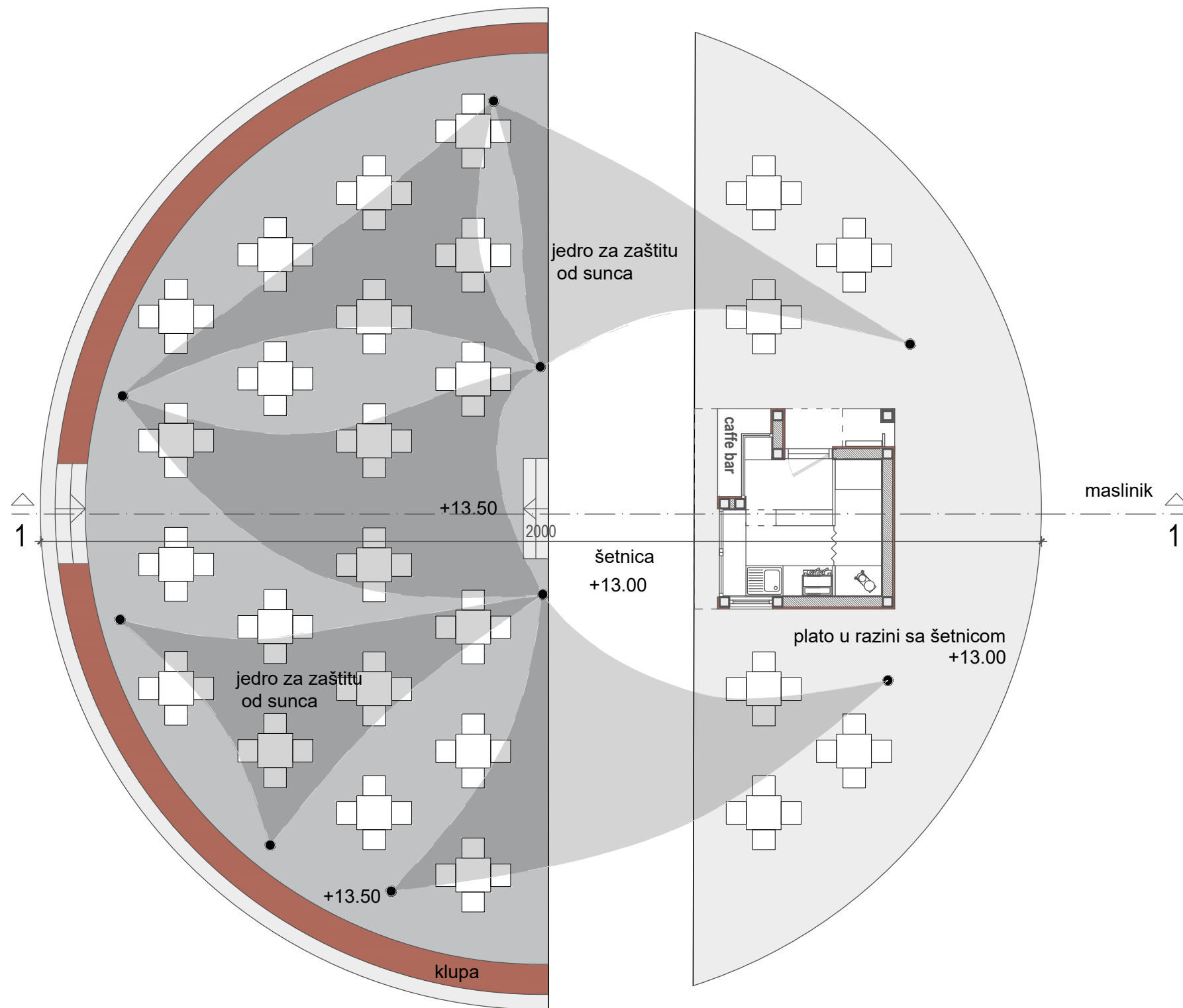

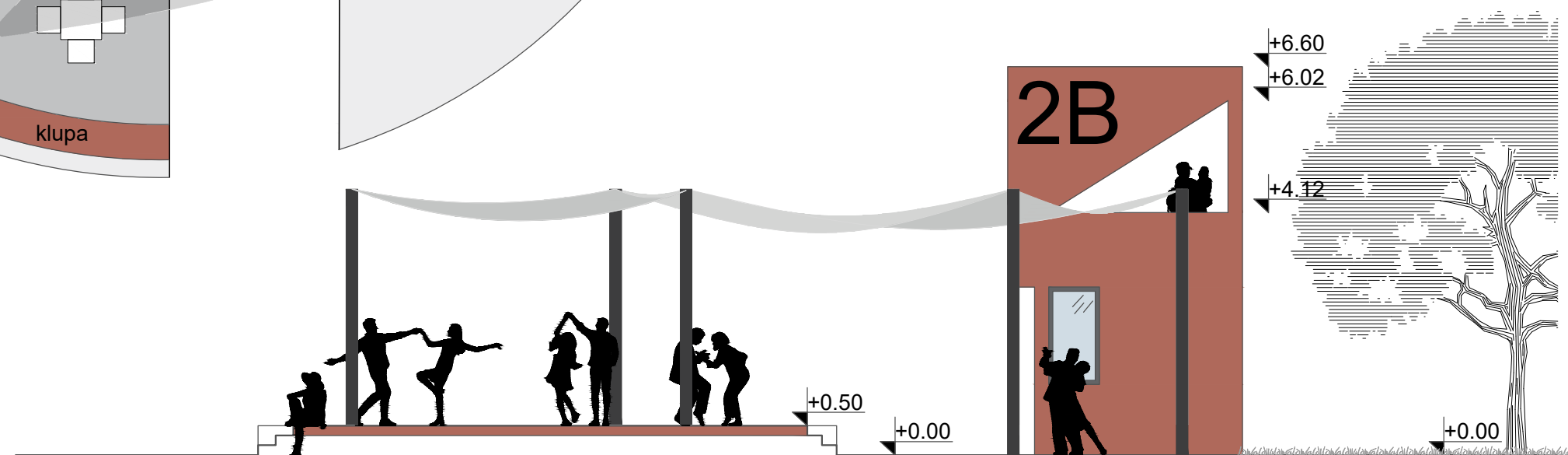
TLOCRT DJEČJEG IGRALIŠTA

PROGRAM:
kafić
restoran
umjetnička izvedba
koncert
klub na otvorenom

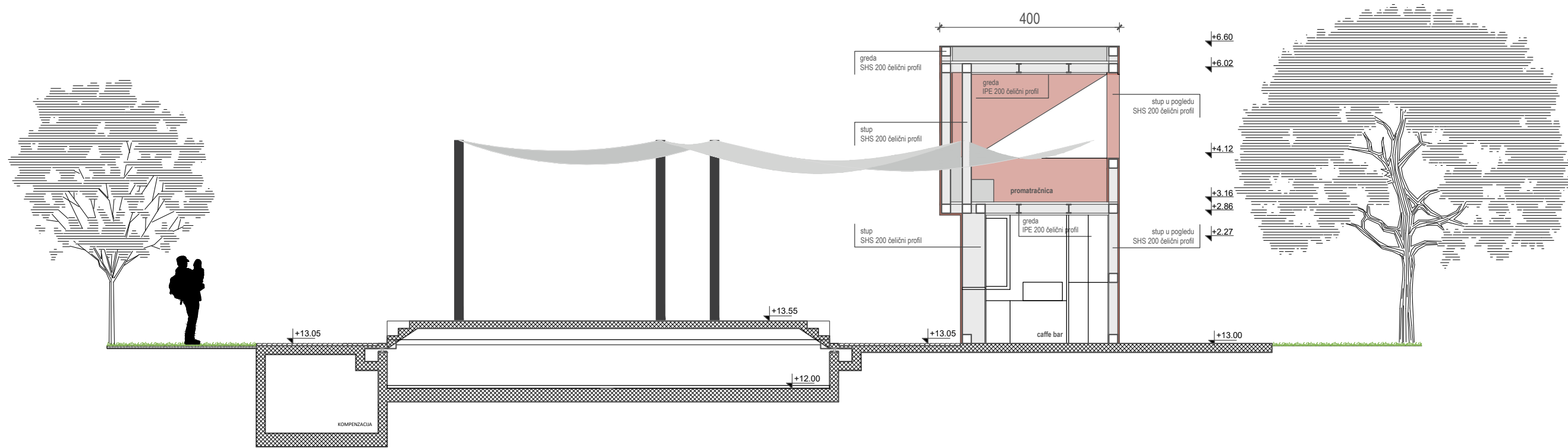
maslinik
1

PRESJEK DJEČJEG IGRALIŠTA

16

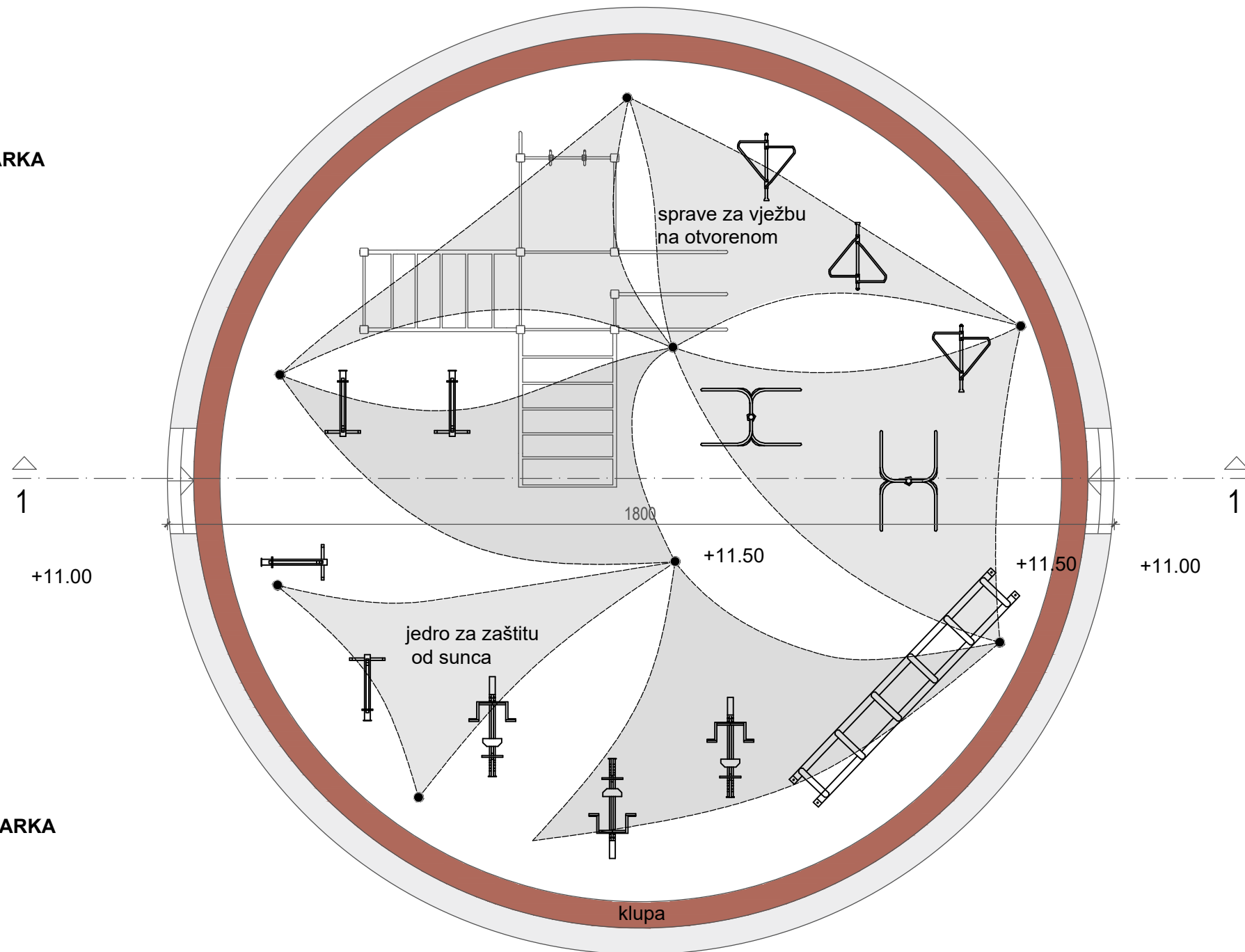
PRESJEK
1/100
terasa i preljevni
bazen

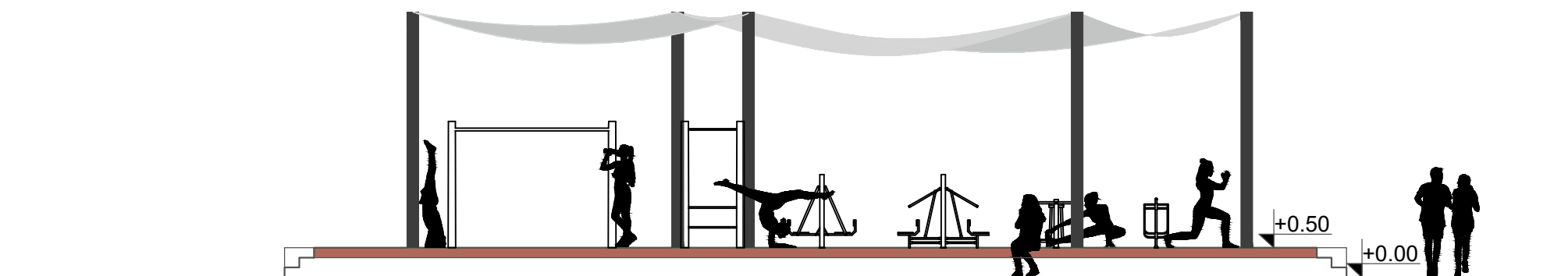
17

TLOCRT
i PRESJEK
1/100
calisthenics
park

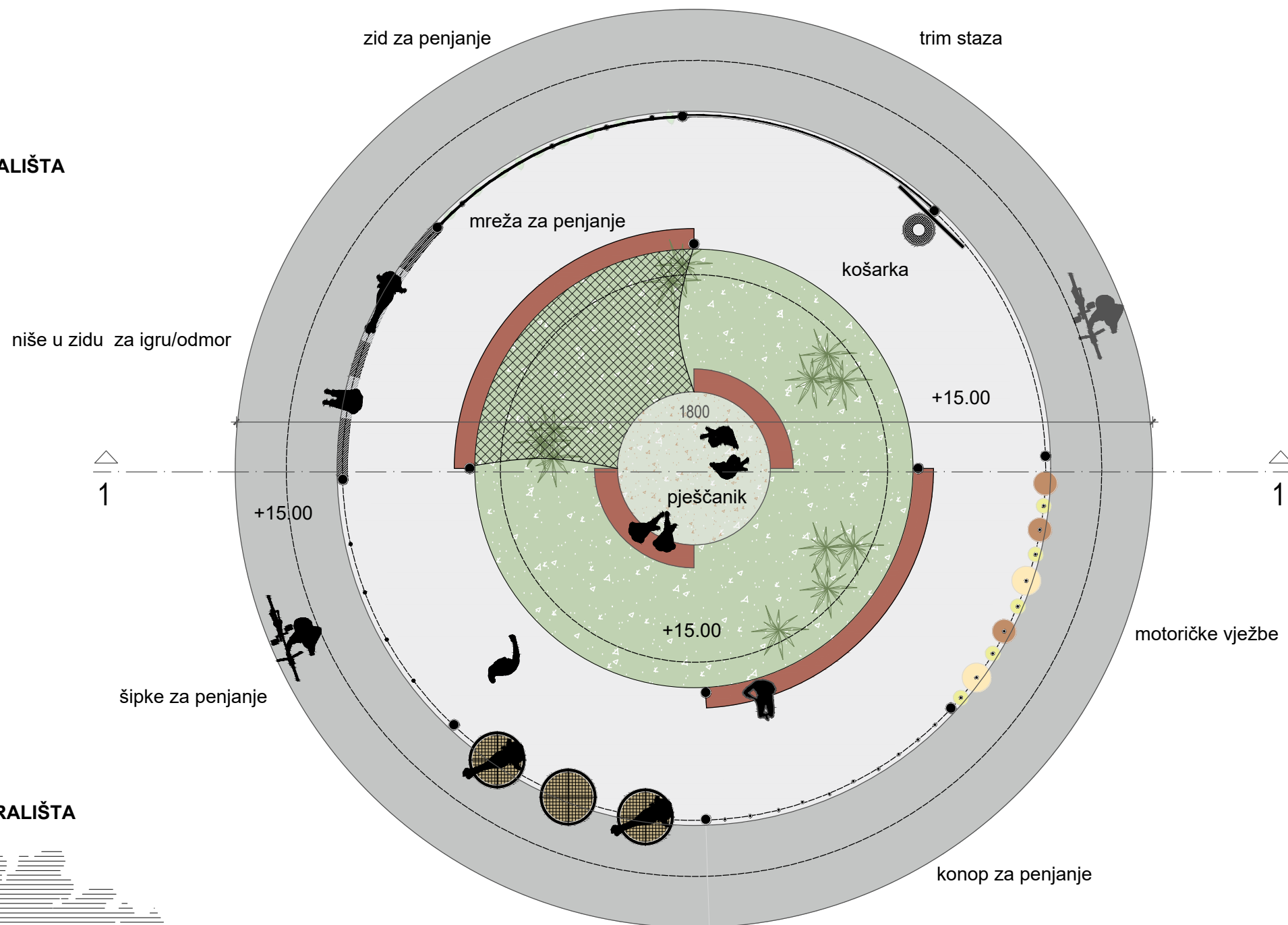
TLOCRT CALISTHENICS PARKA

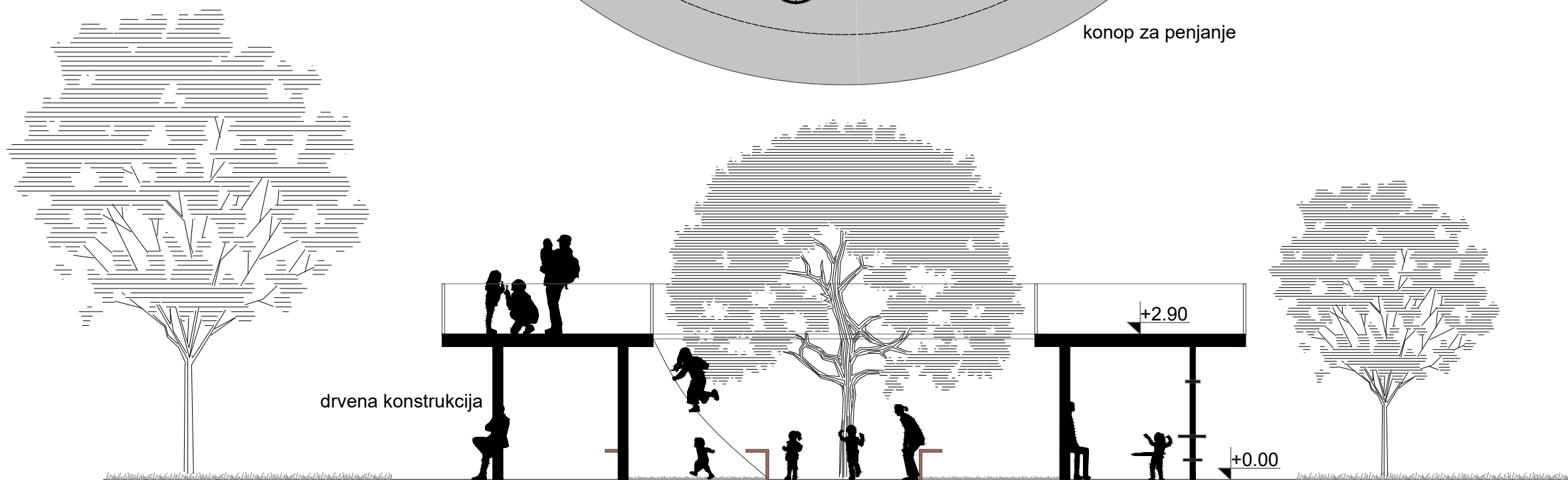
PRESJEK CALISTHENICS PARKA

TLOCRT DJEČJEG IGRALIŠTA
drvena konstrukcija

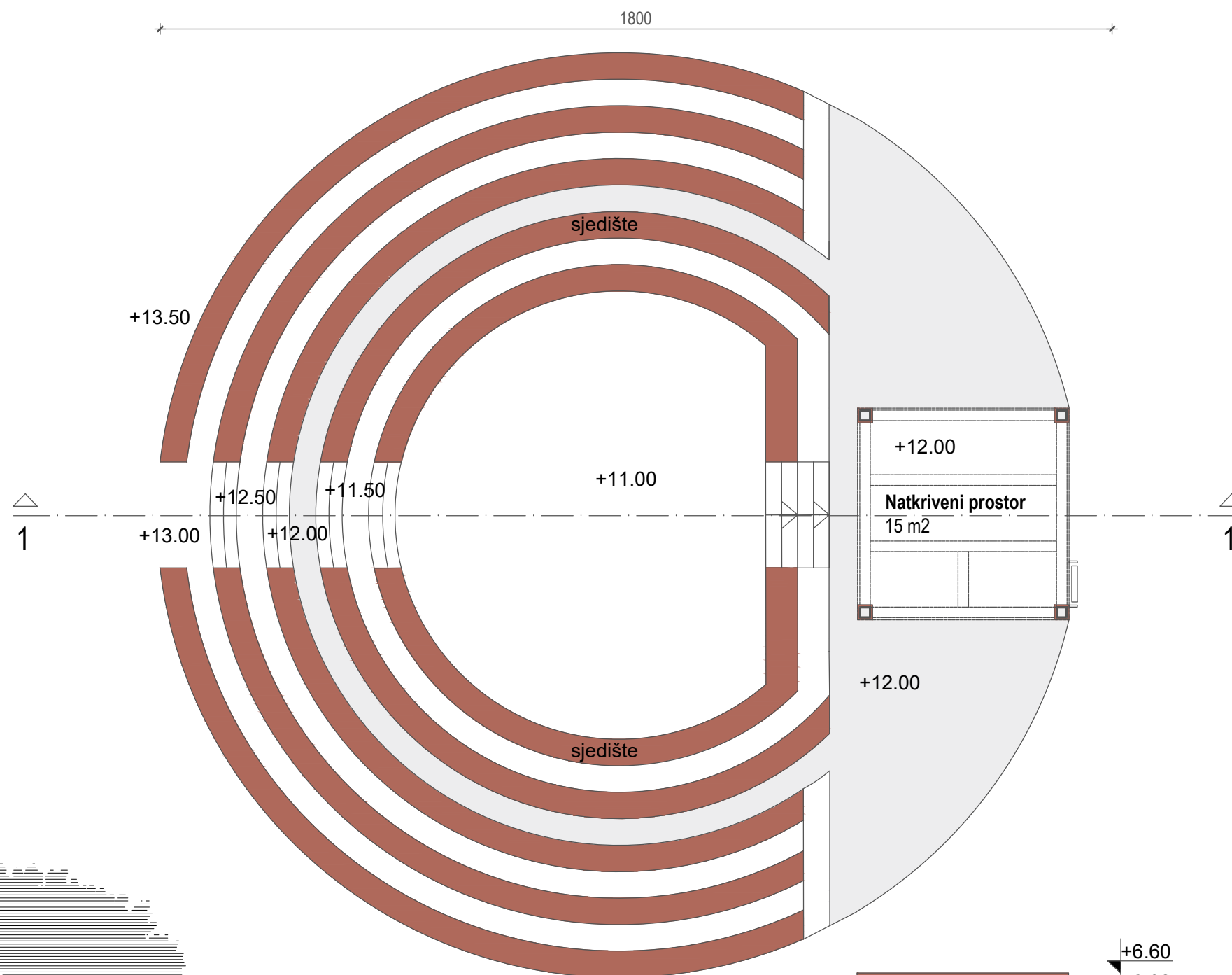

PRESJEK DJEČJEG IGRALIŠTA

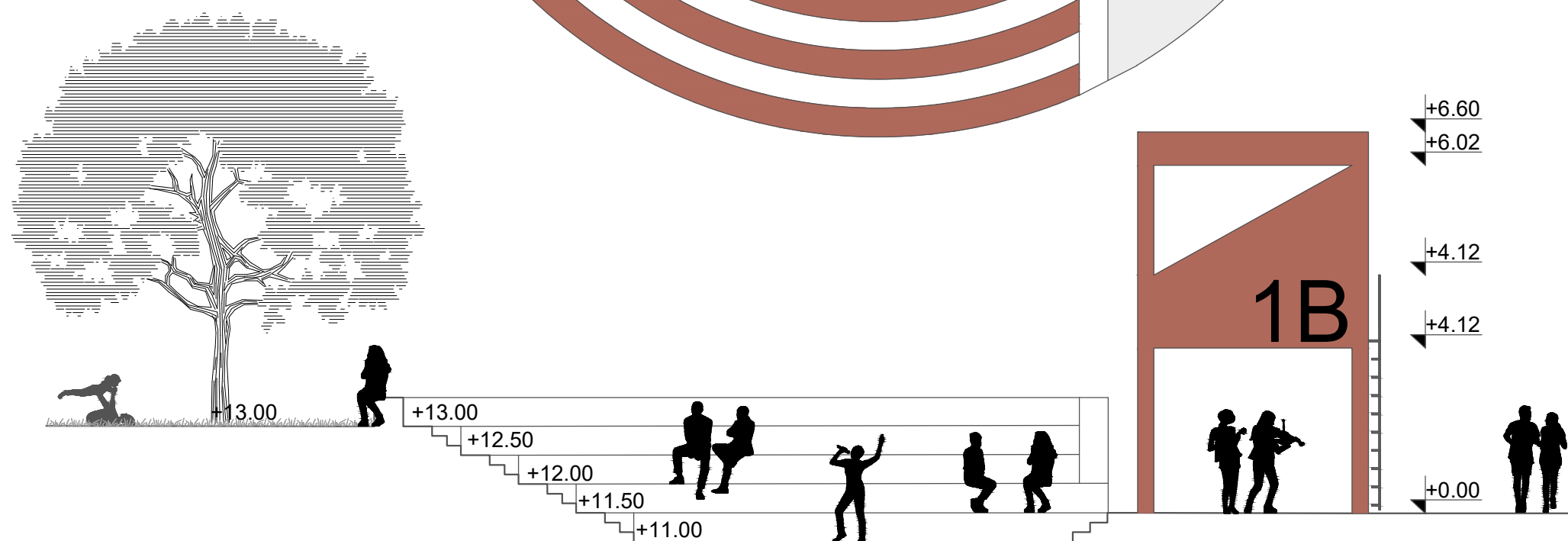

TLOCRT AMFITEATRA

PROGRAM:
predavanje
koncert
škola u prirodi
umjetničke izvedbe
sportsko natjecanje
kino na otvorenom

PRESJEK AMFITEATRA

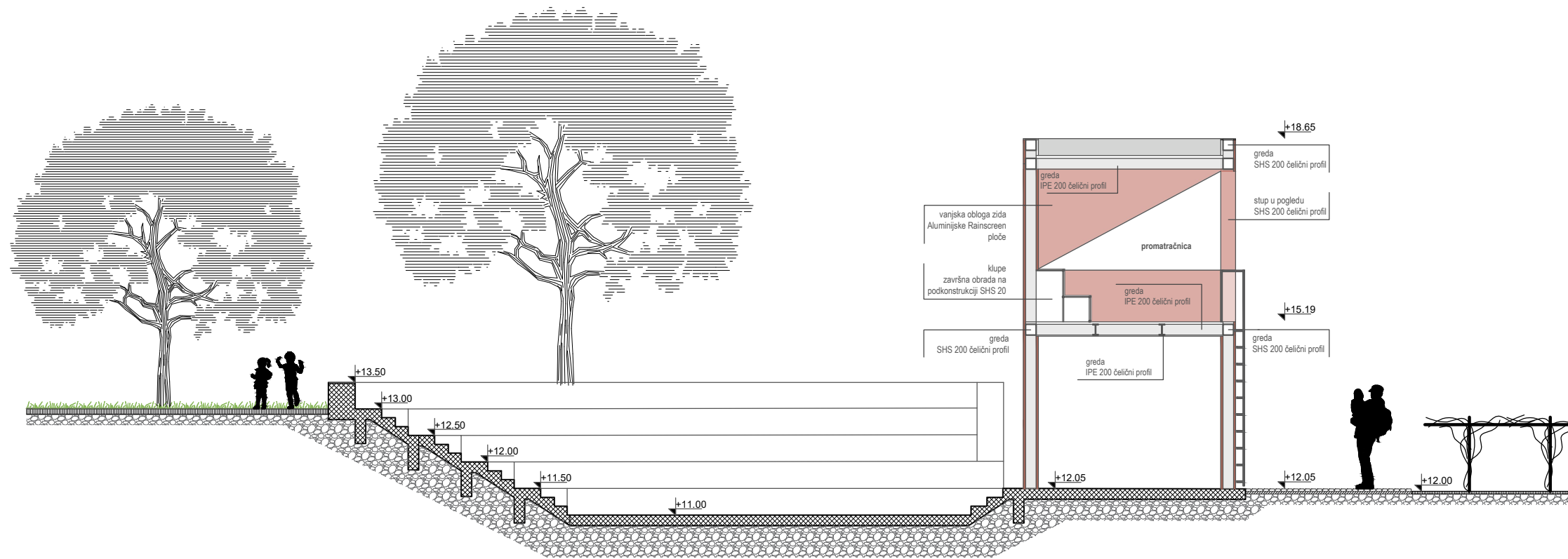

19

PRESJEK
1/100

amfiteatar

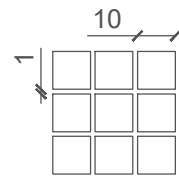

DETALJ 1/5

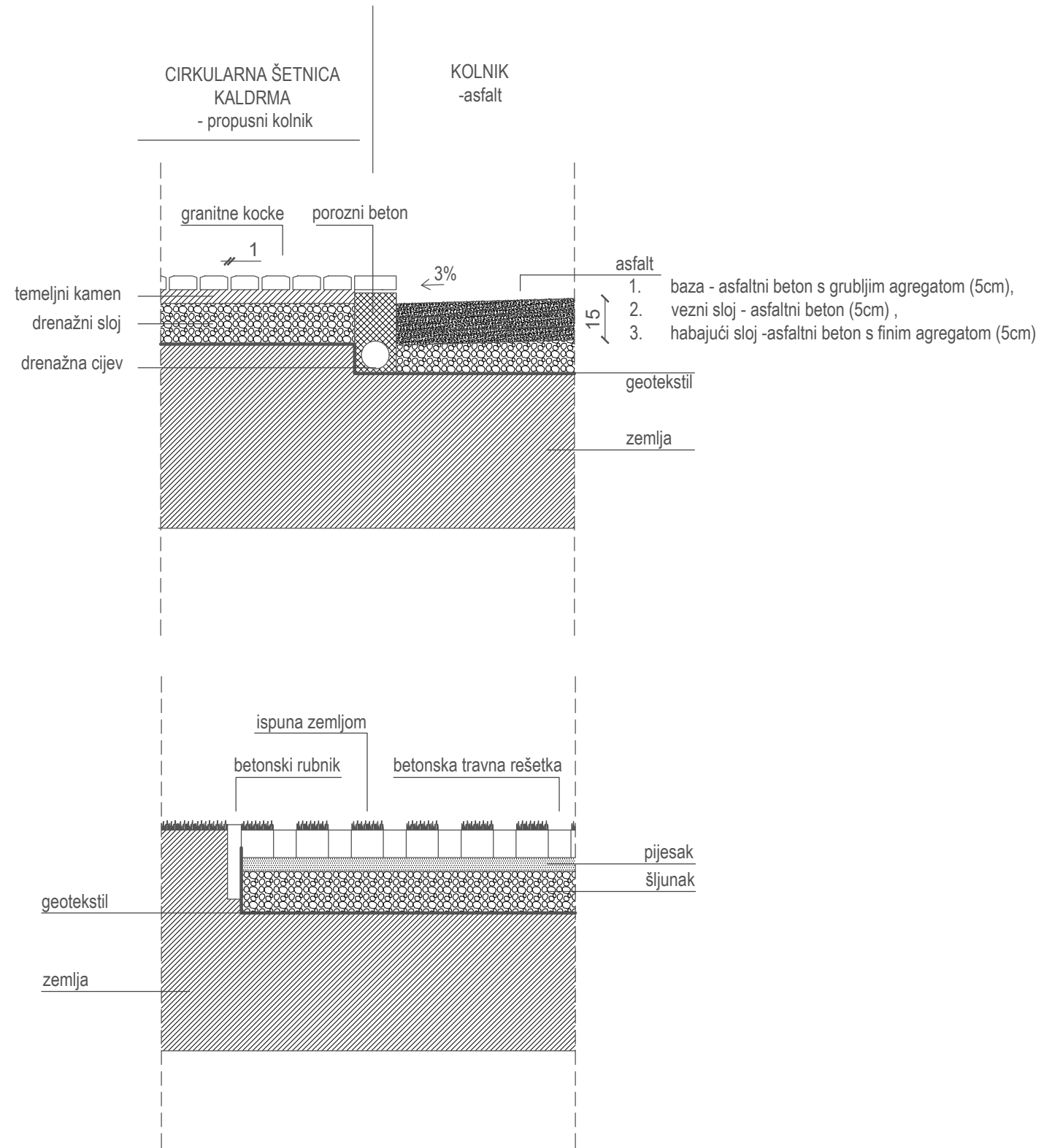
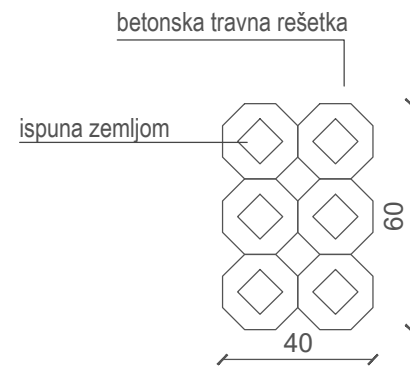
1.
spoj ceste i
kaldrme

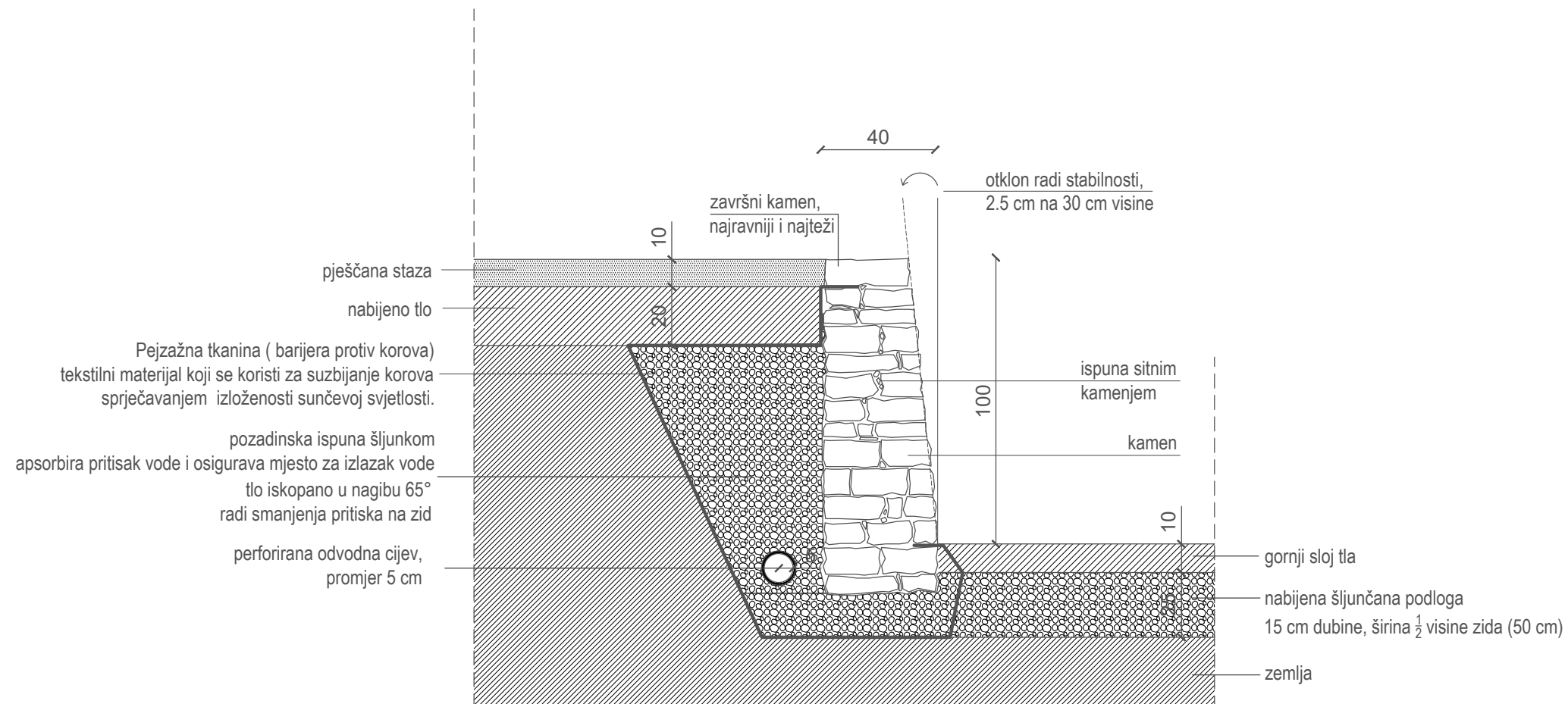
2.
travne kocke

SPOJ CESTE I KALDRME

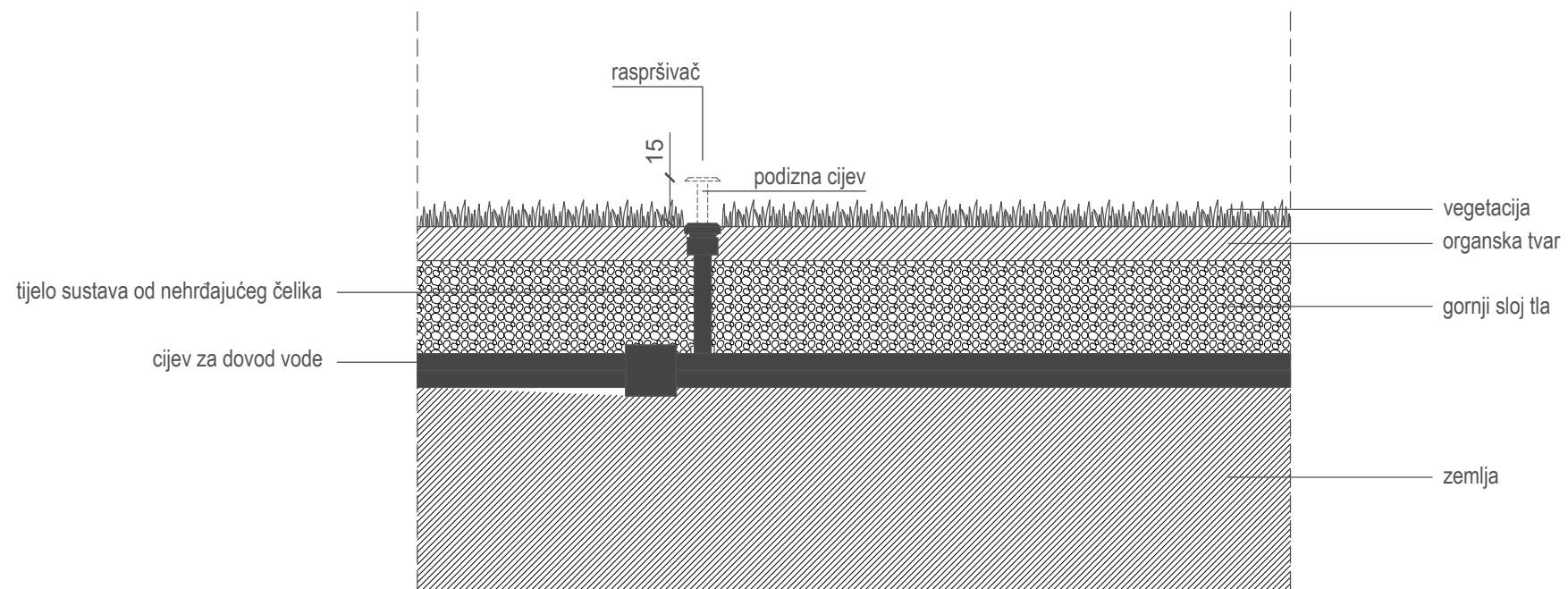
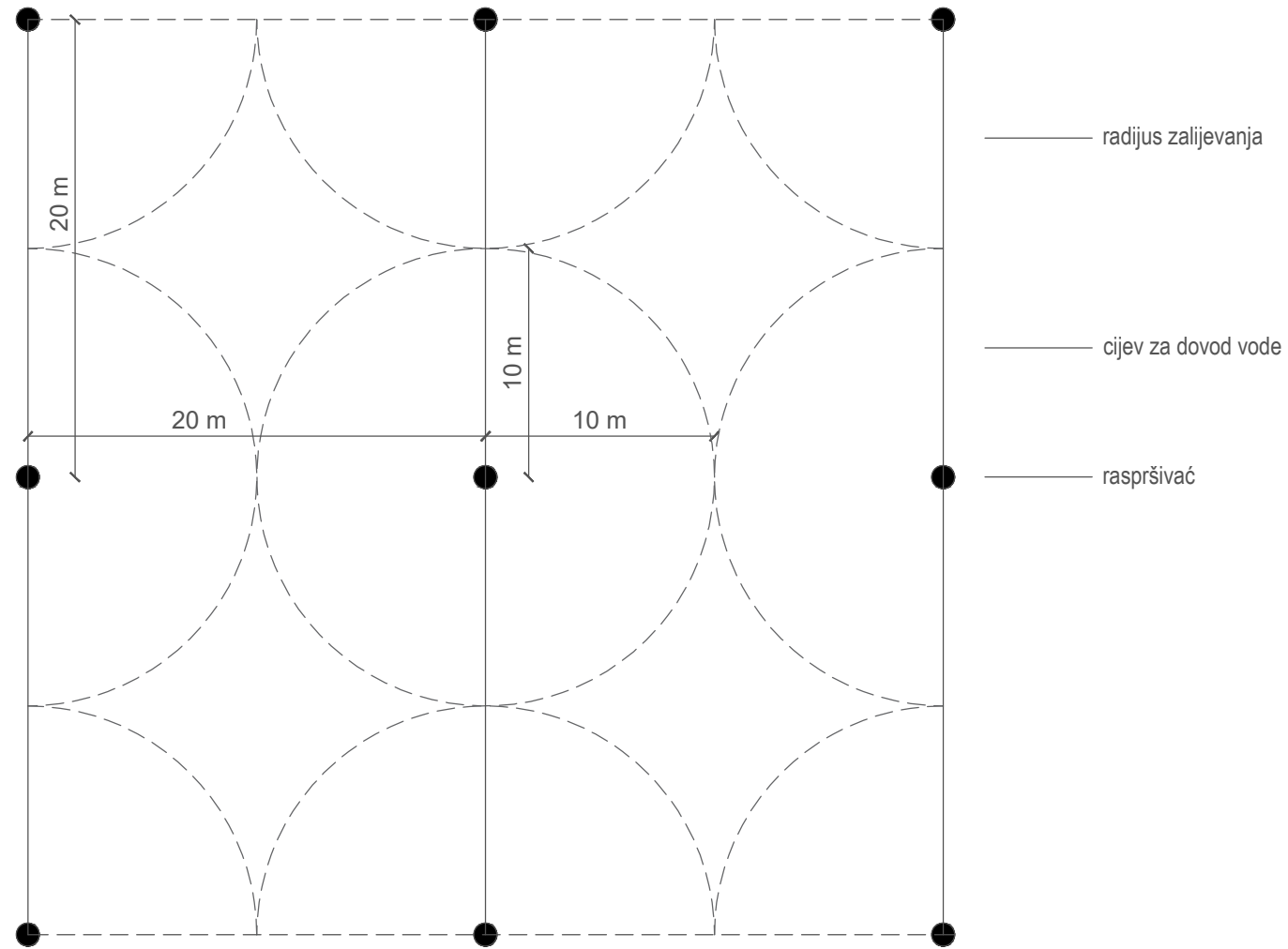

TRAVNE KOCKE

SHEMATSKI PRIKAZ SUSTAVA NAVODNJAVANJA

21

3D PRIKAZ
zračni prikaz
sjevernog
dijela parka

21
3D PRIKAZ
prodajni
paviljon

21

3D PRIKAZ
uređena
operativna
luka

Projekt se planira na obuhvatu općine Ston, u naselju Brijesta, neposredno uz Pelješki most. Predviđa se projekt revitalizacije degradiranog područja sa zapadne strane mosta u vidu interpretacijskog parka/vrta s pratećom infrastrukturom sadržanom u paviljonima.

Parku se pristupa već postojećom asfaltiranom cestom koja se spušta s 27 m.n.v. na 15 m.n.v, a asfaltirani dio završava okretištem. Nagib ceste ne prelazi 10%.

Park se rasprostire na 2 hektra, a definiran je kružnom cestom, primarno pješačkom koja služi i kao interventni i komunalno/dostavni put kada je to potrebno. Park prati pad zatečenog terena te se "spušta" s 15 m nadmorske visine na 11 m.n.v. Rampe u parku projektirane su s maksimalnim nagibom 8%. Park na dva nejednaka dijela dijeli heliotermička os širine 5 m. Iako je cijeli park prohodan, okomito na spomenutu os postavljene su šetnice širine 3.5 m također primarno pješačke, ali služe i kao interventni komunalni i dostavni putevi. Uz šetnice u pravilnom rasteru postavljeni su paviljoni - glavna infrastruktura parka. Paviljoni se dijele na prodajne, servisne (wc, info point, čuvar i sprema) i one zabavnog karaktera (nadstrešnice prepuštene slobodnoj interpretaciji korisnika). Prodajni paviljoni projektirani su kao montažne/mobilne kućice, čelične konstrukcije s oblogom od aluminijskih panela, zatvorenog, prodajnog prizemlja i otvorenog, natkrivenog 1. kata uređenog kao promatračnica. Svaki taj paviljon sadrži natkrivenu klupu uz šetnicu, svjetlo, koš za smeće, a na krovu se nalaze solarni paneli. Wc je predviđen kao zaseban paviljon koji je postavljen na 2 mjesta u parku. Treći servisni paviljon sadrži wc za invalide i baby room - prostor za presvlačenje beba.

U sklopu projekta uređena je napuštena operativna luka čiji je pristupni put uređen kao rampa sa zapadne strane koja se nastavlja na heliotermičku os i skale s istočne strane. Uređen je također i okolni pokos uz most i postojeću pristupnu cestu, kaskadno koristeći lokalnu tehniku podzida-suhozida.

Park je već postojećim tunelom (pristup s kružne šetnice) i prolazom ispod mosta (pristup skalama sa kružne šetnice) spojen sa istočnom stranom uz most uz koju se nalazi i odmoriste Brijesta s kojeg je pristup omogućen skalama. Šetnica na 19 m.n.v., koja prolazi ispod mosta, spušta se s istočne strane do tunela na kotu 15 m.n.v., a sa zapadne strane na koti 19 m.n.v. vodi do amfiteatra. Nagib ove šetnice ne prelazi 4%. Parkiralište u službi parka nalazi se nasuprot odmarališta, također na već degradiranom terenu i s parkom je povezan skalama i rampama, a kapaciteta je 150 parkirnih mjesta. Direktni kolni pristup parku omogućen je za invalide/dostavna/servisna/komunalna i interventna vozila već spomenutom postojećom asfaltiranom cestom.

Koncept interventnih puteva uzet je u obzir tijekom razvoja konceptualnog projekta te je uključen u srž istog. Sve glavne, uređene, primarno pješačke staze, projektirane su kao dio interventnog sustava.

Hortikulturno uređenje parka ključna je stavka ovog projekta i glavni vid interpretacije. Kulture koje dominiraju parkom su vinova loza i masline, vodilje i do dana današnjeg pokretači ovog poluotoka. Uz njih u parku su zasađene i druge biljke, specifične za ovo područje, a to su mandarine, limuni, naranče i aromatično bilje. Pokos mosta ozelenjen je čempresima i alepskim borovima, također specifičnim za ovo područje.

Rasvjeta u parku riješena je podnim svjetlom u sklopu šetnica i stropno u sklopu paviljona. Navodnjavanje parka riješeno je pop-up sprinklerima na međusobnom razmaku 10 m (radijus zalijevanja jednog sprinklera je 5m). Navodnjavanje se primarno vrši kišnicom koja se skuplja u akumulacijskom preljevnom bazenu na sredini parka, u sklopu kojeg se nalazi i pročišćivač.

ŠIRI OBUHVAT 79 3506 m²

PARK 21 388 m²

od toga

1. HORTIKULTURA

- vinova loza 2 655 m²
- masline 1 966 m²
- mandarine 1457 m²
- naranče 1 206 m²
- ljekovito bilje 986 m²
- limuni 638 m²
- livada, samoniklo bilje 1.708 m²
- voda 983 m²

Ukupno... 11 599 m²

2. PAVILJONI

- prodajni 12x16 192 m²
- wc 2x16 32 m²
- wc za invalide 16 m²
- info point 16 m²
- caffe bar 16 m²
- nadstrešnica 3x16 48 m²

Ukupno....320 m²

3. TRGOVI

- calisthenics park 254 m²
- dječje igralište 254 m²
- terasa 314 m²
- amfiteatar 254 m²
- druženje 4x12.5 50 m²

Ukupno... 1 126 m²

LUKA

2 902 m²

PARKING

3 272 m²

Realizacija projekta „Poje+“ na devastiranoj površini pored Pelješkog mosta, temeljena na suvremenim arhitektonskim konceptima i novim tipovima kulturnih ustanova, predstavlja adekvatno rješenje u skladu s potrebama kako unaprjeđenja turističke ponude, tako i gospodarskog razvoja i važnosti očuvanja ekološke ravnoteže u Malostonskom zaljevu. Vrijednost ovog parka "leži" u sposobnosti promjene kroz interakciju s ljudima i događajima.